פרשת **ואתחנן-נחמו** תשפ"ב לפ"ק | גליון תתסט"א שנה כ"ה

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

כי אהב את אבותיך ויבחר בזרעו

הר גבוה ותלול מאוד התנשא בין ההרים סביבו, והעליה עליו היה קשה מנשוא, אנשים רבים ניסו בכל כוחם לעלות על הר מרומם זה ולהגיע לפסגתו אולם הם כשלו בדרך, חלקם בחציה התחתון וחלקם בחציה העליון, אבל הצד השוה שבהם שלפסגת ההר לא הצליחו להעפיל.

פעם החליט איש אחד לעלות ההרה על אף הקושי שבדבר ומוכן היה להקדיש את חייו כדי להשיג מטרה זו, הוא עשה כל ההכנות הדרושות ומתוך רצון עז ונחישות רבה יצא לדרך הארוכה.

הדרך ארכה שנים, תלאות רבות עברו עליו וקשיים רבים עמדו לו בדרכו, אולם בכוח רצונו האיתנה התגבר על כולם, ולאחר כמה שנים מייגעים מכל התלאה אשר מצאתו בדרך, זכה סוף סוף לדרוך בכף רגליו על הפיסגה הנכספת.

והנה בעת עמדו על ראש הפיסגה שמח ומאושר על ההישג הגדול והעצום, ראה לפתע ילד קטן מתהלך על הפיסגה ומדלג על אבני המקום, שאלו האיש בתדהמה: הגידה נא לי כיצד עלית על הר מסובך כזה, כמה שנים ארכה לך העליה, הרי כשהתחלת לעלות על ההר עדיין לא נולדת, על כל השאלות הללו קיבל תשובה בת שתי מילים: "כאן נולדתי".

הנמשל הוא שבאמת לכל אדם ניתנה הבחירה לבחור בטוב או ברע ח"ו, להעפיל לראש הפיסגה או ח"ו להכשל ולרדת, רבים מנסים ולא מצליחים להגיע לסוף הדרך כי ארוכה מני ארץ ורחבה מני ים.

רק מעטים אשר מקדישים את כל כוחותיהם למטרה עילאית זו מצליחים להשיגה לאחר מאמצים רבים וקשים.

אולם כשיש לו לאדם "זכות אבות" הורים צדיקים וגדולי תורה אז הם מנחילים לבניהם מדריגה רמה ונישאה כבר בלידתם, וכך הם נולדים על ראש ההר או בדרך אליה, כל אחד לפום דרגה דילי', ומנקודה זו ואילך מוטל עליהם להמשיך ולהתקדם, הם אינם מתחילים מתחתית ההר ומשולים המה לאותו ילד שנולד על הפיסגה.

ואכן עלינו לדעת כי לכל אחד מישראל לדורותיו יש "זכות אבות" גדולה ונשגבה של אבותינו הק' אברהם יצחק ויעקב, וכל אחד מישראל נולד עם נשמה קדושה אשר בכוחה להתקדם בדרך התורה ולעלות על הר ה' ולהגיע לפיסגתו, כי אנחנו בני אברהם יצחק ויעקב ונולדנו על הפיסגה, נולדנו קרובים אל ה' וביכולתנו להמשיך את חיינו בדרך זו.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דבש תמרים - לקיטת תמרים ..... ב
קדו"ש יאמר לו' ..... ג
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ה
תעודיך לפני שולח"ן ..... ו
פשיט בהלכה ..... ז
שעשועי תורה ..... ח
לוח ההילולא ..... ט
דבר בעתו ..... י
נועם שבת ..... יא
לפתן ציון לא אחשה ..... יב
פשולחן מלכים ..... יג

אגרת פרק ד'

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

בעת ההוא בכל עת שיהיה

ואתחנן אל ה' בעת ההוא. "לא אמר באיזה עת, שקאי על כל עת ועת. **ולמד אותנו בזה שאל יאמר האדם עתה אין לי מוח כראוי לתפילה ולא אתפלל עתה רק לכשאפנה אתפלל כראוי וכנכון, רק בכל עת ועת תתפלל לפי העת ההוא של עכשיו, יהיה העת איזה עת שיהיה.** וזהו שנאמר (דברים ד, כט): 'ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת' שאמר גם כן סתם 'משם' ולא אמר באיזה מקום וזמן. רק הפירוש משם **מכל מקום ומקום שאתה שם,** אז תדרוש את ה' אלקיך ומצאת כי תדרשנו וגו'. **זרע קודש**

"ומצאת" הרבה יותר ממה שבקשת

ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת וגו'. יש להבין, הלא 'מציאה היא דבר שמגיע בלא דעת ובלא בקשה כי אם בהיסח הדעת, והיאך אם כן שייך לבקש אחר מציאה. וי"ל על דרך מאמרם ז"ל (שהש"ר): פתחו לי פתח כחודו של מחט, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם. וזהו שאמר: **ובקשתם משם את ה' אלקיך אף בבקשה מועטת, ומצאת אח"כ יותר ויותר. כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך שתהיה אח"כ עובד ה' בכל לבבך ובכל נפשך.** וזו גם הכוונה באמרם ז"ל (מגילה ה:) "יגעתי ומצאתי תאמין".

תפארת שלמה

ה'אנכי' המבדיל בין האדם להש"ת

אנכי עומד בין ה' וביניכם וגו'. שמעתי מהרב המגיד הקדוש רבינו יחיאל מיכל מגיד מישרים דק"ק זלאטשוב פירוש הפסוק, שאם אדם מחזיק עצמו לאיזה בר מעלה עושה בזה מסך המבדיל. וזהו **'אנכי'** פירוש על ידי שמתגאה לומר אנכי בר מעלות ומדות טובות, הוא הוא ה'**עומד בין ה' וביניכם**' שבזה הוא מעמיד מסך המבדיל. רק שצריך האדם לידע **שהוא כאפס ואין, רק שהקב"ה הנותן בו חיות** לעשות דבר גדול או קטן והוא מהוה כל הויות.

לכן אין ראוי לשום בריה לומר אנכי כי אם לו יתברך נאה לומר אנכי מפני שהוא מהוה כל החיות, אבל האדם אם אומר אנכי או אני, היינו שמחזיק עצמו לשום בן מעלה ומרגיל בזה ומתגבר והולך במדה זו, הוא נפרד מהשי"ת **עד שיוכל לבוא על ידי זה שיהיה כופר בעיקר חלילה,** וזהו בין ה' וביניכם.

מאור ושמש פר' בא (וע"ע מש"כ בענין זה בר"פ ראה)

"בכל לבבך" על ידי רצון ותשוקה לכך

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. הקשו המפרשים בשם הרמב"ם (עי' הל' יסודי התורה פ"ב ה"ב) על מצות 'ואהבת' וכדומה **איך שייך ציווי בדבר התלוי בטבע האדם.** והאמת, כי הקושיא היא עצמה התירוץ, שמזה נלמד שיש בטבע כל איש ישראל לאהוב להש"י בכל לבו ונפשו רק שנטמטן בעומק הלב, **ועל ידי הרצון והתשוקה למצוא זאת האהבה, על זה נאמר** (מגילה ו:) **יגעתי ומצאתי תאמין** (עי' תניא פט"ז וכו').

ואיתא בספרי: 'והיו הדברים' כו' למה נאמר, לפי שנאמר 'ואהבת' כו' א"י כיצד אלא **מתוך שאתה נותן הדברים אל לבך תכיר מי שאמר והיה העולם** כו'. פירוש כנ"ל, **שעל ידי שמשים האדם זה ללבו תמיד, ומשתוקק לבוא לאהבת בוראו, נגלה לו רוח הקדושה אשר בקרבו ואף שקשה לצייר לקיים 'בכל לבבך', מכל מקום צריך להיות הרצון והתשוקה לבוא לזה בכל עת, ועל ידי זה נפתחים השערים שבלב האדם,** כנ"ל.

שפת אמת (תרל"ד)

עיקר הדביקות, אם ע"י סור מרע יזכה לחיות בהאמונה ד'אין עוד מלבדו' הוא בפשוטו ממש

וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו. עיקר הדביקות שעל ידי זה יקבל השי"ת נחת מאתנו הוא אם על ידי הרחקת הרע נתדבק בטוב, דהיינו שנקיים (תהלים סו, ה) שויתי ה' לנגדי תמיד, **ונרגיל עצמינו במדת אמונה לחאמין בכל עת שנוכל – שהשי"ת מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה,** כי דבר גשמי אינו מונע מקום לדבר רוחני כידוע בחוש, **ועל ידי זה תפול עלינו יראת השי"ת כל אחד לפי שעורו ולפי הזמן והמקום, ועל ידי יראה זו נוכל לבוא לענוה האמיתית, להיות כאין נגד כח השי"ת:**

כי באמת ידעת מה שכתוב בשל"ה על פסוק (דברים ד לט) וידעת היום והשבות וגו' כי ה' הוא האלהים אין עוד, וכתב שאין כונת הכתוב שאין עוד אלהים זולתו, כי זה אין צריך לומר, רק שר"ל **'שאין עוד בעולם שום מציאות זולת מציאותו ית"ש',** כי הלא כל הנמצאים היו קודם הבריאה בכוחו, והוא האציל כוחותיו וברא להם לבושים רוחניים וגשמיים, וכוחותיו מחיה כולם, ובלעדם דהיינו אם ישובו למקורם כקודם הבריאה, אין ללבושים הרוחניים והחומריים שום מציאות כלל, כמו שהיה קודם הבריאה ונשגב ה' לבדו, (יבמות ק"ד ע"ב) וכל הראוי לבילה וכו', והעומד לעשות כעשוי דמי, כמבואר בגמרא בכמה דברים, (סוטה כ"ה ע"א) **שטר חוב העומד לגבות** וכו', (שבועות מ"ג ע"א) ענבים העומדים לבצור כו', **אם כן הרי בכל עת ביד השי"ת וברצונו להשיב הדבר כבראשונה ויהיה הוא לבדו, אם כן אין בעולם עוד זולת הוא וכוחותיו שהם אחד, ובלתי זה אין מציאות, אף שנראה שיש דברים אחרים הכל הוא מציאותו וכוחותיו** כו'.

ישר דברי אמת (קונטרס ראשון אות יא)

תורה ותפילה

זהרורי אורה
למספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

לאמץ ידים רכוחות לאיתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

עסק התוה"ק הוא הדרך להשיג אהבת השי"ת

ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו' כו', **השם יתברך צוה לאהוב אותו יתברך ואיך אפשר לאהוב דבר שלא נודע מהותו כו' , העצה לזה הוא עסק התורה** כמאמר רז"ל אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש וכו ולהבין למה קורא כאן בשם מנוול דוקא הענין הוא כי כל התענוגים הם תענוגים שבורים ואינם שלימים שהם רק לפי שעה ואחר כך בטל נמצא הוא שבור ואינו שלם וסופם הוא דבר מאוס כמו אכילה נעשה אחר כך דבר מאוס וכן שאר כל התאוות וזהו אם פגע בך מנוול זה שמסיחך לדברים המאוסים **משכהו לבהמ"ד כי התורה היא תבלין ליצר הרע כמאמר בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין וזהו נקרא תשובה מאהבה שמשיב עצמו מהתאוות עצמם לאהוב השם יתברך וזדונות נעשים לו כזכיות שמכל עבירה נעשה מצות אהבה** [ע"י קדושת אור התוה"ק ינצח משיכת תאוות השפלות, ויוכל ללמוד ק"ו מהמדות עולם המאוסים לאהבת הש"י שורש התענוגים] **ולוקח מהם הנמשל לאהוב השם יתברך ולכן נקרא התורה תבלין כמו תבלין שממתקים אותו התבשיל עצמו כך על ידי התורה מהזדונות עצמן נעשים זכיות** והבן:

מאור עינים

כדי שיכנסו ד"ת באזניו, ימנע א"ע משמועת הבלי עולם

שמע ישראל וגו'. המולה שמע נאמרת הרבה פעמים בתורה שמע ישראל ד' אלוקינו וגו' שמע ישראל את החוקים וכו' **כי הבלי עולם מקלקלים ומונעים שלא יוכלו להכנם באזנינו דברי תורה**, וזהו שנא' אשרי אדם שומע לי וגו' ואי' ע"ז במדרש 'שכל שמועתיו לי' ואמו של ר' יהושע לא הוציאה עריסתו מביהמד"ר שלא יכנסו לאזניו אלא ד"ת וכו' **ואשה המציאה זאת ומכ"ש חסיד צריך לראות שלא יהיו שמועתיו אלא דברי תורה.**

חידושי הרי"מ

תפילה

תפילה בלשון שירה, באמונה ובטחון שיקובל תפילתו

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר. דאיתא בסה"ק (של"ה הק' פ' שמות תורה אור) פירוש על הגמרא צדיקים אומרים שירה לעתיד לבוא, היינו **שאמונת אלהי עולם תקועה בלבם כשצריכים להתפלל על איזה דבר מתפללים בלשון שירה, מחמת שמובטחים שבודאי יענה להם השי"ת והרי הוא להם כאלו כבר נתקיים אותו הדבר,** ע"כ (ועי' ספה"ק בני יששכר ר"ה). וזה הי' בחינת משה, וזפ"ה **ואתחנן אל ה',** דאיתא בספרים שתיבת ואתחנן מספר שירה, ונ"ל פרושו כנ"ל, דהיינו כי אעפ"י שמשה רבינו ע"ה היה צריך להתחנן אעפי"כ אמר בלשון שירה. ולפי"ז מתורץ למה אמר משה רבינו ע"ה דווקא בלשון חינון ולא בלשון אחר של תפילה, רומז לדברינו הנ"ל.

אור לשמים

כדי שיעלו תפילותיו דרך ירושלים, צריך שיהיה בכונת הלב

נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, דברו על לב ירושלים, וקראו אליה וגו'. בעסק תורה ותפלה שהן דברים שעומדים ברומו של עולם שעל ידם נעשה תיקון גדול בכל העולמות ובני אדם מזלזלין בהם **שבעמדו להתפלל שאז חי' עת לעשות תיקון גדול ואדרבא נהפוך הוא שכל מחשבותיו של כל עסקיו במה שהוא עוסק בו כולם באים ומבלבלים אותו עד שאינו שומע באזניו מה שפיו מדבר** ואומר רפאינו ה' וכו' ראה בעניינו וכו' וגאלינו מהרה וכו' ברוך אתה ה' גואל ישראל ולבו בל עמו **והאיך יקובל תפלתו ויעשה תיקון למעלה השייך לשורש נשמתו או איך יהא עלי' לניצוצות קדושות ואותיות הנפולים כנודע אחר שלא נתן לב לשמוע הדיבורים של עצמו** וכו' .

וזהו **'נחמו נחמו'** שני פעמים ונחמו הוא מלשון וינחם ה' כי עשה את האדם (בראשית ו', ו') שהוא לשון חושב מחשבה אחרת לשון תשובה והכפל הוא על שני מדריגות התשובה תחלה מיראה ואחר כך מאהבה ומורה הפסוק דרך התשובה במה שקלקלו ואומר כי כעת אחר שתשובו העצה הוא **'דברו על לב ירושלים'** על הוא לשון עם פירוש דברו הדבורים של תורה ותפלה עם לב שלכם שנקרא ירושלים ועל ידי זה **'וקראו אליה'** כי בכל מה שתקראו ותתפללו תלך התפלה אליה פירוש אל ירושלים הנזכר ששם שער התפלה כנודע ממה שאמרו (מלכים-א ח', מ"ח) 'והתפללו אליך דרך ארצם' שכל התפילות צריכות לבוא עד שער שכנגד ירושלים **ואינן באין לחשער של ירושלים כי אם אותן שבאו מבחינת ירושלים שהוא הלב שנקרא כן כאמור וזהו כי על ידי שתדברו עם לב בחינת ירושלים על ידי זה 'קראו אליה' תהיה קריאתכם בא אליה אל השער של ירושלים** כו'.

מאור עינים

דבש תמרים

פנינים יקרים, מאוצר הפרוזה שרים, רבותינו הקדושים עצי התמרים

כי אל רחום ה"א לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך. ויובן עפ"י המבואר במס' שבת דלצדיקים לא תמה זכות אבות לעולם ולרשעים מישראל דתמה זכות אבות מ"מ ברית אבות לא תמה, ומפרשין בזה הכתוב ואף גם זאת בהיתם בארץ אויביהם וגו"ת, ר"ת תימה זיכות אבות מ"מ לא מאסתים ולא גאלתים לכלותם להפר בריתי אתם דייקא דברית אבות לא תמה, הרי מבואר דברית הינו שלא לכלותם כאמור, ועפ"ז מבואר כי אל רחום וגו' ולא ישחיתך ואף שאין עושין רצונו, והוא משום ולא ישכח את ברית אבותיך כאשר נשבע להם, ואף שתמה זכת אבות אך ברית אבות לא תמה והיא העומדת להם.

(ישמח משה)

☆

ואתחנן בעת ההוא לאמר ה' אלקים אתה החילות וגו'. ובמדרש מה אברהם אמר ה' אלקים מה תתן לי ואף משה אמר ה' אלקים אתה החילות וצ"ל הכוונה בזה שאמר בלשון אברהם, ויבואר בהקדם דברי האוהל יעקב לפרש ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה, כי ע"י תפילות אבותינו נעשה מעין הנובע ישועה בדורות שאחריהן, וזה שצוה ה' אותנו לזכור נסיו ונפלאותיו אשר עשה עם אבותינו כי עם זה מעוררים אנחנו אותן החסדים והנסים להחריק אלינו, וז"ש יענך ה' ביום צרה דייקא שאז רבו המסטינים, ע"כ ישגבך שם אלקי יעקב, מי שענה ליעקב בעת צרה הוא יענה אותך אבל לא מכחך לבד, וז"ש ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאחר שנגזרה גזרה וכבר הגיע עת צרה, לאמר ה' אלקים בלשון שאמר אברהם לעורר תפלתו להושע כמו שנושע באותו לשון בהתחננו אל ה'.

(ייטב לב)

☆

ויצוני ה' לעשות את כל החוקים האלה וגו' לטוב לנו כל הימים לחיותינו כהיום הזה. ונראה לפמ"ש בספרים לפי באין מליץ יושר מול מגיד וכו', שכשישראל אין עושין רצונו של מקום ח"ו ואין להם שום זכות להצדק ביום הדין, ובאמת הקב"ה מקור הטוב רוצה שיזכו בדין, אבל צריך לסתום פי המקטרגים שלא יהיה להם פתחון פה לקטרג, ולכן אם ישראל מקיימין איזה מצות מאותן החוקים שאין להם טעם אז גם הקב"ה יעשה מדה כנגד מדה לזכותם בדין אף שאין בזה שום טעם ושכל במה לזכותם, וזהו באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חו"ק, ר"ל שהם מקיימים החוקים, וצדקנו במשפט שבזה יוכל להצדק אותם בדין ובמשפט ע"כ, וז"ש ויצוני ה' לעשות את כל החוקים האלה לטוב לנו, שע"י קיום החוקים נוכל לזכות בדין באיזה אופן שיהיה וזהו לטוב לנו שנשיג טובה ע"י עשיית החוקים.

(קדושת יו"ט)

☆

אעברה נא ואראה את הארץ הטובה. במדרש אם אעברה נא בטל

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ק עצי התמרים

ואתחנן אל ה', כשאדם עומד להתפלל יחשוב שאין לו אלא ה' עת ההוא'

ואתחנן אל ה' בעת ההוא וגו'. **שמעתי מפי אחי הרב ר' שמואל ט"ב אבד"ק גארלין,** ע"ד שפי' בס' דברי אמת של הרב הק' זלה"ה מלובלין מאמרם (בראשית רבה פא- ו) **אין 'ועתה' אלא תשובה, כי האדם צריך לחשוב בכל עת כי מה שעבר אין וכלה באפס, ומה שעתיד אינו עדיין, ואין לו רק רגע שעומד בו, וראוי עכ"פ לעשות בו תשובה ע"כ דבריו.** והנה משה אדוננו היה ענוו מאד מכל האדם, ודימה בנפשו שאין בידו זכות מן העבר ולא מן העתיד, כמאמרם אל תאמן בעצמך וכו', **ולא נשען להתחנן אל ה' כי אם בשביל עת ורגע ההוא שעמד בו לפני בוראו, וזהו ואתחנן אל ה' "בעת ההוא" בשביל עת ההוא,** והבן.

ייטב לב (ואתחנן)

"קוק מיט דיינע אויגען, אין זעה אז עס קען ווייטער אזוי נישט גיין"

עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך כי לא תעבר את הירדן הזה. ומחובתנו להיעצר לרגע לחשב את חשבוננו בעולם הזה, ולהסיק את המסקנה הנדרשת מאליה, **כפי ששמעתי פעם מהאדמו"ר הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זצוק"ל [בהיותו בעיה"ק ירושת"ו]** בהגדירו את האדם במצביו השונים שנפקחו עיניו ומגלה את מצבו האמיתי היכן הוא עומד, כמאמר הכתוב (דברים ג- כז) **עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרחה, וראה בעינך כי לא תעבר את הירדן הזה, קוק מיט דיינע אויגען, אין זעה אז עס קען ווייטער אזוי נישט גיין.** הוי מחשב חשבון עולמך, שובה ישראל, כי כשלת בעוונך.

מרבה חיים (להגר"ח ברים זצ"ל עמ' מה)

סלח נא ואם סלח נא בטל אעברה נא, ויובן לפימ"ש בפרד"א בכל שנה בעת שחטאו ישראל בבנות מואב באותו פרק פעור עולה למעלה לקטרג ולהזכיר עון וכשרואה קברו של משה חוזר ושוקע, ומבואר כי משה היה מוכרח להקבר בחו"ל מול בית פעור כדי לכפר על מעשה פעור, ובזה פי' באוה"ח ונשב בגיא מול בית פעור, אין ישיבה אלא עכבה עד עולם, שמשה רמז טעם קבורתו שם מול בית פעור, לבל יקטרג על ישראל, וברשי"י עה"פ כי מת אנכי בארץ הזאת אינני עובר את הירדן, שאף עצמותי אינם עוברים, ובכן יתכן כי מה שבקש משה אעברה נא היתה בקשתו ליכנס ולהקבר בארץ, וע"ז השיב לו הקב"ה כי דבר זה לא יתכן כי אם יתקיים אעברה נא ויקבר בארץ אז בטל סלח נא שאם לא יהיה נקבר מול בית פעור יהיה לחם האפשרות לקטרג בכל שנה, וע"כ אם סלח נא להסיר קטרוג פעור, אז בטל אעברה נא כדי שתקבר מול בית פעור מטעם האמור.

(דברי יואל)

☆

אעברה נא ואראה את הארץ הטובה. ובמדרש אעברה נא בטל סלח נא ואם סלח נא בטל אעברה נא, והביאור הוא עפ"י דברי מהריי"ד מבעלזא זי"ע לפרש נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, וקשה למה אמר אלקיכ"ם בלשון נסתר, דהנה רשיז"ל פיוש עה"פ אנכי הי אלקיך למה אמר בלשון יחיד, ליתן פתחון פה למשה ללמד סנגוריא במעשה העגל לומר לי צויתי ולא להם, וזהו נחמי נחמי, פי דאחר הבכיה לדורות של בין המצרים על מעשה העגל, באה הנחמה יאמר אלקיך בלשון יחיד, כדי שיוכל משה רבינו ללמד סנגוריא ולטעון לפני הקב"ה לי צויתי ולא להם ע"כ, והנה טענתו של משה רבינו אעברה נא היתה שגם הוא נכלל בבנ"י ויוכל לזכות בארץ הטובה אשר נשבע השי"ת לאבותינו לתת לנו, אבל ממה שטען לי צויתי ולא להמא"כ נחלק הוא מכלל ישראל ובטלה טענת אעברה נא, וזהו פי המדרש אם אעברה נאאז אתה נכלל בתוך כלל ישראל וא"כ בטל סלח נא אתה אמרת אל תשלח ידך אל הנער והחלפת אותו באיל אעברה נא ואראה, וי"ל לפי מה שביאר הערוגת הבושם מה שמבקשין אנו בתפלה לזכור לנו עקידי"ת יצחק עקידתו דוקא, עפ"מ דמבואר במדרש בשעה שיקש אברהם לעקוד את יצחק בנו אמר לו אבא בחור אנו וחוששני שמא יזדעזע גופי מפחדה של סכין ואצערך, אלא כפתני יפה יפה מיד ויעוד את יצחק, הי שגם בחיר הי אבינו יצחק חשש אולי לא יעמוד בנסיון, ומה יעשו אזובי קיר ומה יפלא עכשיו כשאין ביד אנוש פעוט כח להתגבר על יצרו ונכבוש תחת ידו, והיינו שאנו מתפללין שוא יתי"ש יזכור לנו זכות העקידי"ה ע"כ, ולפי זה חידש כ"ק אאמוי"ר שליט"א שע"כ נשחט האיל תחת יצחק כי יצחק לא מסר נפשו בשלימות לשחוט עצמו כי הרי היה ירא מנסיון היצר וזאת היה נחשב בעיני אברהם לפגם וע"כ העלה תמורתו איל לקרבן על החטא עכתוי"ד, והנה משה רבינו ידע כי מה שנגזר עליו שלא יכנס לארץ הוא מחמת פגם החטא של מי מריבה, ולכן היה מבקש זכותים איך יצדק עצמו לפני יתי"ש, ולזה אמר אתה אמרת אל תשלח ידך אל הנער והחלפת אותו באיל, והטעם שהיה צורך להחליף את יצחק באיל כי מאחר שבקש כפתני יפה יפה נפסל לקרבן, ונמצא כי יצחק ירא שמא לא יוכל לעמוד בנסיון, וא"כ מה יענו אזובי יר פשוטי עם כאשר באים לידי נסיון, ובזה רצה משה רבינו להמליץ על עצמו שיהיה לו ללימוד זכות.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

היה צריך לייעד ערי מקלט, ולא די שיגלה הרוצח לעיר אחרת, שלא יבואו להתחבר עמו

וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. בפר' ואתחנן אמר רבינו דברי תורה בענין ערי מקלט שבפרשת השבוע, שמסיים שם הכתוב וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל, ולכאורה איזה שייכות יש לפסוק זה דוקא אחר פרשת ערי מקלט. והסביר רבינו דלכאורה צ"ב, **למה צריך הרוצח לנוס אל אחת מהערים האלה דוקא, ולמה לא יהיה די לו עונשו שיחול עליו חובת גלות וינוס אל איזה עיר שירצה.**

ואמר רבינו ז"ל דהנה **אם ינוס הרוצח לסתם עיר של אנשים, אז יכלו האנשים להתחבר עמו ללמוד ממעשיו, וזה סכנה גדולה להתחבר עם אנשים שאינם מהוגנים, וע"כ צריך לנוס אל הערים האלה דוקא, שגרו בה שבט לוי הצדיקים שלא חטאו בחטא העגל ולחמו מלחמת ד' ויודעים שאסור להתחבר עמו,** ובפרט שבט לוי שהיו מופרשים ומובדלים מהבלי העולם הזה, כמו"ש (דברים י- ט) על כן לא יהיה להם חלק ונחלה, ולהם לא יצמח שום תקלה שהם לא יתחברו עם הרוצה. **וזהו כלל גדול ויסוד ועיקר בכל התורה שחיובא רמיא להתבדל מאנשי רשע עושי עול, וע"כ נקיט להאי קרא אחר שנכתב פרשת ערי מקלט שמזה נלמד חובת ההתבדלות, לומר לך שזאת התורה דהיינו חובת ההתבדלות הוא כלל גדול בכל התורה.**

מושיען ש"י (ח"ו עם שט"ו)

אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן (ג כה).

נראה לפרש דברי הכתוב, כלפי מה שאנו רואים בימינו בעוה"ר אין שנאתו מהרה"ק ומחלוקתו ומלחמתו במועצות רמ"ל, וכל פיהם ופיהו הוא מלא בגינות ופרילות ובכל מיני תועבה, וממילא מי יפסר להסתכל בדוב המקומות שנתארך, מתוהרת הכתוב (במדבר טו לט) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם.

לזה כאשר הרואה תותה הקב"ה למשה, התפלל משה ואמר, תעברה נא "ותראה" את הארץ הטובה, כי משה רבינו היקש מאתו יתברך, דברלומי לעבור ולכבוש את הארץ רק בתנאי ותראה, שתוכל לראות ולהביט בכל מקום שתראה, שיהיה כל הארץ אך ורק מקומות כשרים. וכן אנו מקוים למהר ולראות את הארץ, אחרי שיטוהר מכל טומאה ותלאה, ורוח הטומאה יעבור מן הארץ, והתליליים כרות יכרתון, בציאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

דרשה יום שב"ק ואתחנן תשט"ו בארה"ק

וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים וגו' (ד לט).

נראה לפרש על פי מה שאמרו ז"ל (סוכה נב.) יגרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, וכל הגדול מחבירו יגרו גדול הימנו. ואנס עיקר הנסיון הוא כאשר בא היצר הרע אל האדם ואומר לו, הרי ממילא יקשה לך להתגבר ולעמוד בנסיון זאת לעתיד, על כן למה לך להתמיל לנאוס אחי לאיזה זמן, אם ממילא אהיה אני הנוצח, אבל אם יתאוה האדם לעצמו שלא יצטרך להתגבר עליו רק יום אחד, אז אינו קשה עליו כל כך להתגבר כנגדו.

וזהו רמז הכתוב, וידעת היו"ס, כי תדע ותתבונן שרק היום בלאוד יש לך התגברות היצר הרע, ואז יעלה לך בנקל שלא לחטוא, והשבות אל לבבך כי ה' האלהים.

מפי הרה"ג ר' מענדל הענדלער ז"ל, ששמע מפי רבינו ז"ל

גופא דעובדא הכי הוה, הרה"ג ר' מענדל ז"ל הניח תפילין לראשונה כשנעשה בר מצוה אצל מרן רבינו ז"ל, והיה אז ביום ה' לשבוע, ואביו הר"ר משה ע"ה לא היה לו פנאי להתפלל במנין של רבינו ז"ל ולומר אז ברכת ברוך שפטרני, על כן שאל מורבינו ז"ל אם יכול להמתין בברכתו עד יום השבת, והסכים רבינו לזה. אלא שהוסיף רבינו בצחות לשונו, דכדי שלא להכנים בספיקא למי נחשב העונות עד יום שבת קודש, תראה שלא יעשה שום עבירה עד יום שבת על כל פנים. ואחר כך הוסיף רבינו ואמר, דבאמת לשמור עצמו מן החטא רק יום אחד, אינו קשה כל כך רק עיקר דרך היצר הרע הוא לפתות האדם שקשה להתגבר כל כך ימים ולעמוד בנסיון זמן ארוך, ובזה פירש פסוק הנ"ל.

אז יבדיל משה שלש ערים וגו', וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל (ד מא-מד). יש להבין סייכות הפסוק אל ואת התורה וגו' לסיום פרשת ערי מקלט.

ונראה בשנקדים לבאר למה הצריך הכתוב אל הרוצח לנוס אל אחת מן הערים הנזכר בפסוק (שם פסוק מב) דוקא, כי למה לא יהיה לו עוצמו עצה הדבר שיחול עליו מוצת גלות, ויוכל לנוס אל איזה עיר שירצה. אך הענין הוא, שאם יום הרוצח לאיזה עיר שירצה, אז יוכלו האנשים הדריס שמה להתחבר עמו וללמוד ממעשיו, וזה סכנה גדולה להתחבר עם אנשים בלתי מהוגנים, על כן הצריכו הכתוב לנוס אל אחת מן הערים האל דוקא, לפי שבהם ישב שבט לוי (במדבר לה ו-ז) שהיו כולם לדיקים (שמו"ר פט"ו ס"ח), שלא חטאו בחטא העגל (שמות לב כו), ולחמו מלחמת ה' (שם פסוק כו), והיו מופרשים ומובדלים מהבלי העולם הזה, כמו שכתוב (להלן י ט) על כן לא היה ללוי חלק ונחלה עם אחיו, ולכן להם דייקא לא יצטרך שום אדם בצוותם הרוצח הלזה, לפי שהם ידעו להזהר מלהתחבר עמו ושלא ללמוד ממעשיו.

אם כן נמצינו למדין מפרשת ערי מקלט חוצת ההתבדלות מאנשים בלתי מהוגנים, לכן אחר סיום פרשת ערי מקלט אמר קרא זא"ת התור"ה, היינו שחוצת ההתבדלות הוא כלל גדול ויסוד בכל התורה, דחיובא רמיא להיות בדלין מאנשי רשע עושי עול.

יום שב"ק ואתחנן תרח"צ בכורחין להואשוויץ יצ"ו

ולא תחמוד אשת רעך (ה יח) ובמסורה לא תחמוד תרין, דין, ודיך (להלן ז כה) לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך. ולריך ביאור להבין הסייגות של הני תרי קראי להדדי.

ונראה לפרש דבא לרמז על ענין הגדן שפוסקין קודם הסידוכין, כי מדרך העולם הוא שאם רואין בעצמן חיסרון מחברי הסידוכין שאין לגד החבר במה לכלכל הוצאת הגדן, אזי מתירין קשר הסידוכין, והרי ידוע מה שכתב הרמ"ע (מהע"ז סי' ג' ס"ק) מי שפסקו לו ממון הרבה לסידוכין וחזרו בהם, לא יענן כלתו משום זה ולא יתקוטט, ומי שעושה כן אינו מצליח ואין זיווגו עולה יפה (ועי' בחלקת מחוקק שם סק"ח). לזה בא המסורה להזהיר, לא תחמוד אשת רעך, היינו שתתיר קשר הסידוכין בשביל חימוד אשת רעך, ומבאר לא תחמוד כסף וזהב, היינו כי תחמוד אשת רעך לפי שאת תקבל גדן הגון, אל תעשה כן ולא תתיר קשר הסידוכין בשביל חוסר ממון.

מכתי"ק, פ' יתרו תרה"ץ

את ה' אלהיך תירא וגו' (ו יג). בסמ' פסחים (דף כב:) שמעון העמסוני היה דורש כל חמיס שבתורה, כיון שהגיע לשם ה' אלהיך תירא פירש (פירש"י, שמר מה שרבה לירא עמו) וכו', עד שבא רבי עקיבא ודרש את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים. ויש לדקדק על הלשון עד שבא רבי עקיבא, שהיה לו לומר עד שדרש רבי עקיבא, ומהו כוונתו בחומרו עד שבא, מהיכן בא.

אך יש לומר כי בעת שבא רב כאורח אל עיר אחרת, אז עליו לחקור מחלה אצל רב העיר ואצל החשובי העיר איזה פרנסה בעיר הזאת, כדי שידע באיזה ענייני לדרוש ולעורר. אמנם לכאורה הלא רב העיר יודע היטב מה מתרחש בעיר, אם כן היה מן הראוי שהוא ידרוש לבני עירו, ולא האורח בעל מעיר אחרת. ולכן הדרך הנכון הוא כי רב האורח ידרוש אל הציבור, שייעתו לדברי הרב ומרא דאתרא ההוא, ובזה יצא חובתו של מצות תוכחה.

ובזה יש לפרש הלשון עד שבא רבי עקיבא, כי אז היה רבי עקיבא על אם הדרך ובא והגיע לאותו העיר, והיו מכבדים אותו שהוא לדרוש אל אנשי העיר, ולזה דרש לפניהם את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים, שדרש להם שייעתו אל דברי הרב ומרא דאתרא ההוא, בכל מה שיאמר לפניהם.

דרשה יום שב"ק לפני קריה"ת שנת תרפ"ט בק"ק טעמעשוואר יצ"ו

שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (ו ד). יש לדקדק על מאמרו שמע ישראל דנראה כמיותר, דהא מילתא דפשיטא הוא לבריכים לשמוע לציווי הבורא, הא לכך ניתנו המצות בשביל שישמעו אותן.

ונראה לפרש על פי מה שכתב ק"ז זללה"ה בישמח משה (פ' נצבים ד"ה והנ"ל בזה דכבר כתבו הספפה"ק) לתרץ קושית הילוע מין יתכן לומר לחטוא, הא ממה נפשך אם הוא מאמין שהקב"ה משגיח בכל, אין יכול להעיז פנים כנגדו ולחטוא, ואם אינו מאמין הרי הוא כופר בעיקר חלילה. אך אמרו חז"ל (סוטה ג.) אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, והרי על שוטה אין שום קושיא, עכ"ד. ונמצא כי אף כשיודעים שיש בורא עולם, מכל מקום אין שמים על לב למחשב מזה בשעת, ואין זה דבר הקשור אלא כרצון, ובשביל כך נכשלים בחטא ועון, אבל אם היו מתבוננים בזה תמיד, לא היו חוטאים כמהרה, וכשחוב ובעבור תהיה ירלתו על פניכם לבלתי תחטאו.

וזה שאמר הכתוב שמ"ע ישראל, והוא מלשון הבנה, כדכתיב (בראשית מב כג) כי שומע יוסף, ולא לומר לא אגי בשמירה לומר שמאמינים, אלא יתבוננו ויבינו ויעשימו על לב תמיד, כי ה' אלהינו ה' אחד.

ס"ג ויקרא תשכ"ז

אשר אנכי מצוך היום לעשותם (ז יא). ליתא בגמרא (עירובין נד.) היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם.

נראה לפרש על פי מה דתנן (אבות פ"ד מ"ב) בן עזאי אומר שכר מצוה מצוה, ופירשו (מדרש שמואל) כוונתם, שכבר מצוה היינו שיזכה לעשות עוד מצוה אחרת. וזה יש להעמיס בדברי הגמרא, היום לעשותם, שתשתדל היום להתמיל בדרכי התשובה, ועל ידי זה למחר לקבל שכרם, רלה לומר דמיד למחר תקבל שכר עבודתך, שתזכה לעשות ולהוסיף עוד מצוה אחרת, כי מצוה גוחת מצייה ותעזור לך לקיים מצוה אחרת, דשכר מצוה מצוה.

נאות דשא (להגה"צר שמואל דוד אוסאר ז"ל, אב"ד ור"מ דק"ק ניישטא יצ"ו)
ח"א עמוד תלט, ששמע מפי רבינו ז"ל בכורחין להאשווין יצ"ו

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר

מסופר על הרה"ק ר' מנחם מענדל מרימינוב זי"ע בעת אשר בתו הצדיקת אשת מו"ה ארי' לייבוש זללה"ה חלתה ונפלה למשכב והיא היתה גרמא דשמונה עשר ביר אשר נעדרו מעמו רח"ל ובליל שב"ק פר' ואתחנן הי' הרה"ק מתפלל בשמחה יתירה וריקודין בלכה דודי כדרכו בקודש ובסעודה הראשונה בליל שב"ק כאשר הי' מסיב בהתלהבות גדולה ושמחה יתירה באה לפניו כלתו של הרה"ק מוהרמ"מ מרימנוב וצעקה בבכי' יתירה כי בתו היחידה הנ"ל גוססת רח"ל, אזי כששמע הרה"ק את זאת סמך פניו על ידו כעין נפילת אפים איזה רגעים ואח"כ פתח את פיו הקדוש ואמר: כתיב "ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר" הנה הרעיא מהימנא מרע"ה הי' מתחנן אל ה' שהגם שיהי' "בעת ההוא" היינו בעת צרה רח"ל (מלשון בעתה ורעדה) עכ"ז "לאמר" שיהיה נשאר עומד על עמדו עם חוזק אמונתו ובטחונו בה' למען יוכל עוד לדבר דיבור לפני השי"ת, ואומר גם אנוכי להקב"ה הלא בידך נפש כל חי בכל עת ובכל שעה ומה איכפת לך כי יתעכב עוד הדבר ותשאר עוד בחיים ביום השב"ק שלא תבטל אותי משמחת השב"ק, והי' יושב וגומר סעודתו ברינה וצהלה ולא היה נראה עליו שמץ של עצבות, ואכן כך הוה שנשארה בחיים עד יום ב' שלאחריו תנצב"ה.

(בארות המים)

אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה

בימי הרה"ק בעל מגלה עמוקות זי"ע בק"ק קראקא, בא לשם בחור אחד לא נודע מאין הנהו, וחפש לו מעמד לשרת שמה, ונשתכר אל בעה"ב אחד בעל חנות גדולה להיות משרת בחנותו, ועשה עבודתו באמונה, ותנאי עשה לו עם הבעה"ב, שיוכל לילך ערב ובוקר לתפילה אל ביהכ"נ, והסכים הבעה"ב לזה, ומאז בא הבחור בהחנות נתברך הבעה"ב לרגלו בשפע ברכה, פע"א הלך הבחור המשרת הזה לביהכ"נ להתפלל תפילת שחרית כמנהגו, בתוך כך באו סוחרים ממרחקים והמון רב אל חנותו של בעה"ב, עד שלא היה יכול הבעה"ב למלא את חפצם לתת לכל אחד משאלותיו כדבעי, והבחור הלז איחר לבוא, ויהי כי קרא הבעה"ב כמה פעמים עליו ואמרו לו כי עוד לא בא מביהכ"נ, וילך הבעה"ב בחרי אף לראות מדוע בושש מלבוא, אם מאריך בתפילתו יסלח לו, ואם אך מבטל זמנו בבטלה אז יקח נקם ממנו, וכאשר בא לביהכ"נ וימצאהו עומד ומסתכל כלפי מעלה על ציורי התקרה, ואין אומר ואין דברים בפיו, וירץ אליו בחמת רוחו ויכהו מכת לחי, וכל המתפללים שמה נאספו לראות מה זאת, ונתבייש הבעה"ב ויעזוב את ביהכ"נ וילך לחנותו, והבחור הלז כשסילק את תפיליו והניחם בתיק שלהם לא שב לבית אדוניו עוד, אלא הלך אל בית הרה"ק בעל מגלה עמוקות שהי' מכירו כדי ליטול רשות ולהפרד ממנו, ויתמרמר הרה"ק לנגדו: למה זה תעזבנו, אבל לשוא הי' כל הפצרותיו וללא הועיל, כי ירט הדרך לנגדו, ויאמר לו הרה"ק עכ"פ אל תפטור אלא מתוך דבר הלכה למען יהי' לי למזכרת נצח, הנה יגעתי בחיבורי מגלה עמוקות ואמרתי רנ"ב אופנים כמנין ר"ב ל"ך על הפצרת מרע"ה ליכנס לא"י, אמור לי גם כבודו מה בזה אשר לא הבאתי בספרי, ויאמר לו הבחור: יש אתי רמז מה שלא מובא בספריכם, להיות שיש ארבע חיות הקודש הנושאות המרכבה עליונה, והכסא כבוד לה ד' רגלים, ואמרו חז"ל האבות הן המרכבה, והמה שלשה רגלים, ורצה משה ליכנס לא"י וע"י קדושת הארץ יוכל להגיע למדריגה להיות הרגל רביעי שבמרכבה, וא"ל הקב"ה: "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה", כי כבר הכינותי את דוד עבדי להיות ברגל הרביעי, ורמז לזה כי "בדבר" - ר"ת בן"ן ד'וד ב'רגל ר'ביעי, עד כאן. ויפטור ממנו ופרח לו איש האמת, ויהי בראות בעל החנות כי אין הנער נתחרט מאוד על שביישו ברבים, והלך במר נפשו להרה"ק בעל מגלה עמוקות, ובבואו לביתו אמר לו הרה"ק: מה שהכית אותו על הלחי, הוא לא הרגיש כלל, ולו לא עשית מאומה, אך לי עשית, הרחקת ממני אוהב וריע, ולא אראה אותו עוד, וש"ש אנוכי על אמרותיו שהניח לי.

(מבשר טוב)

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו וישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

רק השמר לך ושמור נפשך מאד וגו' ופן ימור מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך וגו', אשר יִלְמְדוּן ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם יְלַמֵּדוּן: (ד, ט). נראה לפרש **בדרך צחות** על אותן בני אדם שהם עסוקים בהבלי עולם, ומטפשין ומסירים מעל לוח לבם מצות ה' שי"ת, גם בעמדם בתפלה שפתותיהם נעות ולבם בל עמהם, ורק את בניהם אשר יוולד להם הם מייסדן אותם ללכת אל בית הספר שלא לבטל רגע אחת, רק יעסקו בתורה ותפלה, והוא אינו משים אל לבו מה שהוא ממעט בעבודתו יתברך שמו, ואיך ימלא לבבו להוכיח אחרים בשבט מוסר ובניו מומם, ואינו מרגיש מומו הפוסל אותו.

וזה שמרמז הכתוב **השמר לך וגו' ופן יסורו מלבבך**, ר"ל אתה בעצמך תסור מלילך בדרכי השם. **והודעתם לבניך**, היינו שתוכיח רק את בניך שהם ילמדו, ועל עצמך לא תשגיח כלל. לא זו הדרך ישכון אור, רק אשר יִלְמְדוּן ליראה וגו', שהם עצמם ילמדו מקודם ליראה וגו', ואח"ב את בניהם **יְלַמֵּדוּן**.

תפארת שלמה

ואתחנן אל ה' וכו'. וברש"י אי' שהתפלל תקט"ו תפילות כמספר ואתחנ"ן, והנל"פ עפי"מ דאי' בספרי קבלה מקדש של מעלה מאן בנאיה, הקב"ה ומחנה דיליה בנאיה לכותל ראשון, אברהם בנאיה לכותל שני, יצחק לכותל שלישי, יעקב לכותל רביעי, ומשה בנאיה לגג, עכ"ל. ולכאורה קשה להבין מה הפי' במ"ש קוב"ה ומחנ"ה דיליה וכי הקב"ה צריך למחנה שיעזרוהו, אך י"ל דהכוונה הוא דהשם של בנין הוא מספרו מחנ"ה, וז"ש הקב"ה ומחנ"ה דיליה כוונתו על השם מחנ"ה שלו, וזהו הפי' בגמ' (פסחים פ"ז.) לא כאברהם שקראו הר וכו' ולא כיצחק שקראו שדה אלא כיעקב שקראו בית, דהנה כל אחד מהם כשבנה את הכותל חסיף לו עוד מספר מחנ"ה, לכך אברהם שהוסיף מחנ"ה (על מחנה שכבר הי' מהקב"ה) ע"כ קראו ה"ר (כמספר ב' פעמים מחנ"ה עם הכולל) ויצחק שהוסיף עוד הפעם מחנ"ה קראו שד"ה (כמספר ג' פעמים מחנ"ה) ויעקב הוסיף עוד מחנ"ה לכן קראו בי"ת (כמספר ד' פעמים מחנ"ה) ולפי"ז הי' צריך מרע"ה כשבנאיה לגג להוסיף ה' פעמים מחנה כמספר ואתחנ"ן, וזהו הענין שנאמר במרע"ה שהתפלל תקט"ו תפילות כמנין ואתחנן דהיינו הגימטרי' של ה"פ מחנ"ה ולכן ביקש אעברה נא ואראה את הארץ וכו' ההר הטוב הזה והלבנון זה ביהמ"ק דהיינו שיוכל לבנות את ביהמ"ק ע"י הצירוף של ואתחנ"ן.

(הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע)

☆

ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם אשר לא יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון, ובקשתם משם את ה' אלוקיך ומצאת וכו'. ויבואר עפי"מ דאי' במדרש (שהש"ר עה"פ אמרתי אעלה בתמר). דנבוכדנצר הי' מפתה לדניאל שיסגוד להצלם אשר עשה, ואמר לו אתה תראה שמעצמך תשתחוה לו, מה עשה אותו רשע נטל ציץ של כהן גדול שהיה חקוק עליו שם המפורש ונתנו לתוך פיו של הצלם, ומתוך כך דיבר הצלם אנוכי ה' אלוקיך וממלל רברבן, כיון דחמי דניאל כן אמר אמר לנבוכדנצר שיתן לו רשות למיסק ולנשק לצלמא על פומיה, וסלק והשביע להציץ ואמר לו בשר ודם אני ושלוחו של הקב"ה אני וגוזר אני עליך שתבוא אחרי, בא לנשקו והוציא בלעו מתוך פיו, אח"כ מתכנשין והוו מקלסין קדמוהו ולא עבידִ כלום, הרי מצינו בהצלם של נבוכדנצר שהי' מדבר וקורא בגרון אנוכי ה"א, אך לא היה בצלמו של נבוכדנצר שום ממש ח"ו, רק השם המפורש שהיה טמון בו הוא היה מדבר בו, והשתא א"ש דכל זאת רמזה כאן התוה"ק ואמר כי יבוא עת אשר והפיץ ה' אתכם בגולה, בגלות בבל, ועבדתם שם אלוהים מעשה ידי אדם, היינו הצלם של נבוכדנצר, אשר לא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון, אך לא אמר ולא ידברון, כי באמת הצלם הלז דיבר בקון גדול וחזק, ואף שתראו שידברון אל תדמו בנפשכם ח"ו הואיל כי כן יש בו ממש, ותטעו ח"ו לעבוד אותו בראותכם הפלא הזה, רק ובקשתם מש"ם את ה' אלוקיך, ואז ומצאת אותו, בפיו של הצלם ואז תדע שאין הדיבור מצד עצמו של צלם.

(סערת אליהו מהגר"א זצ"ל)

דורש טוב

ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאת, ובורות חצובים אשר לא חצבת כו', ואכלת ושבעת: (ו, יא), קשה אמאי בבתים כתוב הלשון 'אשר לא מלאת', וגבי בורות כתיב 'אשר לא חצבת'.

ונראה דהנה דרשינן בגמ' (חולין יז.) בסיפא דקרא 'ואכלת ושבעת' דהתורה הקדושה התירה לבני ישראל בשעת כיבוש הארץ לאכול ממה שימצאו בבתי הגויים, ואפילו 'קדלי דחזירי' היינו גם מאכלות אסורות. אבל היינו דוקא משל העכו"ם. ולכן **היו צריכים להזהר שלא לקנות את הדברים לעצמם כי אז היה נאסר עליהם כיון שמסולק מזה שם עכו"ם.**

וא"ת הא בשעה שכבשו את הבתים ממילא יקנו את מה שבתוכם ויאסרו עליהם המאכלות, זה אינו כיון דאמרי' בגמ' בנדרים (דף ל"ה) **דאיסורא לא ניחא ליה דליקני.** וכבר כתבו התוס' בפרק חזקת הבתים (ב"ב נ"ד ד"ה אדעתא) **דהיודע שיש איזה חפץ בחצירו והוא אינו מתכוין לקנותו לא קני.**

אכן 'לא ניחא ליה דלקיני' וכו', זה לא שייך לומר גבי 'בור', ד'בור' שחייבה עליו תורה (בפר' משפטים), נעשה בעל כרחו רשותו של החופרו, כמבואר במס' בבא קמא (דף כ"ט) "שני דברים אינם ברשותו של אדם, **ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו, ואלו הן בור ברה"ר** וחמץ בפסח". וממילא גבי בור אי אפשר לומר דלא קנו הדברים שבתוך הבור. **דכיון שהתורה זכתה לו בבור, זכה בעל כרחו גם בכל מה שבתוכו.**

וממילא אם היו ישראל בעצמם חוצבים בורות, היו הדברים של העכו"ם שימצאו בתוכו נקנין להם, והמאכלות האסורות שבתוכם נאסרים עליהם, דהוי דידהו ואין בזה שום היתר, ולכן שפיר מדוייק לישנא דקרא דגבי בורות כתיב 'אשר לא חצבת', דאילו היו חוצבים כבר לא שייך לומר 'ואכלת ושבעת', אבל גבי בתים כתיב 'מלאים כל טוב אשר לא מלאת' כי בכאו"פ מותר מה שבתוכם דכיון ד'לא ניחא ליה דליקני' יש היתר ד'ואכלת ושבעת'.

צפנת פענח

דיני זכר לחורבן (ג)

א] בנין של מצוה אין צריך לעשות זכר לחורבן ולכן בית הכנסת ובית המדרש תלמודי תורה וישיבות אין חיוב לשייר בהם אמה על אמה [א] וכן חדר שנבנה לשמש רק לסוכה אין צריך לשייר אמה על אמה אלא אם כן משתמשים בו גם בשאר ימות השנה [ב].

ב] לכתחילה יש לשייר אמה על אמה בלא סיד וללא שום ציור צבע ותמונה ואותן שעושין במקום של האמה ציור יפה של הכותל המערבי או "זכר לחורבן" או שאר ענינים המזכירים החורבן לא קיימו בזה תקנת חז"ל [ג].

ג] יש שנוהגין לצבוע את האמה על אמה בצבע שחור ואין יוצאין בזה כלל [ד] ויש שלימדו זכות על אלה הנוהגין כן [ה] ואם כותבין על מקום השחור "זכר לחורבן" או "ירושלים" אין למחות ביד המקילין אבל לכתחילה יש לעשות כפי הדין לשייר בלא סיד [ו].

ד] אם שייר אמה על אמה ורוצה לתלות שם תמונת הבית המקדש וכדומה אם עדיין נראה חלק מהאמה מחוץ לתמונה ואינו מכסה כל המקום לזכר לחורבן יש להקל [ז].

ביאורים והוספות

(א) מג"א סק"ב פמ"ג א"א סק"ב וטעמם דמדייקים הלשון טח "ביתו" משמע דווקא "ביתו" של חול ולא בנין של מצוה ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"ג סימן ס"ו) דתקנה זו לא נאמרה במקום המיועד למצוה וכמבואר ברמ"א ס"ג שאין איסור לנגן בכלי שיר לצורך מצוה כגון בבית חתן וכלה – ומובא בשם הגרשז"א שבמקום שיש תורה אין חורבן ולכן מאחר שבתי כנסיות ובתי מדרשות הם מקומות שלומדים בהם תורה אין מקום לעשות זכר לחורבן שם – ויש שכתבו להחמיר לעשות זכר לחורבן גם בביהכנ"ס עיין דעת תורה שכתב שנמצא במפתחות שבשו"ת מהרי"ם ב"ר ברוך (מרוטנבורג) החדשות שכתב "הסד אפילו בית הכנסת בסיד צריך להניח אמה על אמה" ובספר יוסף אומץ (סימן תתצ"ב) שכן עשו בביהכנ"ס בפארנקפורט ועיין דרכי חיים ושלום (אות תרפ"ב) שכן נהג הגה"ק ממונקאטש זצ"ל בחדר לימוד שלו ובביהמ"ד הקטן שלו.

(ב) שו"ת מנח"א שם ותמה על מש"כ השע"ת בשם השאילת יעב"ץ דכאשר הוסיף לעצמו חדר לשם סוכה הניח מקום בלי סיד זכר לחורבן דהרי זו מקום מצוה ואין לחייב אא"כ משתמשים בו כל השנה ועיין כף החיים סק"ב.

(ג) כיון שסוכ"ס הבית מתיפה ע"י כך ואע"פ שעושהו כדי לזכור החורבן מ"מ הוא נראה כעוד ציור נוי לבית כ"ה בנמוקי או"ח (סימן תק"ס) ועפמ"ג (משב"ז סק"א) שאפילו אם מצייר שם צדקיהו המלך שיש בו זכרון גדול למעשה החורבן מ"מ ציור הוא ואסור דבעינן שלא ימלא תאוותו והיינו שצורת הזכר לחורבן יהיה באופן שלא נצבע בשלימות וכ"ה ביפה ללב ח"ב תק"ס סק"א ובספר אורחות יושר (ר' יצחק מולכו שלוניקו תקכ"ט) פי"ד כתב דאסור לצייר סביב אותו אמה במיני ציורין כמו שעושין פה שאלוניקי שבונים בתים כהיכלי מלכים ומציירין אותן בציורין ואח"כ משחירין אמה על אמה וסביב אותו אמה מציירין מיני ציורין שלא ישבר לבו בכל עת שהוא רואה אותו ומה גם שכותבין באותו אמה חרוזים והמלצות כגון שחור על הלבן "זכר לחורבן" וכותבין אותו באותיות גדולות לבנות עד שאינו נראה מן השחור כי אם מעט מזעיר מה שבתוך אויר האותיות "ומיום דעתי אותם שבחנתי וראיתי אנשים הרבה שבנו בתים כאלה ולא יצא בשלוה מן העולם שבקרב ימים מת הוא או אשתו או אחד מבניו או יורד מנכסיו או יסורין באין עליו" ומסיים שם ומטעם זה בזמן הזה כל עמה נאנחים טרודים ונבוכים ומבוהלים מפני שאין זוכרים חורבן בית המקדש ואין מתאבלים עליו כמו שהיו עושין אבותינו הקדושים שהיו זוכרים חורבן בית המקדש בכל יום ויום עיי"ש.

(ד) במשנ"ב סק"ג מעתיק דברי הלבוש להחמיר בזה וזה לשון הלבוש "מה שנוהגין עכשיו הבונים בתים ומסיידים אותם שמסיידין אותו כולו ואח"כ משיירין אמה על אמה בשיחור נגד הפתח לא יפה הם עושים כי אדרבה השיחור הזה אינו מגנה את הבנין אבל מייפהו ומשמח הלב כשאר ציורים נאים וחז"ל אמרו משייר אמה על אמה כלומר שמניחו כך מקולקל ובלי מתוקן כדי לגנות הבנין ולשבר לבו שמתוך כך יזכור החורבן ובשברון לב ולא שייפהו ויזכור מתוך שמחת לב עכ"ל, ובמג"א סק"ג הביא דברי השלה"ק (מס' תענית פרק נר מצוה אות י"ב) שכתב חז"ל "ומה שבחו"ל ההמונים הבונים בתים עושים בבתיהם צורות שחורות מרובעת אמה על אמה וכותבים על גבם זכר לחורבן הוא שחוק והיתול בעיני כי אדרבה זה נוי והירא את דבר ה' אל ישנה מדברי רבותינו ז"ל ויניח אמה על אמה בלתי מסויד עכ"ל וכן החמיר החיי אדם (כלל קל"ז ס"א).

(ה) בערוך השולחן ס"ה כתב דאע"ג דגדולי האחרונים כתבו דלא מהני מה שמשחירין אמה על אמה (אמנם) אצלינו משחירין וכיון דרגילין שזהו ההיכר לחורבן מה לנו אם כה או כה ובשו"ת אגרות משה (ח"ג סימן פ"ו) לימד זכות על חסידים ואנשי מעשה שנהגו כן והוכיח דאין טעם האיסור לסיד כל הבית בסיד כדי לגרוע יופי הבית אלא כדי לעשות היכר שיבינו שבשביל הזכר לחורבן הדבר נעשה וממילא אם משחירין ע"י צבע ג"כ הוי היכר דהרי מבואר בב"ק (נ"ט ע"א) דלבישת שחורים הוא מנהג אבילות.

(ו) משנ"ב סק"ג שעה"צ סק"ח דהא"ר הביא בשם האגודה להקל לצבוע האמה בצבע שחור ובדעת תורה כתב דמאחר שכותבין זכר לחורבן גלי דעתיה שאינו לשם ציור רק לשם אבילות ובכף החיים (סק"ח) כתב דאפשר לחלק בין צבע שחור למראה שחור דדוקא צבע הוי נוי אבל מראה שחור שמלכלך הכותל במראה שחור אינו לנוי ומותר – ועיין בשדי חמד (מערכת ז' אות י"ב) שראה בעיר גדולה שכותבים במקום שמיועד לזכר לחורבן שיר חרוזי זכר לחורבן ובשו"ת קנין תורה (ח"א סימן קי"ז) שראה בביתו של הגאון משאמלוי זצ"ל תיבת "ירושלים" צבוע נגד הפתח וכנראה שרצה לצאת בזה עשיית אמה על אמה ובספר אמרי פנחס (אות תשט"ז) מביא שאחד ביקר אצל הרה"ק ר"פ מקוריץ זי"ע וראה חלון אחד קטן משאר חלונות ותמה ע"ז והשיב לו הרה"ק הנ"ל שעשה זאת בכוונה זכר לחורבן ועדיף מאמה על אמה שהוא לזכרון תמיד.

(ז) הגרח"ק בשאלת רב (ח"ב עמוד ש"ע) כיון דעדיין שיך הטעם שיראה מקום הפנוי ויזכור החורבן.

ה] אך אין לכסות לכתחילה את כל השטח של האמה על אמה ע"י תמונה או וילונות או ארון ספרים [ח] ויש מי שכתב להקל למי שהניח אמה על אמה כדין ורוצה להניח שם ארון ספרים שאינו מחובר לקיר דמותר לעשותו [ט].

ו] בית נופש שהיא דירת עראי אין צריך לשייר זכר לחורבן [י].

ז] אם קנה הדירה מגוי ואין בו זכר לחורבן אין צריך לקלוף אמה על אמה [יא] אמנם אם הישראל חוזר ומסיידו וצובעו מחדש צריך לשייר בו אמה על אמה [יב] ואם קנה הדירה מישראל ומצא שלא השאיר המוכר מקום אמה על אמה חייב מיד לעשותו[יג].

ח] קבלן הבונה בית ואין בדעתו לדור שם וכל כוונתו כדי למוכרו ולהשכירו י"א דמותר לסייד כל הדירה כרגיל ואינו מחוייב להשאיר זכר לחורבן [יד] אך מסתבר שאם קנה הבית קודם גמר הסיוד והקבלן מסיידו עבור הקונה חייב לשייר אמה על אמה ויש אומרים דהבונה חייב לשייר אמה על אמה [טו] וי"א דקונה הבית חייב לקלוף [טז].

ט] אברכים השוכרים דירה אם השוכר מסייד את הבית או שהמשכיר מסיידו לצורך השוכר חייב להשאיר זכר לחורבן [יז] ואם אינו מסייד מחדש נחלקו בזה האחרונים די"א דהמשכיר פטור והשוכר חייב [יח] וי"א דגם השוכר פטור מלעשותו אם אינו צובע עתה מחדש [יט].

י] אם השוכר רוצה לקלוף ולגרד מהקיר את האמה על אמה צריך לבקש רשות מהמשכיר [כ] ויש סוברים שא"צ לבקש רשות מהמשכיר לקלוף [כא] ולכן לכתחילה ישתדל ליטול רשות [כב].

יא] הקונה דירה בדמי מפתח מסתבר שהחיוב מוטל על הקונה לעשות "זכר לחורבן" [כג].

יב] חתן שנכנס לדירה חדשה שלו בליל החתונה ואח"כ ראה שאין שם אמה על אמה זכר לחורבן מותר לו לקלף אמה על אמה באמצע שבעת ימי המשתה [כד]

ביאורים והוספות

(ח) בירור הלכה תליתאה סי' תק"ס דהרי תקנת חז"ל היתה לעשות זכר לחורבן כנגד הפתח כדי שיראהו ויזכור החורבן וא"כ כשמסתירו בארון מה הועילו חכמים בתקנתן.

(ט) אורחות רבינו ח"ב עמוד קמ"ז בשם הקהילות יעקב שדעתו שאחר שעשה את הזכר לא איכפת לן שמסתירים אותה באופן שאינו מחברו לקיר לגמרי.

(י) כיון שהוא דירת עראי ואפילו במזוזה דעת מהרש"ג דפטור וכ"כ בשד"ח (מערכת מ"ם כלל קי"ח) ואף דלא קיי"ל כן מ"מ לענין זה יש לסמוך להקל.

(יא) כיון שנעשית בהיתר שוב אין צריך לקלוף כמבואר בסעיף א' ומשנ"ב סק"ד.

(יב) שו"ת ערוגת הבושם (או"ח סימן קע"ט) ועיין פמ"ג א"א סק"ד שאם שכר הבית מגוי ג"כ יש לחייבו לשייר באופן שצובעו עתה מחדש..

(יג) משנה ברורה סק"ד כיון שנעשה באיסור יש חיוב עתה לקלוף ולשייר כדין.

(יד) שו"ת מגדל השן סי' ס"א הובא באורחות חיים סק"ד דכיון שאינו בונה בית לעצמו רק לשם מקח וממכר וממילא יכול לייפותו שיקפצו עליו קונים ובפרט שאינו בטוח אם יגור שם יהודי והשוכר ממנו אח"כ פטור מלקלוף כיון שהוא לא עשה שום איסור ובשו"ת אגרות משה (ח"ג סי' פ"ו) חולק על סברא זו דאדרבה אפשר כשישאיר האמה יקפצו יותר קונים משום שירצו לחוש להאיסור ולקיים תקנת חז"ל כדין אך למעשה מיקל שם דחז"ל חייבו רק "ביתו" שנעשה לשימושו לדור בו ולא באופן שעושהו לצורך מכירה והוסיף שאף הישראל שיקנה ממנו לא יצטרך לשייר אמה על אמה כיון שלא קנאו ממי שעשאוהו באיסור ומה שמובא דקנה מישראל חייב לקלוף היינו דווקא שבנאו לעצמו ועשה איסור במה שלא שייר ואז חייב הלוקח לקלוף.

(טו) שו"ת משנה הלכות ח"ה סי' ע"א.

(טז) שו"ת דבר יהושע ח"ב סי' ע"ג

(יז) פמ"ג א"א סק"ד.

(יח) שו"ת דבר יהושע ח"ב סי' ע"ג דהמשכיר פטור שאין הוא דר שם והשוכר חייב דהוא חובת הדר וכן הורה החזו"א וכ"פ הגרי"י פישר (בספר הבית סימן י"ט הערה כ"ד) ובשו"ת משנה הלכות ח"ה סי' ע"א כתב דהחיוב הוא על הבית ולכן המשכיר חייב לעשותו ואם לא עושהו חייב השוכר לעשותו.

(יט) שו"ת אגרות משה שם וטעמו דכיון שהמשכיר לא עשה באיסור כיון שאינו גר שם לכן גם על השוכר אין שום חיוב כיון שהדירה אינה שלו.

(כ) אורחות רבינו (ח"ב עמוד קמ"ח) מביא כן בשם החזו"א שדעתו שהשוכר חייב לקלוף אבל אין יכול לעשות כן בלי רשות ואם המשכיר מקפיד על כך ויצטרך לריב עמו מחמת כן או שהמשכיר יחייבו לצבוע את הבית מחדש בסיום תקופת השכירות ויגרום לו הפסד אינו חייב לקלף ומ"מ טוב לפייס את המשכיר במעות כדי שירצה כמבואר בשו"ת דבר יהושע שם לגבי שוכר מנכרי.

(כא) שו"ת דבר יהושע שם ודעתו דמסתמא השוכר יש לו רשות לקלוף כמו שיש לו רשות לקבוע מזוזה או מעקה ורק כשהמשכיר גוי צריך לפייסו בזוזי לבקש ממנו רשות.

(כב) ובאורחות רבינו שם היה העובדא שהמשכיר לא היה שם והיה מעבר לים והחזו"א לא דרש מהשוכר לכתוב לבעה"ב לבקש ממנו רשות לעשות זכר לחורבן.

(כג) כיון שקניה בדמי מפתח היא לאורך ימים ושנים ארוכות הריהו כקונה גמור ומה גם כי יש לקונה חלקי בעלות בדירה ע"י התשלום הקבוע בשעת הקניה מלבד מה שמשלם שכירות בכל חודש והוי כבית של שותפין שחייב כ"כ בפסקי תשובות.

(כד) אף דחתן אסור בעשיית מלאכה עיין שו"ע אבן העזר (סימן ס"א סעיף א') בב"ש וח"מ דאיסור מלאכה של החתן הוא משום שצריך לשמח את אשתו וגם משום שחתן דומה למלך ונפק"מ באופן שהכלה מוחלת דלא שייך טעם ראשון אך לטעם השני עדיין אסור במלאכה ועיין בחזו"א (אבהע"ז סימן ס"ד סק"ז) שכתב דלא חמיר יותר מחול המועד ודבר האבד מותר ובתוס' כתובות (ד' ע"א ד"ה אבל) מבואר דחתן יותר קל ממועד עיי"ש וא"כ בדידן כיון שהמצוה מוטלת בין על החתן ובין על הכלה ובחוה"מ מותר לעשות מלאכת הדיוט לצורך המועד ובפרט לצורך מצוה לכן יש להתיר להחתן לעשות זכר לחורבן גם באמצע שבעת ימי המשתה כ"כ באגרתא דחדוותא (חט"ז עמוד ק"ח).

שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לִשְׁלֹמֹה ע"ה

חן וחסד יעלא פינו בברכת עז"ט חמה ולבבית קדם מע"כ ידידינו רב פעלים ואיש חיי"ם
יום ולילה לא ישבות לעמן הצלחת מוסדותינו וקהילתינו הק' לראות בטוב ה' בארץ חיי"ם
יד יעינו ונאמן ביתן של איתן אדונינו מרן רבינו הגה"ק שליט"א עסור ועקושר בעץ החיי"ם
מרבה פעלים לתורה ולתעודה לעשות ולקיים רצון צדיק ולהתהלך לפניו באור החיי"ם

הרבני החשוב והנעלה, חיי"ם שיש בו כל מידה ומעלה

הרב חיים שלמה פישער הי"ו

מישב"ק אצל כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לרגל השמחה שבמעונו, רעמות קל בגרונו, וקול ששון בארמונו,

בהולדת נכדו ני"ו למזל טוב

אצל בנו האברך היקר המהולל בתשבחות, רב תבונות ונעים הליכות

הר"ר מאיר מנחם פישער ני"ו

שהשלום שלו ישים עליו חיי"ם ברכה ושלום, וישלם ה' פעלו ותהי משכורתן שלמ"ה
לא ימוש מפיו ומפי זרעו לעולם ויתברכו בזרעך ויתהללו בפי כל בשיר המעלות לישלמ"ה
מרן דבשמיא יהא בסעדו לרווח נחת מעמו ומכל יו"ח והבית בהבניתן כבית שבנה שלמ"ה
הקב"ה ישלם שכרו וישלח ברכה והצלחה בכל מעשיו ידיו עדי נזכה לגאולה השלמ"ה

החותמים לעמן שמו ברגשי ששון ושמחה, ידידו מוקירו אסיר התנדה וההערכה

יחזקאל ראטטער

בשם הנהלת הקהילה והמוסדות
פה בני ברק יצ"ו

גם אנו מצטרפים לברכה
ברגשי ידידות ושמחה

הנהלת הכולל

בגליונינו במדור 'משולחן מלכים' פר' דברים העעל"ט הובא באריכות את מסכת הצרות והתלאות אשר עברה על מדינת אוקריינא, כאשר בני ישראל שהתגוררו בה שתו את כוס התרעלה באופן קשה מנשוא בשנת תקכ"ח בעת תקופת הרוצחים השפלים 'ההיידאמאקעס' ימ"ש.

ויש לציין, שבספרי קורות הדורות כמעט לא הוזכרה הגזירה הקשה הזאת על פרטיה וסיפוריה, ולכל היותר היא מוזכרת ברמיזה, ולא כגזירות ת"ח ות"ט וכדומה אשר מובאים בהרבה ספרים, והרבה חיבורים נתחברו לתארם, על כן מצאנו לנכון לתאר את הפרשה העגומה ע"י ליקוט מפי ספרים וסופרים ומקורות נאמנים. וחלק גדול כבר הבאנו בשיחה הנ"ל, ובאנו בזה רק להוסיף עוד כמה ידיעות בענין זה, תן לחכם ויחכם עוד.

הבעש"ט הקדוש חזה מראש את הגזירות הקשות

כעשרים שנה לפני הגזירות כבר צפה הבעש'ט זיע"א ברוח קדשו את הגזירות ההולכות ובאות, וכפי המסופר בס' שבחי בעש"ט (עמ' ס"ו) שבעת שנרדף הרה"ק בעל התולדות זי"ע ממקום רבנותו בשאריגראד בגלל התקרבותו להבעש"ט זיע"א עד שגרשו אותו מן העיר בערב שבת קודש, והוצרך לשבות בכפר אחד, והבעש"ט שהיה אז בדרך נסיעתו, בא אליו לשבות בכפר, וגם הרה"ק המוכיח מפולנאה שבת עמהם, באותו שבת ניחם הרה"ק המוכיח זי"ע את הרה"ק בעל התולדות זיע"א ואמר אליו, "שמעתי כרוז שהכריזו ואמרו, פלוני שונאך יהרג, ופלוני שונאך ימות בדרך, וכל העיר ישרף באש, וכששמע הבעש"ט דבריו צעק על המוכיח ואמר, גם אתה שומע כרוזים, ונשתתק המוכיח.

לאחר זמן רב אמר הבעש"ט זיע"א להרה"ק בעל התולדות, סבור אתה שהמוכיח היה משקר, חס ושלום, כי אמת ששמע הכרוז, ומה שרגזתי עליו, היה על שהוציא מפיו, שאלו לא הוציא מפיו דברי הכרוז הייתי מבטל הגזירה מן העיר, ועכשיו לא פעלתי אלא שנתנו להם הרחבה אריכת זמן שלא תישרף העיר בפעם אחת.

ואותן המתנגדים להרה"ק בעל התולדות זיע"א שגזרו עליהם למות במיתת דבר רחמנא ליצלן, מתו במגיפת דבר שהיה בכסלו שנת תקל"א

שתי שנים אחר הבריחה, ואותן שנגזרה עליהם הריגה נהרגו בקהילת אומין בעת הבריחה רחמנא ליצלן, עכ"ל...

הבעש"ט בגנזי מרומים פעל לביטולה של הגזירה, וכדמסופר בס' שבחי בעש"ט (עמ' קכ"ז) שבשנת תקכ"ו [שנתיים לפני שנתקיימה הגזירה], ראה רבי צבי בנו של הבעל שם טוב את אביו בחלום שהיה לו צער גדול שהיה בעל חוב לפריצים ולא היה לו במה לשלם, שאל את אביו ידעת בצערי?, אמר לו, ידעתי, שאל, מי הודיעך, אמר אותן שהולכים על פרשת דרכים הודיעו לי, שאל, מי הם ההולכים על פרשת דרכים, אמר, אברהם יצחק ויעקב הם הולכים על פרשת דרכים לידע צרות של ישראל, והולכים ומודיעים על קברי צדיקים, והם הודיעו לי מצעריך, אבל אין פנאי לדבר עמך, כי צריך אני לילך לבטל עלילות מלסטים שקורין היידאמאקעס...

גזירות שנת תקכ"ח

ואכן בשנת תקכ"ח לפ"ק מאה ועשרים שנה אחר החורבן הגדול הנורא אשר פקדה את בני ישראל בגלות מדינות אייראפא בגזירת ת"ח ת"ט, כאשר הרבה קהילות קדושות בישראל נכחדו ונמחקו כליל ע"י רציחות אכזריות ומיתות משונות בידי הצוררים צמאי הדם הקאזאקן ימ"ש ובראשם צורר היהודים ראש האכזרים חמילנעצקי ימ"ש (המכונה גם בספרים חמי"ל), וחלק גדול של כלל ישראל נרצחו אז ונעקדו על קידוש ה' בידי בני עוולה.

ויהי - אין ויהי אלא לשון צער - ובשנה הזאת נתחדשה על יהודי מדינת אוקריינא גזירת כליון וחרב ואבדן רח"ל במלוא עוזה ע"י הרוצחים השפלים הנבזים ה'היידאמאקעס' בראשות הרוצח השפל צמא-הדם 'איוואן גאנטע' ימ"ש וזכרו, אשר נתקבצו בכלי מלחמה ובכלי משחית מכל הבא לידם, והלכו מעיר לעיר ומכפר לכפר במדינת אוקריינא, ורצחו והשפילו והתעללו באופן נורא בהתושבים היהודים ובזזו את רכושם, הרסו ולא חמלו, וכך רצחו במיתות שונות ומשונות אז כ-100.000 יהודים אנשים נשים וטף, ביניהם רבנים וצדיקים וחסידים טהורים משרתי ה', וירב בבת יהודה תאניה ואניה, על קהלות הקדש שמסרו נפשם על קדושת השם, יזכרם אלקינו לטובה עם שאר צדיקי עולם, ויקום נקמת דם עבדיו השפוך, ככתוב בתורת משה איש האלהים, הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו.

ונעתיק עדותו של הרה"ק רבי ישראל חריף מסטאנוב זיע"א מתלמידי הבעש"ט בספרו הק' תפארת ישראל (פר' בחוקותי) **..."נהרגו אלפים ורבבות יהודים, כמעט כי חדל לספור ערך קרוב מאה אלפים, כמה עיירות וכמה כפרים לערך חמישים פרסאות אורך ועשרים רוחב, בשדות בעיירות וביערות, היאומן כי יספר, אי אפשר להעלות על הכתב...** עלכש"ק.

*

ונעתיק כאן מילה במילה מקונטרס 'חרב גאנטע - מעשה גדולה' המתאר את כל המאורעות הקשות:

...צרה גדולה באה עלינו, וקצרה יד היהודים שרבים היו, לעמוד על נפשם, נכנס פוחז אחד מק"ק טיטיוב לעיר אומן והרג כארבע מאות נפשות, ואחרי כן התנפלו כלם על היהודים והרגו כחמשת אלפים נפשות, קצתם שאמרו לפדות את עצמם בכסף ולא הועיל להם, רק קצתם ברחו על נפשם.

תחלת ההריגה היתה באשה יהודית שהלכה בבקר השכם לרעות את הבהמות בשדה, ותחב בה הפוחז את סכינו, היתה שם אשה חנונית, וכשראתה את המעשה הזה ברחה על נפשה אל אחיה היהודים וצעקה: לא נבגוד בא-ל חי, אלא נמסור כלנו את עצמנו על קדוש שמו ונזכה לחיי עולם הבא, ראה החזן את הדבר הזה וירץ אל המקוה לטבול עצמו, ונתעטף בטלית ותפלין ואמר וידוי ברוב בכיות וצעקות, ויקח מיד הפוחז את החלף ושחט בו את אשתו ואת בניו ואחר כך אותו.

ביום ב' חמישי בתמוז נקבצו הפוחזים לפני העיר אומן, וחוץ לעיר עמדו כבר כארבע מאות עגלות, ובהן אנשים ונשים וטף אשר אמרו לברוח, ונהרגו כולם, עכשיו כשאמרו היהודים אנשי העיר להתיצב לפני הפוחזים

מאמר

חרב גאנטע

כולל

הגזרות והצרות שעברו על אחינו בני ישראל בעיר אוליאן ומביטחה,
על ידי איוואן גאנטע.

בשנת תקכ"ח (1768) לפ"ק

מעשה גדולה

מן אומן ומן אוקריינא

ראם ביכל פון אמן אוג אוקריינק זאל אראליבער מקנש לויקנען אוג זאל נעדיינקען
מאם פאר אין גרויסן צרה נאם ראם נעשוקם אויף אומן אוג אויף אוקריינק אוג
אויף כאלטר את ארף אנדערן יאמעם. מען ראם נעשאלנען מים כבות אבוליה,
ראהים ראדף מען בעמען נאם אז ער זאל שוין מערר קין צרות נים צו שיקען,
אוג זאל אונז נים אוג בעלר מירדען קין יהודים בכתרה בימינו אמן.

ניסן גדולה שנת חרלח לפ"ק

ולהבריחם, אז כתב גונטא ימח שמו אגרת אל הרב מהור"ר יעקב בדברי פיוס ותחנונים ובהבטחת רוב שלום ליהודים, והרב קרא את דברי האגרת, וחשב כי אפשר להפטר מן הפוחזים, ועל זה השיב לגונטא ברוב תודה ובהבטחה לתת לו מתנה מרובה, וכך אמר לו: השלום עמנו, ואנו ניתן לכל אחד מכם ארג לבגדים, לא נרמה אותך, השר שלנו יעשיר אותך ויתן לך ארבעה כפרים, אבל הרשע חשב עלינו מחשבות רעות וטיכס עצה עם הרשע זיליזנאק, איך לתפוש את העיר אומן, וזה השיא אותו עצה שישבע לשקר ובתחבולה זו תפול העיר בידו.

וקודם שנכנס אל העיר נשבע שתהיה ידו עם היהודים, וזה גרם שנהרגו כמה אלפים יהודים, בקיצור ביום שני הקריבו הפוחזים אל העיר והתחילו נוהמים כדבים ואמרו להכנס אל תוך העיר לפנות ערב, אז ירו אנשי העיר בכלי תותח וסגרו את השער, ובלילה ההוא היו נמצאים חוץ לעיר כמה אלפים יהודים ונהרגו כולם.

וביום השלישי בבוקר קרבו הפוחזים אל העיר, ואמר זיליזנאק אל גונטא: נסה עוד הפעם ושלח אגרת אל הקומיסאר ואל כל הפריצים שבעיר לומר להם כי לריק הם מתאמצים כנגדנו, ולבסוף לא יעלה כלום בידם, כלום אין אתם יודעים כי יצאה פקודה להשמיד את כל היהודים בפולין, ולא יהיה להם שריד ופליט ולפיכך אל תתעקשו והוציאו לנו את כל היהודים, או תן לנו להכנס אל העיר ותהיה לשר ומושל עלינו.

וממשיך לתאר: נתישב הקומיסאר בדעתו ואמר: למה לי להלחם עם גונטא, שמא יכנסו ויהרגו גם אותי ואת כל הפריצים, מוטב לפתוח להם השער ויתנו לי חנינה. ואולם היהודים והפריצים עמדו סביב לעיר ונלחמו בפוחזים וגם ירו בהם, כי ידעו שאם יכנסו הפוחזים אל העיר יעשו בהם כלה, והיהודים רצו כולם אל בתי הכנסיות ונתעטפו בטלית ותפילין ובכו וצעקו, אולי ירחם השם בזכות התינוקות.

*

וממשיך לתאר - הקומיסאר רכב על סוס וחרבו שלופה בידו, וגרש מלפני השער את כל היהודים והפריצים ולא עמד עוד שם איש, ויקרא בקול גדול: אל תוסיפו לירות כי כבר השלמתי עמהם, וכאשר שמעו הפוחזים את הדברים האלה קרבו אל העיר יותר והתחילו להכות בקרדומות את החומה, וכך פרצו הפוחזים לתוך העיר בחימה גדולה, והיתה בכיה וצעקה גדולה בקרב היהודים ושאינם יהודים, לא היה צרה גדולה כזו בפולין מעולם, ונהרגו הרבה יהודים ופולנים.

התחילו לשחוט קודם את היהודים בחוצות בלי רחמנות, כשהתחננו הילדים הניצבים לפניהם שירחמו על אבותיהם ואמותיהם, עקדו אותם בחוצות ורמסו אותם ברגלי סוסיהם, אחר זה תפסו נערה יהודית בת הקדוש רבי משה, ופיתו אותה שתמיר דתה, והיא צעקה אליהם מה אתם אומרים לפתותני לדעה זו?, אי אתם יכולים לאנוס אותי לשם כך, מוטב לי ליהרג, והוליכו אותה אל הבאר ורמזו לה כמה הרוגים בבאר זו, גם התחילו לחדד את סכינם לשחיטה, וקצתם אמרו להשליכה חיים לתוך הבאר, השיבה היא, איני יריאה מפני המות, וגם אפשוט תיכף את צוארי לשחיטה, ואמה העלובה עמדה שם ותצעק אל בתה, בתי האהובה אל תשכחי את שמו יתברך, מיד הפוחזים השליכוה חיים אל תוך הבאר...

- קינת אומן -

קינת אומאן מחוברה ע"י הרה"ק רבי דוד חזן זצוק"ל תלמיד הבעש"ט על שלושים אלף קדושי אומאן שנרצחו על קידוש ה'.

תחילת גזילה היה מה אומאן ביום חשוי, תשמח שמים בתוגו הרגו ביחידים ואבד המקובצים מספרים ועיירות חונים על פני תשדה סביבות העיר כמה ובכמה מאות אנשים נשים וטף וכך כא נשוד ערב פרסה ולעת ערב והכניעה העיר ויכו החרדים ונהגעיי עד העיר לבחרתו יום שלישי ששה שים למודש תב"ל ועוד ביום תחרבינ, בימים ההוא בא מסחר אחרונים עיר שלומים אלף נפשות מישראל, יסרם אלוהינו למדנו שוא שהיו עונים דמם תשפך בישנו לעיניינו, וזרחם על שלומינו. ומחר יחדש לנאולנו, על ידי משיח צדקינו, ותבנה בית מקדשינו, במהרה בימינו, אמן ואמן.

וַיִּזְכֹּן דָּוִד אֶת הַקְּרִיאָה עַל עַם ה' וְעַל בֵּית יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּפְלוּ בְּחֶרֶב בְּיוֹ נְיוֹ מִמַּפַּד שֶׁבֶר הַיְּהוּדִים וְקִרְיוֹן לְיוֹדְוֹתָיו הַקְּשׁוּם הַקְּאִים, וּמִי הָאִישׁ הַהֲיָא וְרַב חֶלְבָּב וְקוֹנֵן מַר וְדִשְׁעוֹרִיוֹ עַל לְחָיָיו בְּאֶרֶם בְּיוֹם הַהֲרִיגָ"יִם.

אֵל מָלֵא רַחֲמִים שׁוֹכֵן בַּמְּרוֹמִים, שׁוֹטֵן לְשִׁעְשָׁת עֲטָיִם, הַכּוֹשֵׂא מְנוּחָה בְּנוֹתָן, כְּצֵל אֵל שׁוֹכֵן מְעוֹנָה.

בְּמַעֲלוֹת קְרוֹשִׁים וּטְהוֹרִים, כְּזֹהַר הָרָקִיעַ מַזְהִירִים, אֶת נִשְׁמַת אַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַקְּדֹשִׁים אֲשֶׁר הֻשַּׁם רְבוּרִים, עִם ה' קְהַלַּת קְדוֹשִׁים פֹּה אוֹמַאן אֲשֶׁר נִפְלוּ בְּיוֹד בְּיוֹם הָאַרְיוֹרִים, הַגְּדוֹלִים עִם הַקְּטַנִּים וְזְקֵנִים עִם נְעָרִים.

גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל רָאשִׁים וְשָׁלִשִׁים גְּדוֹרִים עַד וְעוֹמְדִים בְּפֶרֶץ, עֲזוּרָה עֲלֵיהֶם מִשּׁוֹטֵן שְׁכֵי עֲרֵי, אֵי וְאֵבִי שֹׁד וְשֶׁבֶר כְּלִיוֹן וְקֶרִי, נְתוּ אֶת נִבְלַת עַבְדֵיךָ פֶּאכֶל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם בְּשַׂר חַסְדֵיךָ לְחַיְתוֹ אֶרֶץ.

כְּמוֹ תְּרִעַת עֵינִינוּ, אֵי לוֹ עַל עֲרֵל שְׁבוּרָה, הֲלֹא לְמִשְׁמֶעֶת אֵזֶן דָּאֲבָה וְנִפְעֶה, כַּאֲשֶׁר לְמַעֲרֶה נֶחְשְׁבוּ, הֵן עֲיָנֵינוּ אֲכִדְנוּ כְּלוּ אֲכִדְנוּ.

הַסְכִּימוּ יַחַד וְקָמוּ וְקִנְאוּם, לְקַבֵּל דִּין שׁוֹטֵן מְעוֹנִים, מָהֵם נִדְקְרוּ כְּבְרוּנִים, מֵהֶם נִשְׁחֲטוּ כַּחֲלָלוֹת וְסֻבָּבִים, וְגַעֲנוּ דְּמֵי אֲבוֹת וְבָנִים, שׁוֹטֵעַ וְאֵת יְבָבָה וְנִדְבָּה וְנִדְבָּה נְהִי וְקִינִים.

וַי וַי עֲזוּרִי כָּלָם בְּקוֹל עֲרָה, בְּרֹאשָׁם יַחַד כִּי נִגְזְרָה גְּזֵרָה, נִדְכֵּי עֲנִים נֶאֱמְנֵי לְבָבוֹת הַקְּדוֹשָׁה בְּמוֹתָרָה, הַקְּרוֹשָׁה וְעִם שְׁרִידֵי הַקְּהִלּוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הַקְּרוֹבִים וְהָרְחוֹקִים, הַקְּבוּצִים בְּמִסְפַּר מְחוּשָׁב כָּל יוֹם וְיוֹם תַּרְבִּיעִי, בְּיוֹם הַהוּא בְּא מִסְפַּר הַהֲרוּגִים מִהֲגוֹעַ עַד שְׁלוֹשִׁים אֶלֶף נְפָשׁוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, יִסְרֵם אֱלוֹהֵינוּ לִמַּדְנוּ הַיּוֹם הַזֶּה בְּיוֹם הַהֲרִיגָ"יִם.

וְהָעֵת שִׁקְּרָתָם אֶל הָאֱלֹהִים בְּלֵב נִדְבָּה וְנִשְׁבָּרָה, כִּי רָאוּ גְּיוֹם בְּאוֹ מִקְדָּשָׁה בְּלֵב אַחֲרָה.

וְאֵת בְּשָׁמְעָ יְקָרַת לְבֵי בְּתוֹלַתְהָ, נוֹחֵי עֲנָה יְהוֹשִׁי וְלָלָה, עַל כִּי עֵרֶב לֵב הַמְּדוֹמִים לְקַשָּׁת לְמַעַן בְּעֵם הַקְּדוֹשׁ שֵׁם בְּבֵית הַתְּפִלָּה, מְרוּחַ לְקִנֵּי מְעֻרְעָה בְּרוֹלָה, בְּיוֹם ה' מְלֵא הַחֲלָלִים נִפְלִים לְמִנֵּי מְנֵי עֲלֵיהֶ, יְרֵדֵ כְּמַכְּוֹא לְמַעֲלָה לְמַטָּה.

תְּאֻבַּת יִשְׂרָאֵל כָּל הַקְּדֹשׁ נֵר וְעֲמָדָה, עֲמָדִים צְפוּפִים בְּשֵׁלוֹתָם מְעֻטָּפִים בְּרֹאשׁ הַקְּדֹשׁ וְתִפְאֶרֶת, מְחֻזְקִים בְּחַפְּצֵי יְהוָה ה' וְהַמְּשֻׁבָּלִים זְחוּרֵי לְאַחֲוֹתָם כַּאֲשֶׁר חָתָה, שֶׁלֹּא לְהַכְלִיל וְלַהֲמִיד דָּת אֱלֹהֵינוּ כְּצוּר בְּכוּוָּתָא, וְכֻלָּם מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם עַל מְלוֹכַת שָׁמַיִם בְּאַהֲבָה וְיִסּוּרִי שֶׁנֶּשֶׁם לְאֵל אֲשֶׁר בָּרָא, בְּהַסְכֵּימָם הַכְּרָכִים וְלִטְבּוֹח נִמְשָׁכִים קֵד קְדוֹשׁ כְּלָם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ וְקַאֲהָבְתָּ נִמְשָׁכִים בְּאֶחָד בְּקַשְׁבָּת וְהַבְּרָכָה, הֵן אַרְאֶלִים צְעָקוּ חוּצָה.

מְרֻבִּים מְאֹמָנִים בְּרְחוֹבוֹת הָעִיר מְחֻזְּרִים, שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין דְּמֵיהֶם הַנְּזִירִים, בְּעֻרְבּוּבְיָא עִם פְּרִימִים אֲחוֹנִים וְשָׁרִים, עַד אֲשֶׁר שָׁלְאוּ הָעִיר פֹּה אֶל פֹּה קְבוּחִים וְסִוּדָרִים, וְדָמִים בְּרֻמִּים נִגְעוּ עַד כִּי יָאוּ רִיחוֹ לְעִיר מְעוֹנִים הַנְּזִירִים, וְלִטְמֹת נִדִּי עִמּוֹ רִיחוֹ וְחִסְכָּה הִיא אֶת הָעִיבְרִים, וְזֶה חֵשֶׁד לִבְעֲרִים בְּעֵם לְהַשְׁלִיכָם חַיִּן לְפְנֵי הַשָּׁדָה בְּעִסְטֵם וְנִבְרִים, יָבוֹנוּ יַחַד לְעֵים הָרִים וְלִבְהֵמַת אֶרֶץ וְחַיַּת יְעָרִים.

יוֹם הָרוּא חֹשֶׁךְ וְאֵלְמָוֶת אֶל קְדָרִים, מֵהַקְּצִין עַם שְׁרִידֵי הָרֶב מִפִּי פְּזוּ לְעִבְרִים, וְקִוְּצוּ וְהוּפוּ וְכִסְּוּעָה מִלְּאָה

נַעֲמוֹת וְכִמָּה אֲלָפִים רַאשֵׁי הַחֲלָלוֹת מְשֻׁכָּרִים, לֹא מָצְאוּ זְרִיכִם וְרַגְלֵיהֶם כִּי אִם רַאשֵׁי אֲבָרִים, וְיַצְרֵי אֵיכָם רְמָיִם לְחַיִּים, וְתִקְרְבוּ הַמְּצֻוֶּה עֲנָם אִישׁ נַעֲמוֹ יַחַד פֶּלֶם בְּקֶבֶר אֶחָד וְקְבָרוּם, הַעַל אֵלֶּה תֹאפַּק יְיָ הָיִם.

בְּלוּ עֵינִי מִנֶּחֶל לְאֵלִיהּ, עַד מָתַי תִּהְיֶה בְּעַבְדִי לֹא יוּכַל לְהוֹשִׁיעַ, לְעֵינֵינוּ נִקְמַת דַּם עַבְדֶיךָ תִּוָּדַע, אַל נְקַמוֹת ה' אַל נְקַמוֹת הוֹפִיעַ.

לָמָּה אֱלֹהִים לָנֶצַח תִּזְנַח, עָשַׁן יְקָנֵם תַּכְעֵם וְלֹא תַצָּא מֵעוֹלָתָנוּ, וְקִבְּלוּ אֶת הַמָּוֶת בְּאַהֲבָה וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם הַכְּרָעָה, וְאַף כְּשֶׁאֵר קְדוֹשׁוֹת קְדוֹשׁוֹת אֵלּוּ לֹא יָרְעוּ סַפְּרוֹת, וּמִכָּל קָהָל וְהוֹרַת ה' יִזְן עַל יְגִיעַ בְּיוֹר לְהִקְרַע, שֶׁכְּפֵר מְעֻרְעָשָׁתָן שֶׁכְּפֵרִים יִשְׂרָאֵל עַל מְצוֹת בְּרִית מִילָה שֶׁכְּפֵרִים יְעָרוֹת, נַבְּלוּ הַפְּתוּחִים עֲלֵיהֶם יְנִקְרְעוּ הַמָּה וְעֵיהֶם וְטֶפֶם בְּמִיחוֹת אַכְזְרִיּוֹת שֶׁלְּוֹת יְהַמְּוֹרוֹת, הֵעַל אֵלֶּה לֹא תִפָּקֵד יְיָ הָאֵלוֹהִים.

קְדוֹשִׁים הָיוּ לֵאלֹהֵיהֶם כָּל עִבְרֵי אֵזֶה מְעֻרִים הַקְּהִלּוֹת מוֹלִיכֵי הַמְּחוֹזוֹת, וּמִרְחֹק הָקִים מְכַשְׁכֵּשׁ אוֹכֵל לְמַעֲשֵׂם הַמְּסֻגָּרִים מְעֻרִּיוֹת, פֹּאמֵם וְנִקְבָּה עֲלֵיהֶם מְרוּחֹת קְשׁוֹת וְרוּחוֹת, בְּכָל מַדְעָה אוּקְרָאָה מִסְעֵי הָרֶב מְשֻׁלָּשִׁים מְעֻרָּה בְּשִׁשִּׁים וְבְשִׁבְעִים, וְאַךְ בְּפָרָשַׁת דְּרָכִים מִתְעַלְּלִים בָּהֶם בְּתוֹךְ רְפִיסוֹת, וְלֹא הָיָה לָהֶם קְבוּרוֹת, וּנְשָׂאֵרוּ בְּגָדִים יְחוּמִים וְשִׁבְרֵם עֲנָיוֹת צְיוּרוֹת, יְקָרָא ה' צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לִבְכִי וּלְמִסְפֵּד לְקָרְחוֹת.

רַחֵם נָא עַל פְּלֵיטַת צֹאן עֲשָׁוָה, כִּי הִכְּנוּ כָּל הַיּוֹם עָלֶיהָ, מְלֵאָה נַפְשׁ מִדְּעָת הַרְבָּה, וְאֵאֱנֵי לְמַלְאֵךְ הָיָה יָרֵד, וְיַגְמוֹ מִשְׁאֵרֵד כַּפּוּד.

שַׁוְעָד יְהוֹשִׁלִים הַשַּׁמְּמִים עַל הַחוֹמוֹת, הַשּׁוֹמְמִים אֶת ה' אֵל תְּהִי לָכֶם רְוּמוֹת, אֲוֹכְיָה אֱלֹהִים וְאֲכַכְּרָה, כְּהֲעֵלוֹתִי עַל הַעֲשָׂמוֹת, כִּי שִׁקְוָה מִיתָּם לְשַׁעֲרַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ לְדָמוֹת, לְבֵנֵי אַבְרָהָם הַעֲדִים אֲשֶׁר בְּתוֹכָם בְּנֵי עֲלִיָּה, יֵרֵב בְּבֵת לְלֵן פְּגֵל הָרַחֲמִים הַעֲמֹחַד נֶעֱמָה.

פְּלֵינוּ פֹּם יְדוֹ וְעֵינוּ מִקְוֹתֵים וְנִטְבְּעָם, תַּקְהֵב וְאֵת לְזוֹד אַחֲרוֹן מִקְפַּד מַר קִינִים, עַד וְאֵמָּה הַמְּקֻוָּה נְאֵן קְדֹשִׁים בְּנָה יְלָדִים לְמֵי הַגֵּר מְבָרִים הַמְּדוֹמִים וְהָרְעִים, וְהִשְׁתַּחֲוִים יִשְׁתַּחֲוִים לְמַעֲרִים וְהַיְּרֵכָם בְּמַדְּעִים תּוֹעֲבִים.

קברי קדושי אומאן והסביבה

בעיירת אומאן התגורר צדיק וקדוש בשם רבי דוד בן רבי משה חזן זצ"ל, שהיה מתבודד במערה מחוץ לעיר, והיה עמו חבריא קדישא של עובדי ה' באמת שהיה יושבים עמו ומתבודדים בינם לבין קונם ומייחדים יחודים, ומקובל שפע"א עבר הבעש"ט הקדוש את עיירת אומאן, וברוח קדשו חזה מראש את הגזירה הנוראה המרחפת על העיר, אך כשפגש את רבי דוד הנ"ל אמר לו: בחגורה שלך יחזיקו הרבה אנשים וינצלו מהגזירות הקשות!.

וכשהרשעים ההיידאמאקעס הגיעו להעיר אומאן ברח רבי דוד עם חבורתו לתוככי המערה, ומשם שמעו את נאקת בני ישראל כאשר עוללים רכים נטבחים בחיק אמותם, ונשים צדקניות מלחכים עפר הספוג

מציבת זכרון על קדושי אומאן באוהל ציונו של רבי נחמן מברסלב ועליה חרות קינת רבי דוד מאומאן

בדמם, וכששקטו הצעקות הם יצאו מהמערה, ולא האמינו למראות הזוועה כאשר ראו אברים אברים קטועים ומפורקים בנחלי דם קדושים וטהורים, ספרי תורות קרועים וספרי קודש שסועים לגזרים ברחובות העיר בבזיון נורא, ואף יהודי לא נשאר חי בתוככי העיר, והצדיק רבי דוד וחבורתו נטלו על עצמם עבודת הקודש לקבור את כל החללים הקדושים, ואספו את כל הנרצחים מחוץ לעיר וחפרו שני בורות גדולות וקברו אותם בשני 'קברי אחים', ורבי דוד חיבר קינה ומספד לזכרם.

בשנת תק"ע כאשר הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע תקע אהלו בעיירת אומאן, ועבר ליד שני 'הקברי אחים' נענה ואמר: כאן טוב להיטמן!, ואכן אחר הסתלקותו של רבי נחמן זי"ע הטמינוהו ליד הקברי אחים הנ"ל, ויש לציין שלפני עשרות שנים כשבנו את האוהל הגדול על ציונו הק' של הרה"ק רבי נחמן זי"ע, בנוהו מעל הקברי אחים האלו, הי"ד.

סוף הרוצחים לתליה

ההיידאמאקעס הסתובבו כשיכורי נצחון בראותם שהיהודים נופלים חללים בידיהם ואין פוצה פה ומצפצף, והמשיכו מהעיר אומאן והסביבה למחוז 'שדה לבן' כאשר על הדרך הרגו ורצחו את כל היהודים שבערי הסביבה, עד שהתחילו לחשוב מחשבות להכנס למדינת פולין הסמוכה ולהמשיך לבצע זממם ברציחת היהודים רח"ל.

מיום ליום נתפשטה השמועה בערי פולין מגודל הרציחות ומראות הזוועה במדינת אוקריינא, וכאשר שמעו שהרוצחים השפלים מתקרבים לגבולות מדינת פולין נתמלאו רתת וחרדה, וראשי הקהילות טיכסו עצה איך לקדם פני הרעה, וכדרכם של בנ"י נקטו בעצת יעקב אבינו והתכוננו לדורון לתפילה ולמלחמה, ושלחו שלוחים ומקורבים למלכות מכמה קהילות ובפרט מקהילת בראדי שהיה להם יד ורגל אצל שרי המלוכה להתחנן על נפשם, והגיעה משלחת נכבדה להגענעראל בערניצקי השר צבא של פולין ששהה אז בעיירת שאריגראד, ונפלו לפני רגליו וסיפרו לו מגודל הרעה והתלאה אשר מצאה את אחינו בני מדינת אוקריינא, וכן הביעו חשש לגורלם כעת אשר שמעו שהרוצחים מתכוננים לערוך הטבח במדינת פולין.

ומאת ה' היתה זאת שדבריהם מצאה אוזן קשבת אצל השר, והוא הבטיח להם שיעשה כל מה שביכלתו לעצור את המלאכי חבלה במדינת אוקריינא, וכן להדפם מלהיכנס לשטחי מדינת פולין, ושלח מחנה של חיילים מזויינים ומלומדים שילכו להתחבר בערמה להההיידמאקעס, ויתלוו עמהם עד שישיגם ביחד עם חיל גדול, ואז הם יכניעו אותם בקל.

ואכן חיילי פולין נסעו לאוקריינא לחפש את מחנה ההיידאמאקעס, עד שמצאו אותם באמצע ביצוע זממם במעשי הטבח, אך עשו עצמם כאילו הם מוכנים להצטרף אליהם ולערוך עמהם את השחיטות והרציחות, וכך הערימו עליהם ע"י שעיכבו אותם שעדיין לא יכנסו לפולין, והציעו להם שימתינו עד שעוד מחנות מפולין יתחברו עמהם, ואכן תוך כמה ימים הגיע השר צבא בערניצקי עם מחנה גדול, ותיכף ומיד נתן את האות לאסור את הרוצחים בכבלי ברזל, ואכן מיד התנפלו עליהם וכבשו אותם ע"י שהרגו ורצחו אותם, והרבה מהם אסרו ועינו בשלשלאות של ברזל, וכך דלקו אחריהם בכל העיירות הסמוכות ותלו אותם ברחובות העיר, ולבני ישראל היתה הרווחה.

אך השר צבא הזהירם שאת רב הטבחים הרוצח גאנטע ימ"ש לא יהרגו, רק הכניסו אותם בכבלי ברזל להכלא בעיר שאריגראד, ושם עינו אותו בעינויים קשים ומרים כדי לשלם לו כגמולו הרע, עד שהביאו את התליין הממשלתי, ואז הכריזו לכל היהודים תושבי הסביבה שיבואו לראות נקמת דם אחיהם השפוך, וביום המיועד הובילו אותו צורר היהודים ברחובות העיר בהשפלות נוראות, ולקחו כתר של ברזל וליבנו אותו באש, ואח"כ שמוהו על ראש הצורר גאנטע, והכריזו בלגלוג: עתה אנו ממליכים אותך כמלך מדינת פולין!, וכך סרקו את בשרו במסרקות של ברזל, ויסרו אותו ביסורים קשים ומרים עד שהתעלף, וכך עוררו אותו מעלפונו כמה פעמים וחתכו חתיכות מבשרו בעודו בחיים, עד שנפל מת על הארץ מתבוסס בדמו, וה' ינקום נקמת עמו ודם זרעם הזועק מאדמת אקריינא הספוג בדם קדושים וטהורים, עדי נזכה לביאת משיח צדקינו בב"א.

הפולמוס הגדול האם לעזוב את מדינת אוקריינא

רבים מגדולי הדור ההוא שאלו וחקרו ודרשו מה חרי האף הגדול הזה, מדוע הגיע אליהם הרעה הזאת, והיו גדולים שתלו את הדבר על כך אשר לא שעו לחרם שהוכרז לאחר גזירות ת"ח שלא לדור במדינת אוקריינא.

וכפי שכתב הגאון רבי אריה לייב אפשטיין זצ"ל אב"ד קעניגסבערג בספרו "הפרדס", וכה כותב: **"גאון אחד זקן ומפורסם תיכף בשמעו מהתחלת הגזירה הזהיר לאנשי ק"ק טיטיאוב, גם שלח שליחים לשארי קהלות, ואמר להם, בהיות שאחר גזירת שנת ת"ט וגזרת חמי"ל גזרו בחרם בכל מדינות ליטא ופולין וטורקייא שלא לדור במדינת אוקריינא, ועל זה נאמר** (דברים יג יח) **ולא ידבק בידך מאומה מן החרם, בכן כל הרכוש שרכשתם במדינה זו הוא חרם, רק שגזרו מן השמים בשנת ת"ח שיקום בהם מה שנאמר** (בראשית ג) **ויאמר ה' לא ידון רוחי באדם לעולם בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה.**

וכן עולה משנת ת"ח עד שנת תקכ"ח ק"כ שנים!... (וכפירוש רש"י עד ק"כ שנים אריך להם אפי ואם לא ישובו אביא עליהם מבול)**, ובכן, אם תשמעו לעצתי ותעזבו כל רכוש שלכם, ותברחו ולא ידבק בכם מאומה מן החרם תנצלו, ומי שיחוס על כבודו ויקח אף דבר קטן מן החרם לא ינצל, וכאשר פתר כן היה, ורוב האנשים ברחו ושמעו לדברי הרב וניצולו, והנשארים נחנקו ונהרגו ונשרפו ונסקלו במיתות משונות, ואף מאותם הבורחים היו בה איזה אנשים שלקחו מן ממונם דבר מועט ומתו בדרך"**, עכ"ל.

[וראוי לציין שב"פנקס ועד ארבע ארצות" (ירושלים תש"ה, עמ' 79-80) מעיד כי נשתמרו תקנות 'ועד מדינת ליטא' משנות ת"ט, ת"י, תי"ב ועוד, ולא נמצאה בהן תקנה מעין זו, אבל הוא מצא אסמכתא לידיעה זו במקור אחר בקטע שנשתמר מפנקס צ'ורטקוב. וכך לשון הפנקס:

"תכתב זאת לדור אחרון להיות אשר בשנת ת"ח עבור גודל הצרות וההריגות שהיו במדינת אוקראינה הי"ד ע"י חמי"ל ימ"ש נעשה כל הסביבות דגליל פאדאליע חירום נוסף לזה פה ק"ק טשארטקוב, כאשר שמעתי ממגידי אמת אשר על ידי עלילות שקרים ורשעת האדונים נהרגו על לא דבר כמה אנשים אשר קדשו השם ברבים הי"ד, ע"כ נגזר אומר מהרבנים הגאונים דארבע ארצות אשר לא ידורו פה שום בר ישראל. עד

שבשנת תס"ה חזר השר דפה, וביקש שיבואו לדור פה ויתן להם חרות ועל ידי השתדלות ניתן רשות לדור פה...]

ואכן בעקבות ההתפרעויות של ההיידאמקעס היתה אז בשנת תקכ"ח "בריחה" גדולה של יהודים מאוקריינא לפולין שביקשו בכך להציל את נפשם, "הבריחה" היתה כה גדולה ועצומה עד שמצינו בהרבה ספרים שמציינים אותה התקופה "שנה אחת קודם הבריחה", "שתי שנים אחר הבריחה", "ששה עשר שנים קודם הבריחה", "אחר הבריחה".

*

אמנם דעת תלמידי הבעש"ט הקדוש היתה שאין לברוח מהמדינה, רק צריך לתקן המעשים ולהתעורר בתשובה ובתפילה, עיין מה שסיפר הרה"ק מקאריץ זיע"א (אמרי פנחס עמ' רי"ד אות ל"ג) פעם אחד היתה "בריחה באוקריינא", והוצרך המוכיח מפולנאה לעשות שאלת חלום אם לברוח מפולנאה, השיבו לו שלא יברח המוכיח, אך לא נתפרש שאיננו רשאי לצאת מהעיר, והיה סובר המוכיח שהכוונה שאין צריך לברוח, אבל אין קפידא, כשיצא מהעיר ובתוך כך נזדמן לו עגלה לנסוע למזיבו'ז אל הבעש"ט ונסע, ובצאתו מהעיר ראה את השדה שהי' ירוק ומתכסה בעשבים שהוא מלא דם, ונתפלא מאד, וציוה להחזיר העגלה לפולנאה, ובחזרתו לא ראה דם, והבין שצריך דוקא להחזיר העגלה לעיר, ופגע במחנה פאליאקין, והרבה יהודים נתחברו עמהם לברוח עם חייל רב, ואמר המוכיח ליהודים שיחזרו לעיר, ולא השגיחו עליו, ואמר המוכיח אילו היה לי חייל "זעלנער" הייתי מצוה להחזיר אתכם בעל כורחכם לעיר, מכל מקום לא השגיחו עליו, ונסעו עם הפרוצים, וסוף שנהרגו כולם בעוונותינו הרבים", עיי"ש.

*

כמו כן הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זיע"א והרה"ק המגיד ממעזריטש זיע"א הורו ליהודים שלא לברוח, וכפי שהעיד הרה"ק מקאריץ זיע"א (בס' אמרי פנחס שם) **"ולא היה מי שיחזיק עמי לא ק"ק זאסלאב ולא ק"ק זוויהל רק המגיד ממעזריטש עזר עמי קצת שכולם ברחו לפולין, והוא [המגיד הק' ממעזריטש] לא נתן לברוח"...**

ואכן יש לציין שאלו שברחו לא ניצלו ממדת הדין, כפי

אוהל ציונו הק' של הרה"ק רבי פינחס מקאריץ זי"ע בעיר שפיטיווקא

שהעיד המגיד מקרעמניץ הגאון רבי יעקב ישראל מייזליש זצ"ל בספרו שבט מישראל (קאפיטל נ"ו) **...מה שקרה לנו כאשר נמלטו אחינו בני ישראל ונסו להם למרחוק למקומות אשר לא תשיגם יד האויבים לשלוט בהם, וכראות האויבים כי נמלטו היהודים אז הערימו סוד יחד להשקיט את הארץ לבל יעבור בו חרב ומקרה רעה, למען יחשבו היהודים הנמלטים כי שלום יהיה בארץ, וכל אחד על מקומו יבא בשלום, והיה כאשר חזרו היהודים אל מקומם הוסיפו ידם שנית להרים יד ביהודים להשחית את שארית הפליטה...** עכ"ל.

*

ויש לציין מעשה פלא שמובא בס' משנת חכמים (נדפס בירושלים שנת תרצ"ד עמ' ל"ח והעובדא מובא שם איש מפי איש) שסיפר הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע שהמגיד הגדול ממעזריטש זי"ע נענה פעם ואמר כי היה רוצה שתהיה לו מנורה בת 60 קנים, וזקני רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע קיבץ מהתלמידים הקדושים מטבעות של קאפיקע, ומהם עשה מעשה המנורה כרצון רבו הק'.

בעת שפרעו כנופיות ההיידאמאקעס על ערים ועיירות באוקריינא ובמחוז וואהלין הגיעה ידיעה שהנה והם מגיעים למעזריטש, ונחפזו אנשים לבית הכנסת כדי להוציא ספרי התורה וכלי הקודש, ולהחביאם במקום מסתור, וכשהגיעו לקחת את המנורה כדי להחביאה, נענה זקני רבי אהרן הגדול וקרא בקול, זוהי חוצפה ועזות לגעת במנורה של הרבי!, ולא הניח אותם לקחת את המנורה, באו התלמידים הק' ואמרו להרב המגיד, כי רבי אהרן אינו מניח לקחת את המנורה, ובתוך כך התאספו אנשי העיר ובאו אל המגיד לשמוע מפיו הק' מה עליהם לעשות, כי ההיידאמקעס קרבים ובאים לעיר.

לאחר ששמע המגיד מהתלמידים הק' את דברי רבי אהרן, ציוה לאנשי העיר שילכו ויתאספו בבית הכנסת, תוך זמן קצר התמלא בית הכנסת מאנשים נשים וטף, והלך רבי אהרן אל רבו המגיד ושאלו מדוע אסף עליו את כל בני העיר, והמגיד לא ענהו, ורבי אהרן חזר אל בית הכנסת, וכשהגיעו הפורעים ההיידמאקעס לטבורה של עיר בככר השוק, יצא רבי אהרן הגדול ועמד על הגשר שהיה לפני בית הכנסת, ויקרא "למה רגשו גוים"... מיד החלה מהומה בין ההיידאמאקעס, ויהרגו איש את אחיו, ונסו משם בבהלה.

וכן משתמרת מסורה אצל חסידי קארלין (מובא בקובץ בית אהרן וישראל (שנה ו' גליון ו') שבו מאמר נפלא על פעולות הצדיקים באותה תקופה) שהרה"ק רבי ישראל מסטאלין זצ"ל סיפר שבעת שבאו הכנופיות ההיידאמקעס שאלה הרבנית מהמגיד ממעזריטש בערב שבת קודש אם תדליק נרות של שבת, כי פחדו שלא יראו את האור

ולא יבואו הכנופיות ח"ו לשם, שלח אותה המגיד לרבי אהרן הגדול זצוק"ל לשאול את פיו, והשיב לה, הרה"ק רבי אהרן הגדול זיע"א: שבת לעכט ניט צינדן?, וסיים אדמו"ר רבי ישראל: און ס'איז טאקע גאר ניט גיוועלן...

[ויש לציין שהמגיד הק' ממעזריטש שלח אז את תלמידו הרה"ק רבי אהרן הגדול שיסע מעיירה לעיירה לעמוד לימין ישע הפליטים האביונים ולהושיעם מדחקם ע"י תקנות לחלוקת הצדקות כפי שמופיע בארוכה בקובץ בית אהרן וישראל (קובץ נ"ד) בארוכה, ומשם תדרשינו לטובה].

סיבת הגזירות ותוקף הצרות

הגאון רבי יעקב ישראל מייזליש מקרעמניץ זצ"ל מצא סיבות שונות שגרמו לגזירות גונטא, אשר הם הדברים הידועים שעליהן ירד הבעש"ט לתקן את העולם, והמה קלקול השוחטים, וקלקול הדרשנים, וקלקול החזנים.

ועיין בספרו "שבט מישראל" (זאלקווא תקל"ב בפירושו על תהלים קאפיטל נ"ו) הוא מונה סיבות אלו וזלש"ק: **...והנה חשבתי בדעתי בראותי הרעות אשר מצאוני לדעת עון הדור על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת אשר נהרגו נפשות ישראל לאלפים ולרבואות והיו כדומן על פני השדה וגם קבורה לא היתה להם, מצאתי על שלשה פשעי ישראל... במי שלא הגיע להוראה מורה... ובגלל זה רבו השוחטים בכל כפר וכפר אעפ"י שאין מומחים ומוחזקים, ועוד זאת אדרוש לבית ישראל ענין הני שלוחי צבור היורדים לפני התיבה ועומדים בקלות ראש ובעזות מצח להרים קולם בניגונם ולזמר זמר עריצים... ובפרט במדינת אוקריינא משם יצא תרבות רעה לבית ישראל שנתגדלו בה המשוררים והמנגנים, ונתמנו להיות שלוחי צבור...**

ועל השלישית יצאתי לדבר בעסקי בגדי החמודות מזהב ומכסף אשר פשתה המספחת בעמינו להתלבש בבגדי צבעונים ובטליתות מוזהבים, והנשים מתקשטות עצמן בתכשיט של אבנים טובות ומרגליות, ומכניסים קנאה עלינו בין האומות"... עיי"ש.

*

כן הרה"ק רבי ישראל חריף מסטאנוב זי"ע מתלמידי הבעש"ט הק' בספרו תפארת ישראל (פר' בחוקותי) מבכה מרה את השחיטות במדינת אוקריינא, ולבסוף כותב שלדעתו הוא כי במשך שלשת הדורות היו שנות הח' עת פקידה לגאולות ולישועות, וכן לעומתם היו גם שנים קשים ומרים אשר בה נחרבה ונהרסה כלל ישראל, ולדעתו היה בשנת תקכ"ח גם עת פקידה לגאולה, אך מחמת שלא זכו היא נהפכה לשנת אבל ויגון.

וזה לשון קדשו: ... **"על מטתי עלה על רעיוני תקכ"ח לאלף הששי ליצירה יהיה שנת גאולה כ'ש'ח'ר', כי ראיתי כל הגאולות היו בחי"ת, תמ"ח לאלף השלישי היה גאולת מצרים, תפ"ח לאלף השלישי היה ביאה לארץ, וגם תתקכ"ח לאלף השלישי היה בנין בית ראשון, וגם ת"ח לאלף הרביעי היה בנין בית שני.**

ועתה שנת כ'ש'ח'ר' היה כ'ח'ר'ש' לא אשמע, ראיתי בעוה"ר כי של"ח לאלף הרביעי נחרב בית ראשון, ותתק"ח לאלף הרביעי נחרב בית שני, אך בזמננו ידוע שת"ח לאלף הששי היה בעוה"ר הריגה במדינת פולניא האקלים אקריינא הפוחז חמי"ל ימ"ש, וגם בזמננו שנת תקי"ח לאלף הששי נשרפה תורתנו הקדושה, ועתה בשנת תקכ"ח לאלף הששי היה הריגה באקלים אוקריינא בחודש הרביעי ובחודש החמישי, יה"ר שיהפוך לנו לששון ולשמחה נהרגו אלפים ורבבות...", עכ"ל.

וְהוּא מְקוֹם הַשְׁוָאַת הַכֹּל כִּי הַכֹּל שָׁוִים בְּמָקוֹם הַשְׁוָאַת הַכֹּל:

כִּי כֻלָּם עֲפָרוֹת וְכֻלָּם נִבְרָאִים מֵעָפָר וְעָפָר הָיוּ וְכֻלָּם לַעֲפָרוֹת עֲתִידִים:

כל הארץ פצחו רנ"ה

בלב מלא רנ"ה וגילה, תטופנה שפתי ולשוני מילה, לשגר ברכתינו לכבוד ידידינו היקר והנעלה,
נחמד למטה ואהוב למעלה, משליך עצמו מנגד במסירות רבה ועצומה לבוא בעזרתינו יומם ולילה,
עושה ומעשה למען הכלל והפרט רב עלילה, ובמיוחד מתמסר למעינינו בהרמת המוסדות והקהילה,
לראותה מתנוסס לשם ולתפארה בנויה על תילה, בדרך צלחה וסלולה, איש חי ברוך הכשרון ורב פעולה,
כביר המעש ברב עוז ותהילה, בחן ובחסד בלולה, אצל כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א זכה לקירבה ולגדולה,
איש חמודות ורב תבונה צלולה, חביב בקרב עם סגולה, מקבל את כל אדם בסבר פנים באורה ובשמחה וצהלה,

נפתל"י אילה שלוחה, שמו הטוב מהולל בהערכה

מוה"ר

נפתלי הירצקא שטיין

הי"ו

ממקורבי ונאמני כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
ומגדולי עסקני מוסדות סאטמאר בארה"ק

לרגל שמחת אירוסי בנו למזל טוב בשעה טובה ומוצלחת

החתן החשוב המופלג בתורה וביראה טהורה, שמו הטוב נודע לתפארה

כמר חיים שמעון שטיין הי"ו

עב"ג הכלה המהוללה שתחי' בת ידידינו החשוב והמפואר בנש"ק
נין ונכד לרביה"ק בעל הישמח משה זי"ע

מוה"ר ארי' לייבוש ברמ"מ טייטלבוים הי"ו

וזאת הברכה, יוסף ה' עליך אלף פעמים ככה, וזכות פעליך הכבירים לפרט ולכלל, יעמוד לך על כל צעד ושעל,
ותזכה לראות ולרוות מהם ומכל יו"ח רב תענוג ונחת, ויתאחדו אצלך תמיד תורה וגדולה במקום אחת, וכט"ס.

החותם למען ברגשי ששון ושמחה, ידידו מוקירו אסיר התודה וההערכה

יחזקאל ראטטער

בשם הנהלת הקהילה והמוסדות

פה בני ברק יצ"ו

ט"ו מנחם אב

הגה"ק רבי מאיר נתן הלבערשטאם זי"ע

מתולדותיו

נולד בשנת תקפ"ה כבנו השלישי לאביו הגדול מרן בעל דברי חיים מצאנז זי"ע, ויקרא שמו בישראל "מאיר" על שם זקינו הרה"ק רבי מאיר מטיקטין זצ"ל, ו"נתן" ע"ש זק' הרה"ק ר' נתן שפירא זצ"ל בעל מגלה עמוקות, כבר מנעוריו הי' יניק וחכים, והגה בתורה בהתמדה ובפרישות יתירה שהפליא כל רואיו, ונתפרסם שמו בגאונותו ובחריפותו כעילוי וכלמדן גדול, יסופר שבהיותו ילד קטן הי' פ"א בדזיקוב אצל הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע, [זה היתה בהיותו ילד קטן ואביו הק' מצאנז לא הי' בביתו, וראה הילד חבורה בני אדם נוסעים להרה"ק מדזיקוב זי"ע על שבת קודש, קפץ הוא ונסע עמהם, ובבואו לדזיקוב קירבו הרה"ק מדזיקוב מאד, איידי דחביבותא דאביו, (דמשק אליעזר)].

בעת עריכת השלחן שאל הרה"ק מדזיקוב את הילד למה חוטפים החסידים שיריים מן כל המאכלים, ורק מן החלה אין חוטפים שיריים, ענה הילד על אתר: דהלא חלה לאו שיריים היא, חלה היא ראשית, דכתיב גבי חלה (במדבר טז, כ) ראשית עריסותיכם חלה..., הרה"ק מדזיקוב נתפעל מאד מתשובתו החריפה של הילד, ולאחר זמן כשנפגש הרה"ק מדזיקוב עם אביו הרה"ק מצאנז זי"ע שיבח מאד את בנו שהוא פיקח גדול, שיודע למה חסידים לא חוטפים שיריים מן חלה....

האיש מקדש

כשהי' עוד צעיר לימים לקחו הרה"ק ר"א מדזיקוב זי"ע בן הרה"ק מראפשיץ זי"ע לחתן לבתו האשה הצדקנית מרת בילא ע"ה, שהיתה מפורסמת מאד בצדקתה ובחכמתה, (לעת זקנתה הי' החסידים נתנו לה קוויטלעך), יסופר שבעת האירוסין הי' דין ודברים בין המחותנים אודות הנדוניא, אמר הרה"ק מדזיקוב להרה"ק מצאנז: "ראוי לכבודו לכבדני ולהכנע מפני, כי אודותי דיברו בשמים ולא אודות כבודו", התפלא הרה"ק מצאנז ואמר מנין לכבודו זאת, ענה הרה"ק מדזיקוב הלא הוא גמרא מפורשת (סוטה ב) ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני, עכ"ל, הרי בהדיא שמכריזין בשמים רק את שם אבי הכלה ולא שם אבי החתן, אחר חתונתו ישב שתי שנים בדזשיקוב בצל חותנו, והתייגע בתורה הקדושה בקדושה יתירה, שם בדזיקוב מסר עצמו להרביץ תורה וקדושה, ובהיותו גאון עצום בכל מקצועות התורה, אסף קבוצה של אברכים מופלגים, ולמד עמם כל לילה משעה אחת עשרה בערב עד שעה חמש לפנות בוקר.

רבנותו

מקץ שנתיים ימים שישב בצל חותנו, חזר לצאנז אצל אביו הק', באותו זמן כבר הי' הרה"ק מצאנז מפורסם מאד בעולם, והי' טרוד מאד לענות תשובות על השואלים הרבים שפנו אליו מכל קצוי תבל, אז

ימי ההילולא

ט"ו אב

- רבי מאיר נתן ב"ר חיים מצאנז - תרט"ו
- רבי אשר (השני) מסטאלין ב"ר אהרן מקארלין - תרל"ג
- רבי יעקב מאיזביצא ב"ר מרדכי יוסף - תרל"ח
- רבי צבי הירש מרידניק ב"ר ברוך מגארליץ - תרע"ח
- רבי ברוך הלברשטאם מגארליץ - בני ברק ב"ר אלישע - תשמ"ב

ט"ז אב

- רבי מנחם מנדל אב"ד טארנא וסטריזוב ב"ר משה אברהם דוד תקצ"א
- רבי יעקב יוסף ממאהליב ב"ר חיים מטשערנוביץ - תרכ"ו
- רבי נפתלי צבי אונגער מבארדיוב ב"ר משה אליקים בריעה מדומברובא - תש"ב

י"ז אב

- השר רבי שמשון וועדטהיימער מוויען ב"ר יוסף - תפ"ה
- רבי אברהם מרדכי מפינטשוב ב"ר בנימין זאב יעקב - תקפ"ד
- רבי שמואל מאפטא ב"ר נפתלי הירש - ת"ר
- רבי שלמה חיים מקוידינוב ב"ר אהרן - תרכ"ב
- רבי יוסף מנחם שפירא מבלענדוב ב"ר יעקב יצחק - תרפ"ז

י"ח אב

- רבי שלמה חנוך מראדאמסק ב"ר יהזקאל - תש"ב
- וחתנו רבי דוד מ שה ב"ר נתן נחום מקרימולוב - תש"ב
- רבי מיכאל גליקליך מנאנאש ב"ר יעקב - תר"ט
- רבי שמואל שמעלקא טויבש אב"ד יאם ב"ר אהרן משה - תרכ"ו
- רבי מנחם בראדי מקאלוב ב"ר אברהם (באר מנחם) - תרצ"ח

מינה הרה"ק מצאנז את בנו ר' מאיר נתן ליד ימינו שיעזור אותו בהנהגת הרבנות דצאנז והגלילות, ועמד לימין אביו בהנהגת הקהילה עד פטירתו בשנת תרט"ו, לאחר שנתיים בשנת תרי"ז מילא את מקומו אחיו הרה"ק ר' אהרן "דער קרייזער רב", יסופר שאחר שהצליח הגה"ק מצאנז שיתעטרו שני בניו הק' בכתר הרבנות, אחד בשינאווא ואחד בקשאנוב, שאל הרה"ק מדזיקוב את הרה"ק מצאנז: מדוע אין המחותן משתדל להשיג רבנות גם עבור בנו ר' מאיר נתן האם החסרון לו בשביל שהוא חתני, השיב לו הרה"ק מצאנז: "בני ר' מאיר נתן אינו זקוק לרבנות, הוא אתי במחיצתי ומה חסר לו ברבנות בצאנז, והוא יהי' אתי עד עולם", (דמשק אליעזר), לאחר פטירתו של הרה"ק מצאנז שהטמינו אותו ליד ר' מאיר נתן הבינו את מה שאמר "והוא יהי' אתי עד עולם".

עבד את בוראו במסירות נפש גדולה עד מאד, תלמידו מספרים שלפעמים הי' שולח אותם מתוך החדר, והם הציצו מתוך החרכים וראו איך שמסגף עצמו ע"י שמהבהב את ידיו באש, (תפארת חיים עמ' יב), כשנסתלק התאבל עליו אביו מאד, ובהספדו אמר "שאלמלי הי' נשאר בחיים הי' מגיע כאחד מתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע, (דמשק אליעזר), סיפר הגה"צ ר' יודל'ע הורוויץ זצ"ל שכשנפטר הרה"ק ר' מאיר נתן בדמי ימיו ואלמנתו הי' שבור מאד לשברי שברים, והרה"ק מצאנז זי"ע נסה לדבר על לבה ולנחמה, ואמר לה הלא איכא שיעור כמה שצריכים להתאבל על הבעל, והוסיף "איך וייס אויך וואס איך האב יעצט פארלוירן", אז התחילה לספר להרה"ק מצאנז כמה דברים מהתנהגותו האישית של בעלה הק', כששמע ממנו הדברים הרה"ק מצאנז אמר "אזוי וייט האב איך אויך נישט געוואוסט".

מדת האמת

הי' איש אמת עד מאד, יסופר שפ"א הי' איזה דין ודברים בין שני משפחות, ובאו לפני הרה"ק הרה"ק ר' שלמה מבאבוב זי"ע שיפשר ביניהם, שלחם אל הרה"ק משינאווא, שלח אותם הרה"ק משינאווא בחזרה אל הרה"ק מבאבוב שיעמדו לדין אצלו, ונתן עמהם מכתב שימסרו להרה"ק מבאבוב, ובין הדברים כותב שם "באזני שמעתי מפי כ"ק אאמו"ר הקדוש מצאנז זללה"ה שבבנו ר' מאיר נתן מונחת הנקודה של אמת, ובכן היות שמע"כ הוא בנו יחידו, הרי ברור שיעלה בידו לפסוק דין אמת לאמיתו, על כן לא ימשוך את ידו מלדון במשפט הזה", עכ"ל, (כרם החסידות ח"ג עמ' קכא), אחיו הרה"ק משינאווא העיד עליו שכיוון שהי' איש אמת כזה לא הי' יכול לסבול את העולם השקר ולכך נקטף בדמי ימיו, (י"ג אורות ח"א עמ' רנ"ט).

ימי ההילולא

י"ט אב

- רבי אבי עזרא זעליג מסטרי ב"ר חיים מאיר יחיאל ממאגלניצא - תרמ"ה
- רבי אהרן מנחם מענדל מאלעסק ב"ר אלכסנדר יו"ט מזידיטשוב - תרפ"ג
- רבי מנחם נחום מבאיאן - טשערנוביץ ב"ר יצחק - תרצ"ו
- רבי יהודה יחיאל מרוזדול ב"ר פנחס חיים - תרצ"ו

כ' אב

- רבי אליעזר מאזיפאלי ב"ר יהודא צבי מסטרעטין - תרכ"ו
- רבי שלום יוסף ממילניצא ב"ר נחום דוב בער מסאדיגורא - תרפ"ז

כ"א אב

- רבי אלכסנדר מקאמארנא ב"ר יצחק אייזיק מכפר סאפרין - תקע"ח
- רבי דוד מזאבלאטאב ב"ר מנחם מענדל מקאסוב - תר"ח
- רבי ארי' לייב ב"ר שלמה מראדאמסק - תר"ע
- רבי חיים מבריסק ב"ר יוסף דוב - תרע"ח

כ"ב אב

- רבי מרדכי בן הלל (מורדכי אחר הרי"ף) - ה"א ע'
- רבי מאיר הגדול מפרעמישלאן ב"ר יעקב - תקל"ג

שומר העיר

בשנת תרט"ו שרר בצאנז מחלת החולי רע רח"ל והרבה אנשים נתפסו ל"ע מן המחלה, מתחילה עזב הדברי חיים ומשפחתו את העיר אודות המגפה, ואמר לר' נתן שהוא לא יעזוב את לבא עמו, כיון שהוא צריך להישאר בעיר לשמור עליו, (אח"כ חזר הרה"ק מצאנז לעיר), ר' מאיר נתן השליך עצמו מנגד ובמסירות נפש אם כי המחלה היתה מדבקת מאד לא הסתכל על זה אלא עזר וטיפול בחולים שנפלו על ערש דוי וסבלו יסורים מרים מאד.

ובא השמש

עד שנדבק ל"ע בעצמו מן המחלה, עיין בהקדמה על ספר אבן נזר של הגה"צ ר' זכרי' שפירא זצ"ל שהי' מאד דבוק בהגה"ק מצאנז זי"ע, מביא שם באריכות הגה"צ ר' שלום סופר זצ"ל אבד"ק ברעזנע את תולדותיו של המחבר, מביא שם איך הי' נראה בצאנז כשנתוודע שר' מאיר נתן נפל למשכב: ר' זכרי' נסע על שב"ק נחמו בשנת תרט"ו לצאנז, והגיע שם ביום חמישי, ולא הי' יכול ליכנס להרה"ק מצאנז, אז חיכה על יום ראשון, ביום ראשון לפני התפלה רצה ליכנס להרה"ק מצאנז, אמר לו הרה"ק מצאנז עם ר' זכרי' אני צריך לדבר לכל הפחות שתי שעות, ונדבר אחרי התפלה, "ולאחר התפלה כשרצה ללכת אל היכל הקודש נשמע קול צעקה, אשר בעונ"ה הה"ג הקדוש כמוה"ר מאיר נתן בן יקר לרבינו נחלה מאד פתאום והיתה בהלה גדולה, ורבינו זצ"ל פתח

דלת חדרו והלך בבהלה לבית בנו זצ"ל ", עי"ש באריכות, ביום חמשה עשר באב הרגיש שמחלתו מתגברת עליו מאד, רץ לבית אביו לבקש ממנו שיתפלל בעדו, אבל מצאו ישן ולא רצה להקיצו, וחזר למטתו, ובאותו יום ביום חמשה עשר באב תרט"ו, שבק חיים לכל חי, ונסתלק לחיי עולם הבא, ואביו התאבל עליו מרה, ואמר בשעת הספדו שאלמלי הי' נשאר הי' מגיע לגדלותו כאחד מתלמידי בעשטה"ק זי"ע.

וכידוע נוסח מצבתו של ר' מאיר נתן נתנסח ע"י אביו הק' וצווה לכתוב נכד המגלה עמוקות וה"חכם צבי", והסביר שהחיצונים מפחדים כשרואים שמו של קנאי, וכידוע החכם צבי הי' קנאי ולחם מלחמות ה' ביד רמה ע"כ צווהו לחרוט על מצבתו למען יהי' למשמרת.

אלמנתו שאלה את חמיה הרה"ק מצאנז "פאר וואס האט דער שווער נישט געזעהן עם אויסצובעטן", ענה לה הדברי חיים: ומה אעשה, "איך האב מיר געוואלגערט פאר זיינעט וועגן וויי עס איז נאר דא א ווינקל אין הימל" (החכמה מאי"ן), ואמר הרה"ק מצאנז "איך האב אים אריינגעגעבן צו מיינע גוטע פריינט ר' שלום (מקאמינקא) און ר' אלימלך (מרודניק).

עוד יסופר כי כאשר הלכה להיפרד מחמיה מרן הק' מצאנז, אמר לה אז הד"ח, שתינשא לאיש בפעם השניה, אך למעשה לא נישאת כי אמרה שכנראה לא הכיר הרה"ק מצאנז את בנו הק' כי בעל קדוש כזה לא תמצא יותר, כשחזרה לבית אביה שאלה אביה מה אמר לה הרה"ק מצאנז כשנפרד ממנה והשיבה לו שביקש ממנה שתינשא, ונתפעל הרה"ק מדזיקוב מגבורתו של מחותנו ואמר: ווי קען מען דינען דעם אייבידשטן מיט אזא רציחה...

לאחר פטירתו

רבינו בעל ברך משה ז"ל היה דרכו לספר (עיין בברך משה פר' בחקותי) שלאחר פטירתו ראוהו אחיו הרה"ק מגארליץ זי"ע והי' לו מלבוש, שאל הרה"ק מגארליץ את אביו פשר הדבר, אמר הד"ח: דידוע שחלוקא דרבנן נעשים על ידי מצוות ומעשים טובים שאדם עושה עם אבריו בחיים חיותו על האדמה, וכיון שר' מאיר נתן נסתלק בדמי ימיו ולא הספיק ללכת עם רגליו הרבה לקבץ מעות לצדקה, על כן נחסר לו הלבוש שעל רגליו, וסיפר הרה"ק מגארליץ ששאל אז את אחיו אם יש לו שייכות עם האבות הקדושים, ענה: "צו אלע עלטערן קען איך צוקומען, אויסער צום לייפניקער זיידן (הרה"ק בעל ברוך טעם זי"ע) וועז איך וויל צו אים אנקומען, זאגט מען מיר, אצינד נישט, ער לערנט", פ"א לאחר חמש עשרה שנים מהסתלקותו, אמר הרה"ק מצאנז "שוין פופצן יאר וואס מיין זון ר' מאיר נתן האט נישט פארפעלט ביי מיר קיין טיש", יסופר דדרכו של ר' מאיר נתן בחיים חיותו לעזור לאביו לבחור את האתרוג, ולפני סוכות תרט"ז שנה ראשונה של הסתלקותו כשהביאו להרה"ק מצאנז את האתרוג שיבחור, לאחר שבדק את האתרוג, פנה עצמו לצדו ושאל: "נו, מאיר נתן, וואס זאגסטו צום אתרוג... (ברוך שאמר, גארליץ).

י"ז מנחם אב

הגה"ק רבי אברהם מרדכי מפינטשוב זי"ע

הגה"ק רבי אברהם מרדכי האראוויטץ מפינטשוב זי"ע נולד בשנת תקכ"ו לאביו הגה"ק רבי בנימין זאב יעקב האראוויטץ זי"ע בצעירותו נתייתם מאביו ונתגדל בבית אחיו הגה"ק רבי יוסף המגיד מזמיגראד זי"ע שהיה מתלמידי הגה"ק הרבי ר' מיכל מזלאטשוב זי"ע.

וכך נתקרב גם הוא והיה תלמידו המובהק של הגה"ק הרבי ר' מיכל מזלאטשוב זי"ע, והיה רגיל לספר שדרכו בקודש של רבו הק' היה ללמוד זוה"ק אחר חצות, אמנם לפני כן היה בודק לראות אם כולם ישנים כבר, פע"א היה תלמידו הרה"E מפינטשוב זי"ע ער באותה שעה, וסיפר אח"כ ששמע כיצד כשהתחיל ללמוד היה אומר דברי זלזול על עצמו: איך אתה לומד זוהר, יודע אתה שאינך ראוי לכך ללמוד זוה"ק, ואח"כ שב ללמוד, ושוב הפסיק ובכה באמרו לעצמו: אם באמת היית יודע שאין אתה ראוי ללמוד זוהר היה גם טוב... וסיים הרה"ק שמני אז לא היה יכול לישון בשעה שרבו למד זוה"ק לאחר חצות.

כמו כן היה נסע למעלה משנתיים ימים לשמש צדיקי עולם ואכן זכה לשמש שלש מאות צדיקים בעלי רוח הקודש תלמידי אור שבעת הימים מרן הבעש"ט הק' זי"ע, ביניהם ידועים: הגה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע הגה"ק הרבי ר' זושא מאניפאלי זי"ע, והגה"ק בעל "קדושת לוי" מבארדיטשוב זי"ע, הגה"ק רבי זאב וואלף מזיטאמיר זי"ע, כמו כן היה דבוק להגה"ק החוזה מלובלין זי"ע אשר העריצו מאוד ונפשו היה קשורה בנפשו.

סיפר נכדו של הגה"ק החוזה מלובלין הגה"ק רבי חיים שמואל מחאנטשין שהיה ג"כ נכדו של ה"מאור ושמש", כי לאחר פטירת זקינו ה"מאור ושמש" נמצא כתוב בחומש שלו בכתב יד קדשו שזכה להשיג י"ח מדריגות, ומנה שם אחת המדריגות כי פעם אחת בהיותו בפינטשוב עם הרה"ק מלובלין זי"ע ביחד עם י"ב צדיקים שלבשו בגדי לבן בשבת, והתפללו שם בביהכ"נ הישן זכה לראות כי בכל פעם שהזכיר הבעל תפילה את שם השי"ת "יצאו מפיו לפיד אש", והכיר שהוא מכוון אז הכוונה שהתכוון הכהן גדול ביוהכ"פ בעשיית העבודה, ועל אף שבכתב יד זקינו לא נזכר שמו של הש"ץ מ"מ כאשר שאל את זקינו הגה"ק ר' יוסף ברוך "הגוטער יוד" מניישטאט זי"ע (בנו של הגה"ק בעל "מאור ושמש" זי"ע) מי הוא היה הש"ץ, גילה לו ששמע מאביו הגה"ק בעל "מאור ושמש" זי"ע שזה היה הגה"ק ר' אברהם מרדכי מפינטשוב זי"ע אלא שבחיים חיותו לא רצה לגלות שמו של הבעל תפילה הנ"ל.

רגיל היה הגה"ק ר' אברהם מרדכי מפינטשוב לטייל עם בנו הגה"ק ר' יוסף דוד וכאשר הגיע למקום מסויים אמר לבנו: אם הייתי בונה כאן בית, היה נחשב כאילו בניתי בארץ ישראל, ויהי לפלא, כאשר נסתלק ביום י"ז אב תקפ"ד לפ"ק הוטמן באותו מקום.

י"ט מנחם אב

הגה"ק רבי אהרן מנחם מענדל מאלעסק זי"ע

ואלה תולדות

הגה"ק רבי אהרן מנחם מענדל מאלעסק זי"ע נולד בשנת כת"ר לאביו הגה"ק רבי סענדר ליפא מזידיטשוב זי"ע בנו בכורו של הגה"ק מהרי"א מזידיטשוב זי"ע, מסופר שבעת אירוסי אירוסי הוריו שאל מהרי"א מזידיטשוב זי"ע את המיועדת להיות כלתו, איזה מתנה היא רוצה לקבל ממנו, והשיבה לו: רוצה אני בנים טובים וצדיקים, ונתפעל הרה"ק ממבוקשה וכעבור כמה דקות השיבה בחרדת קודש בנוסח זידיטשוב: האסט געפויעלט, האסט געפויעלט . . . משחר טל ילדותו ספג תורה וקדושה בבית אביו הק', ותחת כנפי זקינו הגדול מהרי"א מזידיטשוב זי"ע אשר האציל עליו מהודו והראה לו חיבה יתירה, בהכירו ברום נשמתו, ולמרות שבעת פטירת זקינו הק' היה רק כבן י"ג שנה, זכה לקבל הימנו מלוא חפניים, ואף לימים בהנהגתו באלעסק לא שינה רוב מנהגיו ממנו ואף תפילתו היתה בנוסח ובנעימת זידיטשוב.

כשנכנס לעול התורה והמצוות זכה בו הגה"ק ר' יצחק מאלעסק זי"ע בנו הגדול של הגה"ק ר' חנוך העניך דוב מאלעסק זי"ע בעל ה"לב שמח", כחתן לבתו יחידתו לאחר נישואיו המשיך להתעלות בצל זקינו הק' ה"לב שמח" שהכיר והעריך מיד בתורתו חסידותו וקדושתו ומצא בו כלי מחזיק ברכה, ואכן מלאו על כל גדותיו כי נפשו נקשרה בנפשו, ומסופר שפע"א התבטא ואמר שברצונו שלאחר מאה ועשרים שנה של בני הרה"ק ר' יצחק זי"ע ישב חתנו על מקומו בהנהגת העדה ואף ציוה לכתות קאנסוס (כתב רבנות) על כך שנכדו זה יכהן באלעסק, ועל אף שהיה הדבר לפלא שהרי היה לו בנים ונכדים גדולים והוא היה אז אברך צעיר לימים.

בשנת תרמ"ד נחשכו שני המאורות הגדולים, במוצאי יוהכ"פ בתחילת השנה נפטר הרה"ק רבי סענדר ליפא מזידיטשוב, ובאחרית השנה ביום ב' אלול נסתלק ה"לב שמח" זי"ע, כמובן שחסידי אלעסק נתנו עיניהם על בנו הגדול הרה"ק ר' יצחק זי"ע, ברם הוא הקדוש אשר נבחר סירב ברוב ענוותנותו ולא רצה לקבל עליו את עול ההנהגה ואף גמר אומר להשתקע בארה"ק, וכשהפצירו החסידים בו שמשאירם כצאן בלי רועה השיב להם: "חתני עובד את ה' באמת הוא ראוי לישב על כסא אבי", ואמנם כאשר בדרך עלייתו לארה"ק שבת בבעלזא, ובהוראת דודו הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע ביטל רצונו ונתעטר אז בכתר האדמורי"ת וחתנו נבחר אז לשמש כדומ"ץ באלעסק, ביום כ"ד אדר שנת תרס"ד עם הסתלקות חותנו עבר אליו שבט ההנהגה באלעסק בעת מלחה"ע הראשונה עבר ללעמבערג ושם ישב עד יומו האחרון עלי אדמות יום י"ט אב תרפ"ג ושם מנוחתו כבוד.

כ"א מנחם אב

הגה"ק רבי אלכסנדר אייכנשטיין מקאמארנא זי"ע

ואלה תולדות

הגה"ק רבי אלכסנדר אייכנשטיין זי"ע נולד בשנת תק"ל לאביו הרה"ק ר' יצחק אייזיק בכפר סאפרין שבגאליציע מבני בניו של התויו"ט, ר' יצחק אייזיק היה איש צדיק ומורם מעם אך מעולם לא נהג ברבנות והיה נוסע אל החוזה מלובלין זי"ע, זכה לנטוע חמשה ארזים בכרם בית ה' הלא המה האחים הקדושים: ר' צבי הירש מזידיטשוב, ר' משה מסאמבור, ר' סנדר מקאמארנא, ר' ישכר בעריש מזידיטשוב, ור' ליפא מסאמבור. מסופר, שלעת זקנותו נאנח פעם ר' יצחק אייזיק לפני זוגתו הרבנית ואמר בענווה: הנה אנו הולכים בדרך כל הארץ ואיך נעלה אל אבינו שבשמים כשבידינו אין מאומה, ענתה לו הרבנית בחכמה: במסל"ה נעלה (במדבר כ' י"ט) ורמזה לו שבכח תורתם של בניהם יעלו, שהרי אותיות במסל"ה הן ר"ת שמות הבנים הק': ב'ער'ש, מ'שה, ס'נדר, ל'יפא, ה'ירש. אמו היתה צדקנית ודרכה היתה שהוליכה את בני' לתפילה בכל יום וזירזה אותם שיתפללו בכוונה ובהתלהבות, ובחזרם היתה בוחנת על מצחם אם יש זיעה שם וכך ידעה אם התפללו בהתלהבות, בהיותו כבר שבע שנים כבר היו שגורות על פיו שלש הבבות (בבא קמא בבא מציעא ובבא בתרא) עם כל השיטות עד השו"ע והמפרשים, בנו בהקדמת ספרו "זכרון דברים" מביא שאביו הק' העיד על עצמו שבשנות חייו הקצרים עבר שבעה פעמים את הש"ס כולו עם כל השיטות כנ"ל.

מתחילה כיהן כאב"ד זידיטשוב וזורובנא ובשנת תקע"ב תקע אהלו בקאמארנא, מגדולי תלמידיו היה הרה"ק ר' יהודה צבי מראזלא זי"ע, כל ימיו התפרנס בדוחק מיגיע כפיו והיה ימים שמצבו הגיע עד פת לחם ממש, ובכל זאת לא מש מאהלה של תורה, פע"א היה הדוחק גדול עד כדי כך שגם לבנו הקטן לא היה מה לטעום משך שני ימים, ובכדי להפיג את צער הילד למד עמו "שלש מדות בנערה" (כתובות מד.) ע"פ פשט ואח"כ ע"פ קבלה, ואת בנותיו הרגיע ואמר להן: בנותי, מצב זה לא ימשך זמן רב, לא יותר משבעים שנה.

במוצש"ק כ"א אב שנת תקע"ח השיב את נשמתו ליוצרו "ביחוד נפלא ובמסירות נפש כמו עשרה הרוגי מלכות" כן מובא בס' היכל הברכה פר' שלח שכן אמר החוזה מלובלין זי"ע בחלום לאחיו הרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע, ומנו"כ באוהעל ונספד ע"י מרן הישמח משה זי"ע וצוה שבבוא היום יקברו אותו לידו, על מצבתו חרות: פה טמון איש צדיק ות"ח מופלג ואב בי"ד הישראלי ה"ה הרב הגדול המפורסם מוהר"ר אלכסנדר סענדיר ב"ר יצחק זצ"ל מק"ק קאמארנא נשמתו לגן עדן עלה כ"א אב תקע"ח לפ"ק תנצב"ה.

נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם

כי מה שהשם יתברך מנחמינו בזה לבד יש לנו נחמה. דרך משל, אינו דומה שומע מפי השר דברים ניחומים ודברי אהבה אינו נחמה עד גמר קבלת טובה ממנו, מה שאין כן פי מלך רצונו כעב מלקוש ואמרי פיו הם מעשה טוב גמור, כי בשמוע דברי תנחומים מפיו ישעשעו נפשינו.

(קדושת לוי)

♦♦♦

נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם

הנה בעת שישראל עושין רצונו של מקום נקרא אלהינו, כי בזה אנו מורים שהוא אלהינו. וזהו פירוש הפסוק (תהלים סז, ז) יברכנו אלקים אלקינו, פירוש שהבורא יתברך יברכנו שיהא נקרא אלהינו. וזהו אמר הנביא שנחמו נחמו, ובמה לזה אמר הכתוב שיאמר אלקיכם.

(קדושת לוי)

♦♦♦

לעתיד יתגלה שכל התפלות נתקבלו ברצון

דברו על לב ירושלים וכו'. דהנה זהו אחת מן הנחמות שיהיה לעתיד לבוא שכל המצות והתורות ותפלות שאנו עושים בגלות ואנו סוברים שאינם עולים למעלה כמו שאמר ר' אלעזר (בבא מציעא נט) מיום שחרב הבית המקדש ננעלו שערי תפלה כמו שכתוב סכותה בענן לך מעבור תפלה (איכה ג, מד), גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי (שם ח), ולעתיד ינחם אותנו הקב"ה ויאמר שעלו כל התפלות לרצון לפניו יתברך שמו.

וזהו (בתפילת י"ט) **ותערב לפניך עתירתינו** כו' אנא השב שכינתך לציון עירך. רצה לומר אז כשתשוב השכינה לציון יערב לפניך עתירתי של היום ויתגלה כי נתקבל ברצון לפניך.

וזהו (בתפילת שמונה עשרה) **והשב את העבודה לדביר ביתך**, ואשי ישראל ותפלתם, מהרה תקבל ברצון שאז יתגלה כי תפלתם של היום מהרה תקבל ברצון.

וזהו שאמר הכתוב (בראשית ה, כט) **זה ינחמנו** ממעשנו ומעצבון ידינו לעתיד יהיה לנו נחמה ממש שנעשה עתה בעצבות כי הכל לרצון לפניו כנ"ל.

וזהו **נחמו נחמו עמי** וגו' **דברו על לב ירושלים**. פירוש לעתיד יתגלה בהנחמה כי מה שתדברו היום בתפלתכם הוא על לב ירושלים כמו שכתוב (מלכים א ח, לה) והתפללו אליך אל המקום הזה יכוון לבו כנגד ירושלים. (מכי"ק)

(תפארת שלמה)

♦♦♦

לא היו ימים טובים כחמשה עשר באב

וכפי מה שמקובל מפי הצדיקים זי"ע אשר מט"ו באב מתחילין התעוררות ימי הרצון הבאים, ראש השנה ויוה"כ וסוכות.

(אמרי נועם ט"ו באב אות ב')

♦♦♦

עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים

בשם הרב הקדוש ממעזיבוז (בעל אוהב ישראל) זלה"ה. לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב. רמז על אות ס' שהוא אות הט"ו באלף בי"ת. וזה פירוש כט"ו באב ראשי תיבות באל"ף בי"ת. כי כל האותיות יש להם ריבוע ומקום אחיזה רק אות ס' הוא סגלגל ועיגול. וזהו הרמז (תענית ל"א) עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים. והבן.

(תפארת שלמה – דברים)

♦♦♦

יום שהותרו שבטים לבא זה בזה.

יש לומר מדוע דווקא באלו הימים קבעו עצמם לחדש זו ההלכה. ונראה, כי ישראל נצטוו שלא לכבוש עמון ומואב, ועם כל זה כביכול עשה תחבולה, ועמון ומואב טהרו בסיחון (גיטין ל"ח), שמקודם כבש סיחון את עמון ומואב, ואחר כך כבשו ישראל את ארץ סיחון. והיתה זאת סיבה לסבב נחלת ארץ עמון לישראל. והוא כעין אשר הבת יורשת את אביה, ואחר זה כשתנשא לשבט אחר, אז על ידי צד הממוצע יוכל להסב נחלה ממטה למטה.

ולזה השכילו חכמים בדעתם אשר מסתמא זו המצוה של איש באחיו ובמשפחתו ידבקו בני ישראל (במדבר לו, ז), זו בוודאי לא היתה רק הוראת שעה ולא לדורות, כי אנו רואין אצל מלחמת סיחון היה ענין כעין זה, לתת לנו נחלה שלא שייכת לנו, רק על ידי הממוצע.

ולאשר באלו הימים היה כלו מתי מדבר והתחילו לכבוש סיחון ועוג, ולכנוס לארץ ישראל, כידוע מהמדרש, אשר מלחמתם היתה באלול ותשרי (עיין במדבר רבה פרשה יט אות לב), על כן קבעו עצמם באלו הימים לזו ההלכה.

(אמרי נועם ט"ו באב אות א')

ישמח משה"ה במתנת חלקו

ברגשי ידידות ובאותות הערכה, נשגר כוס של ברכה, אל מעלת ככוד ידידינו וידיד מוסדותינו, הרבני היקר החשוב והנעלה, מופלג בכל מידה ומעלה, האדם היקר באנשים, מסור בלב ובנפש למען מוסדותינו הקדושים, מרבה צדקה וחסד לכל דורשים ומבקשים, ארי שבחבורה, יהוד"ה אתה יודוך אחיך בתפארה

מוה"ר משה יהודה שטרויס הי"ו

אב"י בוויליאמסבורג יע"א

לרגל שמחת אירוסי בנו בסימן טוב ובמזל טוב

החתן החשוב המופלג בתורה ובידאה, שמו הטוב נודה לתפארה

כמר מאיר ני"ו

עב"ג הכלה הח' והמהוללה שתחי'

בת ידידינו הנכבד מוה"ר **ליפא ניישטאדט** הי"ו אב"י בקדית יואל

בן ידידנו הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר **זושא ניישטאדט** הי"ו

וצרופה בזה ברכתינו המרובה, ברגשי הודאה וחיבה, שיזכה לרב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך בברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה, אסירי התודה והברכה

יצחק אלטשולר
בשם הנהלת המוסדות בארה"ק

מאיר עפטי פעסל
בשם הנהלת המוסדות בארה"ב

נלקט מספר "מקראי קודש - לשבת" אוצר נפלא על ענייני שבת

זכור את יום השבת לקדשו

קידוש היום (ה)

ויהי ערב ויהי בוקר ◇ ויכולו ◇ בורא פרי הגפן

ויהי ערב ויהי בוקר

יתחיל מוירא אלקים את כל אשר עשה

'יום הששי' הוא סוף פסוק שלפני 'ויכולו', ולכן נוהגין רבים לומר תחלה 'ויהי ערב ויהי בוקר' בלחש, ואחר כך מתחילין בקול רם 'יום הששי', אבל לא תיקנו בזה כלום, כי גם זה אמצע הפסוק, וכל פסוקא דלא פסקה משה לא פסקינן, ולכן מהנכון שיתחיל 'וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד ויהי ערב ויהי בוקר' בלחש, ואחר כך בקול רם 'יום הששי'.

(עיון תפלה, להגר"ש הרימלאב – שבסוף סדור דעת קדושים בוטשאטש)

להתחיל בלחש מתחלת הפסוק

שמעתי שיתחיל בלחש 'ויהי ערב ויהי בוקר', ואחר כך יתחיל בקול רם, 'יום הששי ויכלו השמים' וגו', שהוא ראשי תיבות השם של ארבע.

(לבוש – סי' רעא אות י)

נוהגים להתחיל קידוש ליל שבת קודש בויהי ערב ויהי בקר יום הששי והוא באמצע הפסוק, ואמרתי לישב המנהג כי ברצונם להתחיל יום הששי מפני צירוף שם הוי' שבראשי תיבות י'ום ה'ששי ו'יכלו ה'שמים, ולא נכון להתחיל יום הששי שאין בו משמעות של כלום יום הששי ויכלו השמים, וע"כ לצירוף ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, מה תאמר הי' להתחיל תחילה הקרא וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, משום רכל פסוקא דלא פסקינן משה אנן לא פסקינן ליה, לא נכון להתחיל בליל שב"ק בזה, מפני דרשות חז"ל (כ"ר סוף פרשה ט) טוב מאד זה המות, והשתא דלא איפשר באופן אחר שרי למפסק קרא, כנלענ"ד לישב המנהג.

(שו"ת חתם סופר - או"ח סי' י)

יפסיק מעט בין יום הששי לויכולו

מכל מקום, צריך להפסיק מעט בין 'יום הששי' ל'ויכלו', כדי להכיר שאינו פסוק אחד, שאין רשאין לעשות משני פסוקים פסוק אחד.

(יעב"ץ – מוסף השבת אות יד)

ויכולו

אמירת 'ויכולו' כדי להוציא את ב"ב

ויאמר 'ויכלו', אף על פי שאמרו בתפלה, חוזר ואומר אותו על הכוס, להוציא בניו ובני ביתו, ו'בורא פרי הגפן' וקידוש.

(טור - או"ח סי' רעא)

צלם אלקים

ויכל'ו השמי'ם והאר"ץ וכ'ל צבא'ם סופי תיבות צלמ"ו, שכן צלם האלקים שיש לו לאדם בשבת אינו כצלמו שביכמות החול, לפי שבשבת מתעלים כל העולמות, ונמשך עליו גילוי אור פני ה'. (מהר"ש מבעלזא).

(לקט אמרי קודש – פרשת בראשית בד"ה ויכולו)

הקב"ה יודע עתיו ונכנם בו כחוט השערה

ויכל אלקים ביום השביעי, רבי שמעון אומר בשר ודם שאינו יודע עתיו ורגעיו, צריך להוסיף מחול על הקודש, אבל הקב"ה שיודע עתיו ורגעיו נכנם בו כחוט השערה ונראה כאילו כלה בו ביום.

(רש"י – בראשית ב ב)

ביאור הפסוק 'ויכל' אלקים ביום השביעי

'ויכל אלקים ביום השביעי'. אף על פי שכל המלאכות הושלמו עד כניסת שבת קודש, עדיין לא היה שלמות בעולם,

עד שהגיע יום השביעי, על ידי שבת קודש נשלמו כל המלאכות, והשלים הקדוש ברוך הוא את העולם, וזהו קיומו של העולם, כי כל עבודת הקודש נשלמת מעצמה, וכן במשכן לרוב קדושתו, שנאמר והבית בהיבנותו, שהושלמה מעצמה וכאילו אחרים עשוהו, וכך קיום העולם התמידי בזכות שבת קודש.

(עפ"י הזוהר - פרשת פקודי דף רכג ע"א)

הקב"ה חשק וחפץ בעולמו מחמת השבת

למה שפירשתי בפסוק ויכולו, שהוא לשון תשוקה וחפץ, יכול להתפרש גם כן אומרו, 'ויכל אלקים ביום השביעי', על דרך אומרו: למעשה ידיך תכסוף, וכתיב, רק באבותיך חשק ה', כי האדון חפץ וחש בעולמו, וזה היה באמצעות 'יום השביעי' שנתקיים העולם, חשק ה' ונתרצה בבריותיו.

(אוה"ח הק' - בראשית ב ב)

הקב"ה שבת מן הדיבור

וישבות ביום השביעי. מאי 'וישבות' ששבת הקב"ה מן הדיבור, שכל יום ויום היה אומר יהי כך ויהי כך, ובשבת שלמו מעשיו ופסק הדיבור, ומנין שהשתיקה מן הדיבור נקרא 'שביתה', שנאמר (איוב לב, א) וישבתו שלשת האנשים האלה מענות את איוב.

(מדרש הגדול - בראשית א ב)

לאור באור החיים

ויברך אלהים את יום השביעי. כל יום שביעי העתיד ברכו שיהיה יותר מוכן משאר הימים בנפש יתרה לאור באור החיים כאמרם כיון ששבת וי אבדה נפש יתרה.

(ספורנו - בראשית ב ג)

שבת בשלח

ענייני שבת קודש בפרשת השבוע

בשבת כל ישראל דבוקים הם בה' אלקיהם

כי כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור השמידו ה' אלקיך מקרבך, ואתם הדברים בה' אלקיכם חיים כלכם היום, נ"ל שהיום מרומז על ש"ק כמו שאיתא באוה"ח הקדוש על פסוק וידעת היום כי היום נקרא שבת קודש, ע"ד כי שבת היו"ם לה' ר"ל בשבת קודש כל ישראל דבוקים בה' שהרי אפי' עע"ז כדור אנוש מוחלין לו, ע"כ אמר כי כל איש אשר הלך וגו' השמידו גו' ואתם ר"ל נשארתם חיים וקיימים כי אתם הדבקים בה' אלהיכם חיים אשר הוא חי החיים, כלכם היו"ם, ר"ל כל ישראל אפי' עם הארץ אימת שבת עליו ולא משקר ודבוק באמ"ת ואמ"ת עולה במ"ק שבת, ושקר נקרא מות, ר"ל בשבת מפני שאתם רחוקים משקר ודבוקים באמת כולכם בה' אלהים חיים, ואתפרשת מס"א הנקרא מות ואתדבקת בסטרא דקדושה הנקרא חיים, וע"כ בשבת חביא דגיהנם נייחין וכל האיש אשר שמר שבת פטור מעונשו של גיהנם עד דשלימו ציבורא קדושה דסידרא, ע"כ ישראל אינם בכלל השמדת בכלל פעור הנקרא גיהנם, השם יצילנו מעונשו של גיהנם אמן.

(רביד הזהב)

שלא ירד המן לישראל

ויברך אלהים את יום השביעי. ברכו באורה שלא פסק אורה עד מוצאי שבת כדמפ'. עי"ל ויברך אלהים את יום שביעי ויקדש אותו במה קדשו שלא ירד המן לישראל והיינו דאמרי' וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים. ברכו מכל הימים באורה כדפי' וקדשתו מכל הזמנים שלא ירד בו מן לישראל. וא"ת והלא אין המן יורד בי"ט. וי"ל דמ"מ יורד ליום של חול שחל בו י"ט לפעמים אבל ביום שבת לא ירד כלל לעולם.

(הדר זקנים, מבעלי התוס' – פרשת בראשית עה"פ ויברך אלקים)

ויברך אלקים את יום השביעי זה הפה שהוא השביעי

ראיתי בפירוש רבינו אפרים כת"י, שפירש "ויכולו השמים והארץ" רמז לנוף, "וכל צבאם" אלו העצמות והגידים, "ויכל אלקים ביום השביעי" כלומר גמר מלאכתו שבאדם והוא הפה, כי לאחר שיצא העובר אין לו עדיין דיבור ולא שיניים, ולכך קורא הפה 'שביעי', כמו"ש בספר יצירה ז' שערים בנפש, ב' עינים ב' אזנים ב' נחירים והפה הוא השביעי, "ויברך אלקים את יום השביעי" שבחר הקב"ה בפה מכל האברים, ללמוד בו תורה ולשבח להשי"ת וליחד שמו המיוחד, וכן 'השביעי' גימטריא 'שבח בפה'.

(פני דוד, להחיד"א - פ' בראשית אות לג)

שכר המקדש על היין בלילי שבתות

'ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו', הקב"ה ברך וקדש את יום השבת, וישראל אינן חייבין אלא לשמור ולקדש

את יום השבת, מכאן אמרו, כל המברך על היין בלילי שבתות, מאריכין לו ימיו ושנותיו בעולם הזה, ויוסיפו לו שנות חיים לעולם הבא.

(פרקי דרבי אליעזר - פ"ח)

קדשו להבדילו משאר הימים

'ויקדש אותו' כלומר להבדילו משאר הימים, כי הנבדל מעסקי העולם קדוש יאמר לו, וכן ישראל הנבדלים מן העמים נקראו גוי קדוש וכתיב (ויקרא יט, ב) קדושים תהיו.

(רבנו בחיי - בראשית ב ג)

מתעמק בתוכיות של השבת כמו במלאכתו בחול

'כי בו שבת מכל מלאכתו', 'כי בו שבת', ההתעמקות בשבת, 'דאם זיך אריין טאהן זיך אין שבת', צריך להיות כמו 'מכל מלאכתו', כמו שהוא מתעמק בחול, במה שהוא עושה בעניני פרנסתו. (בית אברהם, מלאנים).

(אבקות רוכלים – פ"י אות פ)

כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות. רצה לומר על פי המבואר בספרי קודש, דאדם גם שהוא בארץ על ידי מעשיו זוכה להתהלך כל ימי חייו בעולמות העליונים, ובפרט בשבת קודש שקדושת שבת כל כך גדול שאדם מדבק עצמו בקדושה עליונה נמצא בשבת חוזר האדם לשרשו. וזהו כי בו שבת, שבת הוא מלשון חזרה. מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות, לעשות דייקא שגם מלאכה שברא בעולם עשיה דהוא האדם בשבת חוזר לעולמות עליונים במחשבתו מרוב בהירות וקדושת שבת.

(קדושת לוי – פרשת בראשית בד"ה כי בו שבת)

לעשות בלשון עתיד

אשר ברא אלהים לעשות, במדרש אמר רבי פנחס בשש ברא שש (בריות, כפול מבכל יום, ואלו הן) אדם וחוה ורמש ובהמה וחיה ומריאים (אלו השדים), אמר רבי בניא 'אשר ברא אלהים ועשה' אין כתיב כאן, אלא אשר ברא אלהים 'לעשות' כל מה שהיה הקדוש ברוך הוא עתיד לבראות בשביעי הקדים וברא אותו בששי.

(בראשית רבה - פרק יא ט)

שבת בשבתך

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

השבת משלים הנפש ומתקן על העבר

וידעת היום והשבות אל לבבך. יתבאר על דרך אומרם ז"ל (ירושלמי ברכות פ"א ה"א) שקול שבת כנגד כל התורה כולה, והנה לפי שיבא היצר ויאמר לאדם מה כחך כי תיחל לקיים כל התורה כולה שהיא שלימות האדם, ומה גם אדם שעברוהו רעות רבות ירחיקהו היצר, מה תוכל לתקן את אשר פעלו ידיך מהרעות, לזה אמר משה וידעת היום, אותו שכתוב בו היום שהוא השבת דכתיב (שמות טז כה) כי שבת היום, תן דעתך עליו, ובו תשיב אל לבבך, כי הוא שקול כנגד כל התורה, וזה יועיל לסתור ב' טענות, בין לתקן מה שעברוהו מהמרדים, בין להשלמת הנפש, שעל ידי שמירתו הרי הוא כאלו קיים תרי"ג מצות.

(אור החיים)

ברכת בורא פרי הגפן

זה צריך כל איש היודע אמרי בינה לכוון בשעת הקידוש, בליל שבת בברכת בורא פרי הגפן, להוריד נשמות חדשות, כי הנשמות בנ"י נקראים פרי הגפן, (עיין בזה"ק פ' ויחי דף רל"ח), ושורש נשמת בנ"י הוא מעולם הבינה, כמ"ש נשמת שדי תבינם והבן, והנשמות שבאים בעולם הזה בליל שב"ק הם גבוהים מאד למעלה מעולם הבינה.

(תפארת שלמה - פורים ד"ה ושמרו)

הידוע לי"ח כי הצדיקים גם זאת עיקר פעולתם בתורה ומצות יחוד הפנימי למשוך לעוה"ז נשמות קדושות בליל ש"ק. ולזאת צריך האדם לכוון בברכת בורא פרי הגפן קודם הקידוש בליל שבת להוריד נשמות. כי יין רמז לעולם הבינה אשר משם מחצב נשמות מבנ"י כמ"ש (איוב לב, ח) ונשמת שדי תבינם. לכן מברכים בורא פרי הגפן כמ"ש גפן ישראל. וז"ש זכרהו על היין למעלה מעולם הבינה היא מדת החכמה רמז לשמן אשר שם אין בו מגע עובד כוכבים. לכן הנשמות היורדים בליל שב"ק המה גדולים במעלה קדושה וטהרה כיל"ח. וזה הרמז בפ' זו בבנות לוט (בראשית יט, לב) לכה נשקנו לאבינו יין ונחיה מאבינו זרע (בחי' אב"א) כי ע"י ברכת היין יורדים הנשמות הקדושות זרע ישראל בליל שבת כנ"ל.

(תפארת שלמה - פ' וירא בד"ה במדרש רבה)

מוסדות יטב לב
דרבינו יואל

מסאמאר

נתייסד ע"י כ"ק מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
בהמשכת כ"ק מרן רביה"ק בעל ברך משה זי"ע
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
עיה"ק **ירושלים** תובב"א

ה"ו הם יודו ויברכו

נשגר ברכותינו בכפליים, מהררי ציון וירושלים, כי לו נאה כי לו יאה
פינו ימלא תהילה, קדם האי גברא מאד נעלה, ידידינו וידיד כל חי
תורה וחסידות אצלו משולבות, הולך בדרכי אבות, אוזר חלציו בגיבור
לרומם קרן קהילתינו ומוסדותינו פעיה"ק מוסר עצמו ברוב מרץ
יד ושם לו בכל פעולות לטובה בחצרות קדשינו, נוצר תאנה יאכל חלק כחל
נפתלי אילה שלוחה לעמוד לימין כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

הרה"ח ר'

נפתלי הירצקא שטיין

הי"ו

מגדולי העסקנים לכל קדשי בית חיינו

לרגל יום שמחת לבו

באירוסי בנו בסימן טוב ובמזל טוב

עב"ג בת ידידינו הנעלה, פאר המעלה, כש"ת

מוה"ר **ארי' לייביש טייטלבוים** הי"ו

מה' ינתן משאלותינו, מעומק לבינו, שיזכה לברכות עד בלי די
ומשמי מעל יתברך בבני חיי ומזוני רוויחי אושר ועושר וב"ט
סל מלא ברכות, מגנזי צחצחות, נחת דקדושה לשלם ולחיים ולטוב
דשנים ורעננים, שנים נעימים, בשבר פעליו ומעשיו לטובת הכל
ויזכה לכל הברכות והישועות אשר בתורתינו הקדושה חקוק וכתוב
תבנה ותכונן עיר קדשינו, בביאת גואלינו, ובבנין ציון וירושלים

הכו"ח בברכת ציון וירושלים

בשם הנהלת המוסדות בעיה"ק ירושלים תובב"א

יש כר צבאר יאקאר

❧ טהורים יירשוה ויקדשוה / מעשי צדיקים ❧

ווי קען מען זיך אוועקרייסן וועז מען זעהט ווי א איד דינט אזוי דעם אויבערשטן

סיפר מרן רביה"ק (בעל דברי יואל) זללה"ה שהרה"ק מראזוואדוב זללה"ה סיפר לאביו מרן הרה"ק בעל קדושת יו"ט זללה"ה שבפעם הראשונה כשהיה בצאנז על שב"ק מילא הרה"ק מצאנז את הכוס, והתחיל לשיר 'שבת קודש הייליגער שבת, שבת קודש הייליגער שבת' בניגון של גלות גלות, וכבר לא נשאר יין בכוס ולא נשאר שמן בנרות, און ער האט נאך געזונגען שבת קודש קודש.

ופעם אחת כשסיפר הרה"ק מראזוואדוב עובדא זאת לבניו הק', אמר להם "גלייבטס מיר כ'בין געווען שוואך, און כ'האב נישט קיין כח צו שטיין אזוי לאנג, אבער ווי קען זיך אוועקרייסן וועז מען זעהט ווי א איד דינט אזוי דעם אויבערשטן".

(שיח זקנים - ח"ג עמ' רפ"ח)

רפואה שלימה שהמשיך מרן הק' מצאנז זי"ע בסגולת יין של קידוש

באחרית ימיו הי' דרכו בקודש (של מרן הקדוש מצאנז זי"ע) להכות לאנשים במקלו או בקנה הפייפ המעלה עשן אשר בידו ואז היו יודעים כי האיש אשר הוכה מאת הרב נושע על ידו באותו המבוקש שהי' נצרך לו, וכתב לי הרה"ג מוהר"א איטינגה הנ"ל וזה"ל סיפר לי מר חותני נ"י כי בשנה ראשונה אחר חתונתו נפלה אשתו היא חמותי תחי' למשכב ומחלתה היתה אנושה כמעט נפשה לשאול הגיע ובאותה השבוע בא הרה"ק מצאנז לפה לשבות פה שבתו ובעש"ק הלך חותני נ"י אליו לבקש רחמים בעד אשתו ואמר לו כי בוא יבא אליו בלילה אל הקידוש וכן עשה מר חותני נ"י קודם הקידוש כאשר עמד חותני נ"י אצל הדלת של החדר אשר בו ישב הרה"ק זצ"ל בתוך האנשים אשר רצו ליכנס אל החדר פתאום בא הרה"ק דרך פתח אחרת וחש אל חותני ויך אותו מכה אחת על הלחי וילך לו אל חדר אחר ואח"כ אמר אל הגבאים כי את האברך אשר כיבד אותו במכת לחי יניחו לכנוס אליו ומיד נשאו אותו האנשים שם בתוך ההמון הרב ויעמידו אותו לפניו ויאמר לו אתה הוא האיש אשר נתתי לך מכת לחי ויאמר לו בלשון קדשו "א פאטש פאר א פאטש" אשתך שמה כך וכך הנני מבטיחך שתתרפא ותשוב לאיתנה ונתן לו מעט יין מן הקידוש להביא לאשתו וגם אח"כ שלח לה מעט מרק מן המרק שלו וב"ה כי תיכף אחרי ששתתה היין והמרק נשתנה מצב המחלה לטוב ולאט לאט שבה לאיתנה והענין הזה מפורסם בכל הגליל עכ"ל.

(עשר צחצחות, צאנז יב, יג)

סיפר כ"ק אדמו"ר מהר"ש מבאבוב זצ"ל פעם אחת בערש"ק נפל אחד במרחץ מלמעלה, והיה מוטל כאבן דומם בלי סימן חיות ר"ל, הוליכוהו להבית ורצו אל זקיני הרה"ק מצאנז זי"ע לפני שהלך להתפלל מנחה התחיל זקני לצעוק "אונז וועל מיר זיך נישט לאזן, מיר מוזן אים אויסבעטן' ולאחר התפילה באו עוד הפעם וצעק כסדר הנ"ל, שבת היא מלזעוק וכו', ושלח יין קידוש וציוה להניח לפיו של החולה ולפני זה ניסו ליתן משהו לתוך פיו ולא נכנס מאומה אמנם היין נכנס ולאט לאט נכנס כן קצת חלב אמר זקני כבר יהיה לו רפואה שלימה, ולשלש סעודות נרפא לגמרי כאחד האדם. זיעועכי"א.

(שיח זקנים, ח"א עמ' רל"ב)

מסירות נפש באמצע קידוש

בין תלמידיו היה אחד, ר' אליעזר הורביץ מניישטאט (אבי הצדיק ר' חיים שמואל מחענטשין), שידע לחקות בדיוק את תנועות רבו בקידוש ליל שבת לכל פרטיו, ומי ששמע מפיו את הקידוש בריחוק מקום בלי לראות את פני המקדש, יכול היה לחשוב שהקידוש יצא מפי הצדיק עצמו. פעם אחת, בביקורו של ר' אליעזר בראדאשיץ, אמר לו הצדיק מוהרד"ב זי"ע: שמעתי עליך שיודע אתה לחקות ולכוון את הקידוש שלי בנגון ובתנועות כמוני. חפץ אני לשמוע מפיך את הקידוש. השיב: בתנאי קודם למעשה, שהרבי לא יענישני. נענה לו הצדיק. ר' אליעזר קדש על כוס יין וכוון את התנועות והנגון של הקידוש, עד שהגיע למקום אחד שבו לא יכול היה בשום אופן לכוון את תנועות רבו, והוא סיים את הקידוש. שאלו הצדיק: למה לא המשיך בקידוש עד גמירא. השיב ר' אליעזר: במקום זה יש לרבי מסירות נפש, ואיני מחויב בכך.

(נפלאות הס"ק מרא דשיץ)

לעילוי נשמת
הרה"ח
ר' בנימין ווייס ז"ל
ב"ר אלכסנדר משה ז"ל
נלב"ע י"ז מנחם אב
ת. נ. צ. ב. ה.
הונצח ע"י בנו
ידידינו הרבני הנכבד רודצו"ח
מוה"ר אהרן יוסף ווייס הי"ו
אב"י בבארא פארק יע"א

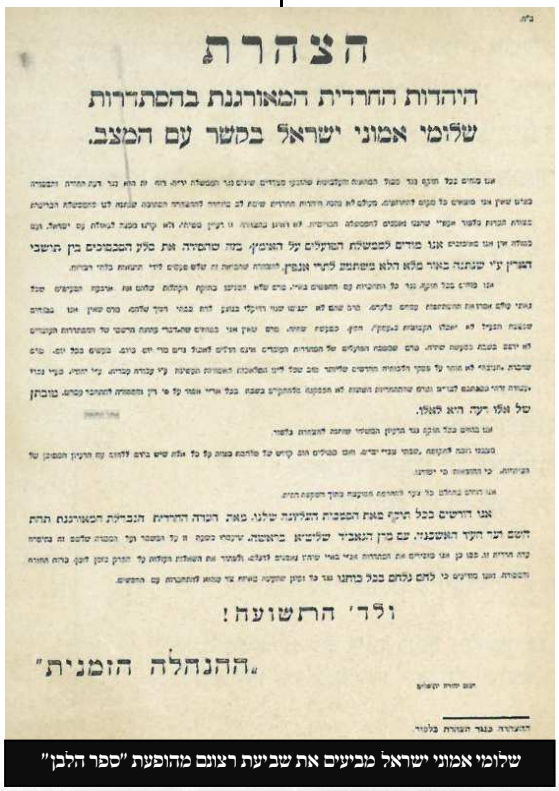
מלחמת הציונים נגד הספר הלבן

אחרי שנתפרסם הספר הלבן השלישי ונודע צמצום כח היהודים בארץ, נתעורר כעס גדול מאוד אצל תנועות הציונים, והוכרז מטעמם על ביטול מלאכה בכל הארץ, וכן קיימו עצרות הפגנות גדולות למחות נגד החזרת הבריטים מהצהרת באלפור.

מנהיגי הציונים לא יכלו להשלים עם התוצאות החדשות ויצאו בהכרזות וגינויים נגדו, והכריזו מלחמה נגד ענגלאנד על ידי הסתה פרועה שיצאו במסע טעראר נגד חיילי ושוטרי הבריטים עד שיגורשו מארץ ישראל ויעבירו את השלטון לתושבים היהודים.

וכן היה, שאירגוני "אצל" ו"הגנה" הידועים לשמצה שעסקו במעשי טעראר נגד הערביים בעברם על השבועות החמורות, הכריזו תיכף ומיד שמתחילים במלחמתם גם נגד הענגלענדער, והתחילו במעשי טעראר באופן אכזרי מאוד נגד הענגלענדער.

כשנפרץ מלחמת העולם השניה, הקפיאו ב"הגנה" ו"אצל" את פעולותיהם, דבר שהביא שהקיצונים שבקבוצת אצ"ל יקימו עוד ארגון טעראר בשם "לחי" (מקבוצות אלו נתייסד אח"כ הצבא הטמא עד ימינו, ובקרוב נזכה לביטולה כי"ר), וכך התאחדו כולם במטרה אחת לזרוע ולהכניס טעראר ופחד וחורבן על מטרות הענגלענדער. וכן ידוע פעולת הטעראר על מלון "קינג דעיוויד" שנרצחו בו צ"א אנשים ובתוכם גם י"ז יהודים רח"ל, וכן עוד פעולות טעראר קטנות וגדולות (מאמר מיוחד על הפאנראמען הנוראיים שהתקיימו בארץ ישראל באותן הימים וכו', בעז"ה עוד חזון למועד).

הצהרת
היהדות החרדית המאורגנת בהסתדרות
שלומי אמוני ישראל במשר עם המצב.
ולד' תשועה!
ההנחלה הזמנית"
שלומי אמוני ישראל מביעים את שביעת רצונם מהופעת "ספר הלבן"

הפקידה שהתבטלה

ובצחוק מכאיב אפשר לציין כי עד היום הזה יש עוד מהציונים הדתיים שמשתמשים בהצהרת באלפור כ'אות מן השמים' (עפ"ל), ומשתמשים בזה כתירוץ להצדיק את הקמת המדינה, כאילו היה זה אות ל'פקידה', חס מלהזכיר.

ו'שוכחים' להזכיר, שהרשות שקיבלו מענגלאנד נתבטל לגמרי 'והפה שהתיר הוא הפה שאסר', שממשלת ענגלאנד שנתנה במתנה להציונים את הצהרת באלפור, הם אלו שלאחר כמה שנים הוציאו את הכרוזים האנטי ציונים שהוזכרו לעיל בשם

הספרים הלבנים, שהביא למלחמת טעראר על ידי הציונים נגד הבריטיים בהעברה על השבועות באופן נורא במרידה באומות והפקרת דם ישראל.

ולגופו של ענין של לקיחת ממשלה קודם הזמן אפילו אם זה ברשות האומות כתב מרן רביה"ק זי"ע דברים קילורין לעיניים אודות מה שהסכימו ביו-עין להקמת המדינה בשנת שח"ת עמך.

וז"ל בספה"ק ויואל משה (מאמר שלש שבועות סימן פ"ו): **"ויש טפשים האומרים שיען שהיה בהסכמת רוב האומות אין כאן לא איסור שבועה ולא איסור העברה על הקץ, וכל כך גבר החשכות וסמיות העינים שנפל על העולם לטעות בדברי הבלים כאלו.**

והנה גם מ"ש באבני נזר על השבועה שלא יעלו בחומה, שהפירוש הוא בדרך מלחמה שלא ברשות ולקח זה מלשון רש"י ז"ל ביד חזקה, לא אמר זה אלא על השבועה שלא יעלו בחומה, אבל על השבועה השלישית שלא ידחקו את הקץ אדרבה כתב רשיז"ל דקאי על המרבה בתחנונים אף שאינו עושה שום פעולה, ולא בדרך מלחמה ולא שום פעולה אחרת שבעולם אלא מרבה בתחנונים בלבד, כי על עצם הענין של מהירת הגאולה חלה השבועה, ואין נפקא מינה בזה כלל דעת האומות אם הוא ברשות או לא וכו'".

וגם זה וודאי ברור שמה שהבין באבני נזר מלשון ביד חזקה שפירש בדרך מלחמה וכדו', הכוונה על האומה היושבת שם שאם צריכים ללחום עמה ודאי דהוי ביד חזקה, ומה ששאר האומות מסכימים לא מעלה ולא מוריד, וכי יש להאומות דין סנהדרין לדון מה יעשו ישראל עפ"י רוב דיעות שביניהם וכו'.

ואם נימא בדעת רש"י שמה שאמר שלא יעלו ביד חזקה שהוא שלא ברשות, צריך לומר שהקפידה התורה הק' שלא יעשו ישראל בענין זה יד חזקה והוא כעין השבועה שלא ימרדו, שהקפידה התוה"ק שלא למרוד בהאומה שיושבין ביניהם, ואם כל שאר האומות שבכל העולם יאמרו למרוד בהאומה שיושבין ביניהם, בוודאי שאין שום היתר למרוד, כיון דסוף סוף הוא מרידה, וזה אסרה התורה הקדושה, וכמו כן הוא בעליה לארץ ישראל, דאם העליה הוא עכ"פ ביד חזקה, אין בכח שאר האומות להתיר, זה הוא דבר פשוט וברור אף לפי דעת האבני נזר".

המשך בגליון הבא אי"ה

הפגנות סוערות בכל ערי הארץ בקשר עם פרסום ה„ספר הלבן"

המון המפגינים נשבע ליד בית הכנסת הגדול בתל אביב: „אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני"

פשרני הממשלה בתל אביב הוצפו – בתימה נסרף ספרית „הספר הלבן" – אלפנים תדרו למען כתלקת העליה בירושלים, זרקו מצצות ושלחו אש במערבים

הודעת ועד המושבים

המוסדות אתרא למעשי הסרור והרציחות בארץ

בתור ראש הארגון הטפלגה, שבצעה מעשי רצח נגד יהודים, ברישים ושרנים – הבריז צ'מברלין בבית הנבחרים

כת"ע הציונים מודיעים אודות ההפגנות נגד ה"ספר הלבן"

דבר

עתון פועלי ארץ ישראל

תשובה נבובה מדעת ומחשבה

הישוב הפגין במאות אלפיו נגד גזירות הספר הלבן

נשבע להלחם בכל כחותיו להקמת המולדת

ספק אם מדיניות הספר הלבן תצליח

הכרזת הישוב ב„יום הפקודה"

מהומות בירושלים

זכות הגליון
בשבוע זו נתנדב ע"י

ידידינו הרבני הנגיד הנכבד,

רודף צדקה וחסד

מו"ה יעקב זוסמאן סופר הי"ו

חבר הנהלת המתיבתא הק' בקרית יואל יע"א

לעילוי נשמת אביו

הרה"ח ר' שמואל בנימין ז"ל

ב"ר מרדכי אפרים פישל ז"ל

נלב"ע כ' מנחם אב

פנימי תר"ס בלתי מוגה

משוקחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור בבית כ"ק אדמו"ר מבאבוב–45 שליט"א

יום א' פרשת שלח תשפ"ב לפ"ק

האדמו"ר מבאבוב–45 שליט"א קיבל את פני רבינו בכבוד

רבינו: כ'זעה דא די תשובות דברי חיים, עם איז דא אן אינטערסאנטע זאך אינעם דריטן חלק, ווי ער שרייבט א תשובה קיין אונגארין.

האדמו"ר מבאבוב–45: ביי די נייע תשובות וואם מ'האט צוגעשטעלט?

רבינו: יא, ביי די הוספות.

די תשובה איז קיין מיהאלאוויטץ, ס'איז זייער אינטערסאנטן, ס'איז אונטער געשריבן רבנים פון אונגארין, און דער דברי חיים איז אונטער געשריבן נאכדעם, אויף א בריוו וואם ער האט צוגעשריבן, ס'איז דא דארט דער דברי חיים, און אויך רבי אייזיק'ל זידיטשויבער, און רבי הערשעלע ליסקער.

דער ייטב לב איז אויך אונטער געשריבן, צוויישן די חותמים.

רבינו קרא מתוך נוסח הקול קורא הנ"ל: **"אסור לדרוש דרשה בלשון אומות העולם, וכן אסור לשמוע דרשה בלשון אומות העולם על כן צריך כל בר ישראל אשר ישמע שרב או אחר דורש בלשון נכרי, לעזוב את בית הכנסת ולצאת החוצה, והדורש צריך לדרוש בלשון יהדות שמדברים בו ישראל הכשרים אנשי המדינה הזאת"**, ס'איז א אינטערסאנטער בריוו.[1]

א' הנוכחים: דער קדושת יו"ט איז אויך געווען אונטער געשריבן.

מקום אשר דבר מלך מלכי המלכים הקב"ה מגיע, חוק ולא יעבור, דבר אלקינו זה יקום לעולם".

עי' בשו"ת דברי יואל (סי' י אות ז) אחר שרבינו מביא את דברי התקנות שנתקנו באסיפת הרבנים במיהאלאוויטץ, כותב בזה"ל: הנה מפורש מדבריהם, שכל זה אסור עפ"י שו"ע והפוסקים, ואין זה איסור חדש, ומאן ספין בדור הזה לחלוק על האריות האלה, ואף אם יתקבצו כל רבני דורינו זה, אין בכוחינו להכריע אף ציפורן אחת מהם, עיי"ש עוד.

וע"ע שם (בסי' קע"ח) וז"ל: "ועתה מה נוכל עשות ולעורר בית ישראל על חינוך המלמדים שלא לדבר אתם בשפת עמים ועל הרבנים שלא ישאו מדבריותיהם בשפת זר, עיי"ש.

---

[1] וז"ל הרבנים הצדיקים בהקול קורא שיצא באסיפת הרבנים במיהאלאוויטץ: "ורק דבר זה גרם להם במצרים שלא נאבדו בין אומות העולם, וקרא צווח, ואבדיל אתכם מן העמים, והן עם לבדד ישכון, כתרגום יהונתן שם, דבנימוסיא אומיא לא מדברין, וייתערבו בגויים וילמדו מעשיהם, ושלא יעמדו דור אחרון יולדו, אם כעת אנו מחשים יאמרו פרושים התירו את הדבר. על כן באנו לחקוק בעט ברזל ועופרת, לזכרון לדורות הבאים דברים האלה הנאמרים בכאן... וצריכים אנו להודיע שכל הנאמר בפסק בי"ד הוא על כל מקום ועל כל זמן, בכל

רבינו: יא, נאך אלץ טעטשער רב.[2]

האדמו"ר מבאבוב–45: כאטש א זיבעציג רבנים זענען אונטער געשריבן.

רבינו: יא, אסאך רבנים האבן אונטער געשריבן. כשבעים רבנים.

דער קאשויער רב (הגאון הצדיק רבי שאול בראך ז"ל) **אין די הקדמה** פון זיין ספר (אבות על בנים) שרייבט מורא'דיג וועגן די תקנות.[3]

דער מהר"ם שיק האט קודם נישט אונטער געשריבן דעם בריוו, עם איז געמאכט געווארן אין אונגארין, אין מיהאלאוויטץ, ס'איז נאך געווען פאר די טיילונג, ס'איז נאך תרכ"ו, איז דא אן אינטערסאנטע תשובה פונעם מהר"ם שיק, אין אורח חיים. ס'איז אין סימן ע' דארט ער ברענגט זיך א ראי' פון א שיטה מקובצת אין בבא קמא (ב"ק פ"ג בשם המאירי).

האדמו"ר מבאבוב–45: כ'האב די תשובות מהר"ם שיק ביי מיר אין די שטוב.

הביאו לפני רבינו שו"ת מהר"ם שיק

והראה רבינו: דא אין סימן ע', ער האט נישט אונטער געשריבן, ער האט נישט צוגעהאלטן, ער זאגט דא מ'זאל נישט לערנען קיין גוי'אישׁ,[4] אבער זאגט ער **"מכל מקום אם**

---

2 ועי' עוד בשו"ת דברי יואל (כס' קפ"ד) **הביא** מרן ז"ל מכתב מאביו מרן הקדושׁ יו"ט, וז"ל: זה כמה נתעוררתי להצטרף עצמי בצירוף דרבנן לחדש אורו של הפסק ב"ד מאורי בית ישראל ראשונים כמלאכים אשר נועדו יחדיו בשנת תרכ"ו בעיר מיהאלוויטץ שם שמו לנו חוק ומשפט תקנות ואזהרות להקים את התורה הזאת, ואם שראיתי הדבר לישר ונכון מאוד, כי אחרי שרבו השנים וחלפו הדורות נתמטטו הלבבות וחשכו המאורות, כמעט כבר נשתכחו הדברים מאתנו, ובעוה"ר הפרוץ מרובה על העומד. נתרבה המספחת וצרעת המאוסרת שהרבנים ישאו מדברותיהם ודרשותיהם בשפת זרה בלשון הפרעדיגערס בעוד שהוא הראש והראשון מן הגזירות שגזרו הב"ד הגדול עלינו ועל זרעינו עד סוף כל הדורות, עם כל זאת משכתני ידי מלקיים אחרי דברי המעורר הישנות לחתום עצמי, יען כי כבר אני נמנה בין החותמים, מאז כצאת הפסק בגבורתו. אולם בעת, אחרי שניתן למוראה עיני תכריך מכתבים מהרבנים הגאונים הכמי זמנינו שליט"א, שקמו ונתעוררו לחזור ולשנות הדברים אשר נאמרו ונשנו, אמרתי מי יראה אלו יוצאים מאהבת ה' ותורתו הקדושה ולא יצא, לכן הנני להיות נטפל לעושי מצוה שוב שנית לקדשו להעלות אור שמשו של הפסק ב"ד ואתנה תוקף ועוז לכל הדברים הכתוב בו בלי מגרעת, שלא ימושו ולא יופרו מאתנו עד עולם. וכל הפורש מהם כפורש מן החיים ח"ו. ויהי ד' עמנו כאשר הי' עם אבותינו אל יעזבנו ואל יעשנו להתות לבבנו אליו עד כי תמלא הארץ דעה וראו כל בשר יחדיו וגו' בב"א...

3 וז"ל שם בס' אבות על בנים (עמ' ב, בהקדמת הספר) "ובמקום מולדתי עיר נייטרא הי' רב אב"ד גאון וצדיק מפורסם כש"ת מו"ה יחזקאל בענעטה זצ"ל, וצוה לפני מותו שיעשו גדר ד' אמות סביב לקברו, מטעם שאולי יקחו אחריו רב דורש בלע"ז, והוא אינו רוצה להיות קבור בתוך ד' אמות שלו. וכדי שלא יהי' הפסד לקהל, הרשה לקבור בתוך ד' אמות אלו נפלים. והמון עם נתפתו וחשבו שאם יהי' הרב מלומד בחכמות חיצוניות יפעול להם טובות אצל השרים. והאמת לא כן הוא, כי ה' יתן חן ליריאיו ולב מלכים ושרים ביד ה'.

וספר הצדיק המפורסם בקש"ת מו"ה יצחק רייך [נשיא הלשכה האורטודוקסית הראשונה במדינת אונגארן] שבקהלה אחת גדולה בסלאווקאי הי' הרב גאון וקדוש, ולאחר הסתלקותו בחרו בגאון מפורסם, וזה כבר דרש בלע"ז. ובעת בואו לדרשתו הראשונה, קראו ראשי הקהלה את ראשי השרים שבעיר שיבואו לשמוע הדרשה של רבם החדש, בעת פרידתם שאלו אותם ראשי הקהלה, אם מצאה הדרשה חן בעיניהם. ע"ז השיב הראש שבהם, שהוא דרשן מובחר, אולם הרב הזקן הי' איש קדוש.

וראיתי מכתב מכ"י הגאון הקדוש מו"ה שמעון סופר זצ"ל אב"ד דק"ק קראקוי, בו סיפר שהגאון בעל שערי תורה התגורר פעם במרחץ פישטיאן, ונסע הגאון מו"ה שמעון לבקרו. ואז בא לשם גם בנו של בעל שערי תורה, הגאון מו"ה ירמי' לעוז לבקר את אביו, התחיל השערי תורה להתאונן על הדרשות בלע"ז, ואמר שזה יכחד ח"ו ידיעת התורה מישראל. בתוך הדברים בא גם הגאון הנזכר בקהלה גדולה שבסלאוקאי לבקרו. וביקש הגאון מו"ה ירמי' לעוז מאביו, שאל ידבר בעת מענין דרשות בלע"ז, לפי שהגאון הנזכר דרש בלע"ז. והגאון בעל שערי תורה הרע לו זה מאד, וקם על רגליו וקילל קללות נמרצות להדורש בלע"ז. והגאון הנ"ל שב לביתו, ובימים מועטים של"ח".

והגאון הצדיק בקש"ת מו"ה יודא זצ"ל גרינוואלד האב"ד דק"ק כאקמער סיפר ענין פלא שהגאון הקדוש בקש"ת מו"ה הלל זצ"ל ל"ש האב"ד בק"ק קאלאמיא היה במרחץ באדעז והגאון מו"ה יודא נסע לשם לבקרו, ומצאו יושב על ספסל, וסיפר לו זה כמה שנים הייתי יושב על ספסל זו ואמרתי תהלים, בא אלי הגאון הצדיק בקש"ת מו"ה יודא זצ"ל אסאד שהיה אב"ד בק"ק דסערדאהעלי וביקש ממנו שאתקן נשמותו שיש עליו דין על שהוא לא רצה אז להסכים לגזור איסור לדרוש בלשון לע"ז, וחזי מאן גברא דקמסהיד עליו.

ותו בשנת תרכ"ח באסיפת רבנים גאונים צדיקים גזרו איסור לדרוש בלע"ז, וז"ל, אסור לדרוש דרשה בלשון אוה"ע, וכן אסור לשמוע דרשה האמורה בלשון אוה"ע, ע"כ צריך כל בר ישראל אשר ישמע שרש או אחר דורש בלשון נכרי לעזוב הביהכ"נ ולצאת חוצה, והדורש צריך לדרוש בלשון יהדות שמדברין בו ישראל הכשרים אנשי מדינה הזאת עכ"ל. והסכימו לזה כל בתי דינים מארבע ארצות ורבותינו שבא"י ורבותינו שבגולה כמבואר בס' מעשה אבות, עכל"ק.

4 וז"ל המהר"ם שיק בתחילת התשובה שם: "יתענג על רוב שלום מעתה ועד עולם תלמידי הרב המופלג ומופלא בתורה וביראה החרוץ והשנון כש"ת מו"ה וואלף סופר נ"י אבדק"ק סנגרוט יע"א.

מכתבו קבלתי ושמחתי בו ובתורתו ושאלתו. והנה ע"ד אשר נשאלתי ממנו ע"ד פסקי הדינים אשר נדפסו מחדש מאת הרב הצדיק המופלג

נמצא אדם צדיק – וואס האט יא געעענט – **שהוא ת"ח וירא שמים ודורש בלשון לאומים וכל כוונתו להרחיב גבול הקדושה ולהמשיך קלי הדעת לתורת ה' ויראתו וללחום מלחמות ה' נגד הרשעים** – אלע גוטע זאכן זאגט ער אזוי – **ורצונו ומאויו לזכות את הרבים, וכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, אם מעשיו באמת ואמונה וכוונתו רצויה לא מצאתי מקום לאסור לו במקום שאין רוצין לשמוע כי אם בלשון אשכנז, ואם לא ידרוש בלשון אשכנז יקבלו אחר אינו הגון, לא מצאתי איסור לירא ה' לדרוש בלשון אשכנז,**[5] אזן ער בערענגט דא אראפ דעם

מו"ה הלל ל"ש נ"י ואין ביכולתכם לאשרם ולקיימם שלא לדרוש בלשון אשכנ"ז שאצליכם אין שומע בענין אחר, ועוד כמה דברים כאלו. הנה הפסקי דינים לא ראיתי אבל כבר נשאלתי מאת הרב הנ"ל על רוב או אפשר על כולם . ומקצתם הסכמתי עליהם עפ"י דין תוה"ק. ומקצתם לא הסכמתי עליהם כאשר חנני ה' ית"ש.

והנה בנידון הנ"ל אמת נכון הדבר לכל מי אשר יבחן קורות ומעמד קורינו עין בעין, יראה שמעת שנטו ישראל מדרך אבותינו וחשקו בידיעות נכריות וחכמות חיצוניות ובילדי נכרים יספיקו, ולשונות לאומים יהגו נתמעט התורה מישראל ונשתכחה מהרבה נערי בחורי בני ישראל, והמצוות והיראת שמים פרחה מלבם, והרבה פרעות בישראל, אפיקורסים ופושעי ישראל ועבריינים ויצאו מהם מה שיצאו. וכולם לא התחילו ברשעות ההם אלא בלשונות לאומים וחכמת נכרים להם, הם גרמו את כל הרעה הזאת, הם הם שחנקו ונטלו חיי התורה והמצות.

ואם אמרו חכז"ל סנהדרין דף מ"ה סודר שחינקו בו ואבן שהרגו בו אסור בהנאה וצריך קבורה, ראוי שנקבל על עצמינו ועל בנינו אחרינו, שכל הנ"ל שהרגו וחנקו התורה והמצות והיראת שמים שהם חיינו ואורך ימינו לאסור ולקבור אותם ולא יהא להם שארית בישראל, אמנם לא זו בלבד מה שכבר הרסו הר הנסיון מעיד שבכל יום ויום חללים רבים הפילו, שהרוב מהחושקים והדבקים בידיעות נכריות אין בהם יראת שמים. והרא"ש כ' להחכם ר' ישראל מסילסולא על לימוד הפילוסופיא בריך רחמנא די שיזכן מינה, כי בא האות והמופת להסיר לב לומדיה מיראת שמים וכבר האריך הרא"ש בתשובה כלל נ"ה, איך הוא מרחקת האדם מתורה ויסודותיה, ואם אנו מוהרים שלא לילך במקום סכנת הגוף על גשר רעוע וקיר נטויה שמזכירין עוונותיו של אדם כ"ש שבכלל ושמורתם את נפשותיכם הוא שלא ללמוד דברים המרחקים האדם מן התורה ויסודותיה, ומיראת שמים ומחיי נפשו ונשמתו.

ואל תביא ראיה שאנו רואין אנשים שלמדו ידיעות וחכמות אלו ונשארו באמונתם, המיעוט לא תכזב את הרוב, בוודאי הי' בהם י"ש הרבה ואמונה גדולה ושמירה רבה מן הדברים המושכים לרעה, ולאו כל מוהא סביל דא, ומה אם ההולך בדרך הישר והפשוט תנן אל תאמין בעצמך וכו' וכ"ש להביא עצמו לידי נסיון ומקום סכנות הנפש. ועוד בה שלישית שאפילו הי' אדם מוחזק בעצמו ולא הי' לו מקום חשש בעצמו מכל מקום צריך לחוש שממנו יראו וכן יעשו גם אחרים אשר אין בידם להתגבר על יצרם, ולרובא דעלמא סכנה, וכ"ש לצעירי הצאן בחורי חמד שעדיין אין התורה ויראת שמים נטועה בלבם בחזקה, ועדין אין שכלם שלם, ולהם הוא וודאי סכנה גדולה וא"כ ע"י מעשיו הוא גורם רעה לאחרים וכל שחברו חוטא על ידו הרי הוא אחד מהכ"ד דברים המעכבין את התשובה, ומצד כל אלה הטעמים ראוי לנו שנגזר על עצמינו להרחיק מכל העניינים הנ"ל בכל מה דאפשר, כמאמר החכם אל תקרב אל פתח ביתה וכו' בדברים שהם רק פתחי ביתה וכמו שדרשו חכז"ל".

---

[5] וז"ל המהר"ם שיק בהמשך התשובה שם: "אבל אני קורא דברי חכז"ל ב"ב סוף פרק חזקת הבתים דף ס' ע"ב מיום שחרב ביהמ"ק דין הוא שנגזור על עצמינו שלא לאכול בשר וכו' אלא שאין גוזרין על הציבור אלא א"כ רוב הציבור יכולין לעמוד וכו' ושוב אמרו דין הוא שנגזור על עצמינו שלא לישא אשה ולהוליד בנים ונמצא זרע של אברהם אבינו כלים מאליו, אלא הנח להם לישראל וכו' ולשון זרעו של אברהם אבינו כלים הוא תמוה. וביאר מרן הגאון בעל חת"ס זצ"ל עפ"י מדרש פ' שמות כשגזר פרעה אותו גזירה עמד עמרם וגירש אשתו עמדו כל הצדיקים וגרשו את נשותיהם אמרה לו מרים גזרתך קשה משל פרעה שפרעה גזר רק על הזכרים וכו' ואמר מרן זצ"ל דהנה הקב"ה כרת ברית עם אבותינו לקיים זרעם אחריהם ולתת להם נחלת ארץ ישראל, והנה אם ישראל יגזרו על עצמן שלא להוליד בנים ודור הולך ואין דור אחר בא, ויש לחוש שח"ו יכלה זרעו של א"א ויהיה השי"ת מוכרח להושיע ישראל ולהשיב בנים לגבולם. אלא שכל זה אם כל הקהל יעשו כן אבל אם רק הצדיקים והכשרים יעשו כן והרשעים ישאו להם נשים א"כ שוב אין הקב"ה מוכרח שהרי גם הרשעים זרע אברהם, ואם כן רק זרע הצדיקים יכלו ויתמו, וזרע הרשעים ישארו ויעמדו ואז יהיה הרע בכפליים, וזה כוונת הגמרא דין הוא שנגזור על עצמינו שלא נשא וכו' וא"כ זרעו של א"א כלים, וזה א"א, ויהי' הקב"ה מוכרח להושיע לנו, אלא הנח וכו' משום דהפושעים והקלים לא ישמעו לנו וישאר זרע ישראל מהם, וזה היה כוונת עמרם כשגירש את אשתו כדי שכולם יגרשו, וכנ"ל וממילא יהי' גאולה לישראל, אמנם רק הצדיקים גרשו, ושאר דלות העם קיימו נשותיהם לזה אמרה גזרתך קשה משל פרעה, כיון שרק הצדיקים גרשו נשותיהם, ויוכלה ח"ו זרע צדקים, ורשעים יתרבו, ולכך צעקה ואמרה גזרתך קשה משל פרעה ודפח"ח.

ואף בנידן דידן יש לחוש לזה שהצדיקים יקבלו הגזירות והתקנות ככתוב, והבינונים והרשעים ישארו על עמדם במעשיהם, והרשעים יתאמצו ולשונם תגבר בארץ אצל השרים ובשאר פותויים פרעדי"גען וכן בציטונגען שלהם שרבו להסית ולהדיח, ואין איש מהצדיקים שיהא יכול לעמוד נגדם להוכיח על פשעם וחטאתם ברבים אצל השרים, כי סתם עליהם המדבר, ובוודאי אם אכשר דרא הקב"ה ברוב רחמיו מעמיד גואלים כמו שעשה לנו ולאבותינו בכל עת צרה וצוקה, אבל עתה שבעו"ה כבר הרבה יותר מדאי נמצא בבני ישראל הפוסחים על שתי הסעיפים, וכבר פשתה הרעה הגדולה התשוקה הזרה לידיעת הנכריות, ובילדי נכרים יספיקו ילדי בני ישראל במקומות רבים, ואם יחזיקום מעל גבול ישראל, יבדלו מקהל הגולה, ונהי שכל האמתלאות האלו אין בהם כדאי להתיר לאדם ללמוד דברים הנ"ל להכניס עצמו לסכן את נפשו, וחייך קודמין קיימ"ל, ומי יודע אם יציל אחרים, אולי יעלה חרס בידו, או ח"ו ילכד ויאבד לגמרי.

ולכך בוודאי אין להתיר ללמוד דברים שיש בהם חשש מכמה קלקולים הנ"ל אפי' אם יהיה כוונתו רצויה, מכל מקום אם נמצא אדם צדיק שהכניס עצמו לזה דקים ליה בנפשיה שלא יכשל, אפילו עבר והכניס עצמו לסכנה ויצא בשלום, ומוחזקין אנו בו שהוא ת"ח וירא ה' מרבים,

שיטה מקובצת (ב"ק פ"ג) בשם המאירי – און ער שרייבט דא נאכדעם אזוי – **<u>וזה הי' דעתי בעניני דרשות בלשון אשכנז. אבל חברי רבו עלי והסכימו שלא כדברי וצריך ומוכרח אני לקבל דבריהם באימה וביראה וחלילה לסור מדבריהם".</u>**[6]

האדמו"ר מבאבוב–45: מוראʼדיג דיבורים.

רבינו: ער זאגט ʼומוכרח אני לקבל דבריהם באימה וביראה'.

ס'איז דא אין חתם סופר (פ' נשא) ווי ער זאגט אז מ'קען גארנישט אויפטוהן מיט א דרשה אז מ'דרשנ'ט אויף די גוי'אישע שפראך, ס'האט נישט קיין שום השפעה.[7]

ודורש בלשון לאומים וכל כוונתו להרחיב גבול הקדושה, ולהמשיך קלי הדעת לתורת ה' ויראתו, וללחום מלחמות ה' נגד הרשעים, לסתום פי דוברי שקר, ועתק על תוה"ק, ורצונו ומאויו לזכות הרבים, וכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, לחוש ח"ו שיחטאו אחרים על ידו, אם מעשיו באמת ואמונה וכוונתו רצויה לא מצאתי מקום לאסור לו במקום שאין רוצין לשמוע כי אם בלשון אשכנז, ואם לא ידרוש בלשון אשכנז יקבלו אחר אינו הגון וכו', לא מצאתי איסור לירא ה' לדרוש בלשון אשכנז".

6 וז"ל המהר"ם שיק בסוף התשובה שם: וזה לשון השיטה מקובצת בב"ק פ"ג בשם המאירי והחכמים השלימים שכבר מלאו כרסם בשר ויין רצ"ל התורה והתלמוד ויסודות מצוותיה אין לך קרוב למלכות יותר מהם ומותר להם ללמוד כדי להשיב עליהם ולחזק הדת במסמרים לא ימוט לעולם, עכ"ל.

וזה היה דעתי בענין דרשות בלשון אשכנז, אבל חברי רבו עלי והסכימו שלא כדברי וצריך ומוכרח אני לקבל דבריהם באימה וביראה, וחלילה לסור מדבריהם.

וגדולה מזו הביאו תוס' ע"ז דף ל"ו ע"א ד"ה אשר לא יתגאל וכו' בשם הירושלמי דא"ל שמואל לרב או אכול או אכתוב עלך זקן ממרא, וטרח עלי' ואכל עיי"ש, וגזירה ותקנה שתיקנו לעשות סייג לתורה, החיוב הוא לאשרה ולקיימה מן התורה כדאיתא ביו"ד סי' רכ"ח ועיין רמב"ם פ"ב מממרים כל פרטי דינים אלו.

וחלילה להרבות מחלוקת בישראל, ואמרינן ביבמות דף י"ד ע"ב אעפ"י שאלו אוסרים ואלו מתירים היו מחבבין אלו את אלו לקיים מה שנאמר האמת והשלום אהבו וד' ישלח את מלאכו לקרב את הלבבות במהרה ויבוא הגואל צדק ותחזו בציון עינינו דברי רבו הדוש"ת.

הק' משה שיק מברעזאווע.

7 וז"ק של מרן החת"ס: ועל כן הקדים לומר כה תברכו בלשון הקודש, שאם ידרוש הדורש בלשון עם זר וילביש דברי התורה במלבוש שק ואפר אפי' יהיו דברים טובים ונאמרים לשם שמים מ"מ התורה שהיא הגורה שק אינה נכנסת בלב השומעים, והיינו דכתיב כי תורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא שאינם מכירים בלשון ארמי אז תורה

אבער ער זאגט אז ער האט נישט געהאלטן אזוי, ס'איז נאר ʼומוכרח אני לקבל דבריהם באימה וביראה'.

האדמו"ר מבאבוב–45: יעדע זאך וועלדט זיך טאקע, כ'האב געהערט א גוטע מעשה וועגן די התאחדות הרבנים, כ'האב עם געהערט פונעם ציעשנובער רב (כ"ק הגה"צ רבי שלום יהזקאל שרגא רובין ז"ל שנתמנה לחבר וועד הפועל שע"י התאחדות הרבנים בעת התייסדה), מ'האט געוואלט אריין שרייבן אין די תקנות אז עס טאר נישט זיין אין די התאחדות הרבנים א רב וואס האט נישט קיין בארד, און ער האט געטענה'ט אז אין די פלעצער וואו מ'האט נישט אזוי מקפיד געווען, ס'איז געווען אין אונגארן אויך אזעלכע, ובפרט פון די אשכנזישע אידן, איז א פראבלעם צו מאכן אזא תקנה, און מ'האט עס טאקע נישט אריין געשטעלט, דער סאטמאר רב ז"ל האט מקבל געווען.

רבינו: איינס פון די ערשטע תקנות איז וועגן א שוהל, אז מ'זאל נישט מאכן די בימה אויף א זייט, אויף מזרח, די בימה מוז זיין באמצע, דאס איז סעיף ב'.[8]

האדמו"ר מבאבוב–45: יא. דא איז דא נאך א זאך "אסור לעשות החופה בבית הכנסת רק תחת השמים".

אין אונגארן איז געווען א מוראʼדיגע קפידא אויף דעם, ווייל דארט איז עס געווען זייער נפרץ.

יבקשו מפיהו, והיינו כה תברכו בלשון הקודש דוקא, וקאי אחכם הדורש כנ"ל.

וכן כתב הגה"ק משינאווא ז"ל (דברי יהזקאל פ' ראה): ...שנמצאים אנשים שידמה להם שאם יחניפו את הרשעים באיזה ענין דהיינו שידרוש בבית הכנסת בלשונות העכו"ם אשר אסרו חז"ל וידמה להם אשר בזה שיחניפו אותו יוכל להטות לבבם לדבר טוב, דהיינו שעי"ז יוכל לתקן העיר בדברים טובים, וזה ונתן אליך אות או מופת ואח"כ ובא האות והמופת וגו', דהיינו שהראו לכל שעל ידי זה הטו לבבם ופעלו דברים טובים, על זה הזהיר הכתוב לא תשמע אל דברי הנביא ההוא וגו', כי אנו אין לנו אלא אחרי ה' אלקיכם תלכו ומפרש האוה"ח הקדוש שבכאן נרמז ששה סדרי משנה יעו"ש, שאין לנו אלא דברי חז"ל ולא לעשות תחבולות אחרות ממה שאסרו חז"ל, והנביא או חולם החלום ההוא יומת, והדברים הטובים ההם לא יהיה להם קיום וחיזוק כלל רק אנחנו נלך בעקבות אבוה"ק ואז לא יעזבנו ה' ואל ישטנו.

8 עי' בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' כ"ח) מש"כ בזה. ובאגרות סופרים (מכתב ס') נדפס מכתב מהג"ר שמעון סופר אבד"ק קראקא לקהילת פאפא, שאין ברצונו לקבל משרת הרבנות שמה, על אשר לא קיימו את התנאי שהתנה עמהם להעמיד הבימה באמצע ביהכ"נ... אך אלה המתחדשים אשר בדו מלבם לבנות הבימה מקשה אחת עם ארון הקודש אין להם זכרון בהיכל ה' כלל, ואין להם על מה שיסמוכו במנהגם, כי אם על חפץ לבם להחדש חדשות עכ"ל. ועי' עוד בתשו' אמרי אש (האו"ח סי' ז) דברים חוצבים מלהבות אש על המתחדשים, עיי"ש.

רבינו: יא, ווייל מ׳האט געווואלט נאכמאכן די גוים.[9]

האדמו״ר מבאבוב–45: אין גאליציע איז די קפידא נישט געווען אזוי שטארק.

רבינו: אבער נישט אין שוהל, אין שוהל האט מען נישט געמאכט קיין חופה (עיין בהערה למטה שהיה קפידא מיוחדת לא לעשות בביהכ״נ).

דעם זיידן׳ס (מרן העצי חיים ז״ל) חופה איז אויך נישט געווען אין די שוהל, אפילו ס׳איז געווען אין שטוב.

דער שינאווער רב איז געווען מסדר קידושין,[10] און ס׳איז געווען ממש אומעגליך ארויס צו גיין, האט מען געמאכט די חופה אין שטוב.[11]

האדמו״ר מבאבוב–45: אין אונגארין וואלט מען עם נישט געטוהן...

רבינו: איך געדענק, כ׳האב עם מיטגעהאלטן ווען דער עטשעדער רבי (כ״ק הגה״צ רבי נפתלי טייטלבוים ז״ל בן הגה״צ רבי דוד ז״ל אבד״ק עטשעד, בן הגה״ק רבי אברהם אהרן ז״ל אבד״ק קאלבאסוב, בנו הגדול של מרן הייטב לב ז״ל) האט התונה געמאכט זיין זוהן, ר׳ איציק׳ל (הגה״צ ר׳ יצחק שליט״א רב דביהמ״ד עטשעד בבארא פארק) און דעם חתן׳ם מאמע איז געווען זייער נישט געזונט, און די חופה איז געווען אין שטוב ביי איר בעט דארט, נעבן פענסטער.[12]

---

9 דהיינו שהמתחדשים רצו להידמות להגוים רח״ל שהם הנהיגו שכל הנישואין ייעשו בבית תיפלתם, ואנוי הדורות ראו בזה סכנה גדולה להנהיג חוקי הגוים בבתי ישראל, וע״כ אסרו את המנהג הקלוקל באיסור גמור וחמור, ויש הרבה עובדות אשר הרבנים הכשירים ממש מסרו נפשם על איסור זה עד שהיו נתונים למסירות והלשנות על שסרבו לסדר קידושין בשהחופה הוקם בתוככי הביהמ״ד, וכמה רבנים הוכרחו לעזוב את תפקידם בגלל שלחמו על מנהג זו, וכן פסק הכתב סופר לדינא בשו״ת (אהע״ז סי׳ מ״ז) שאסור לסדר קידושין בכהאי גוונא, עיי״ש באריכות.

והנה המנהג לעשות החופה תחת כיפת השמים מובא בד׳ הרמ״א (אהע״ז סי׳ ס״א) שהוא מנהג קדום והוא לסימן שיהיה זרעם ככוכבי השמים, והוא מובא כבר בהמנהגים לר׳ אייזיק מטירנא.

והגם שאצל הספרדים הונהג מקדמת דנא לעשות החופה בתוככי הביכ״נ, עיין בשו״ת חת״ס (ח״א סי׳ צ״ח) שמברר את מנהג גדולי אשכנז להקפיד ולעשותו דייקא תחת כיפת השמים, ושהוא מנהג מימות רש״י ובעלי התוס׳, עיי״ש באורך דבריו, ושם הוא מסיים בהמליצה הידועה וכל בני ישראל יוצאים ביד רמ״א.

ובשו״ת שארית יעקב – ווילנא (סי׳ י״ח) מביא עוד ששה טעמים על המנהג לעשות החופה דייקא תחת כיפת השמים.

ויש לציין שהקפידא היה על ב׳ דברים, היינו לעשותו תחת כיפת השמים, וכן קפידא נפרדת שלא לערוך את החופה בתוככי הביהכ״נ, כי בזה היה ענין מיוחד שלא לעבור על ובחוקותיהם לא תלכו כדמוכא בראש הדברים, וכן משום צניעות שלא יבואו תערובות אנשים ונשים בתוך מקום קדוש.

ועיין בשו״ת מהר״י אסאד (או״ח סי׳ ל״ח) שמונה י״א טעמים למה אין לערוך החופה בתוככי הביהכ״נ, עיי״ש. וכן בביאור הגר״א (סי׳ נ״ה אות ט׳) מביא עוד טעם למה לערוך החופה דייקא בחצר הביהכ״נ, ועיין בשו״ת לבושי מרדכי (ח״א אהע״ז סי׳ מ״ח) שמבאר דברי הגר״א באריכות.

10 הגה״ק משינאווא ז״ל היה ראש המשפחה מצד הכלה הרבנית הצדיקת מרת ברכה סימא ע״ה בת אחיו הרה״ק רבי שלום אליעזר״ל מראצפערט ז״ל, ונכדת גיסו ואחותו הרה״ק רבי מרדכי דוב מהארנאסטייפל ז״ל, ובא במיוחד לפאר את שמחת אחיו הרה״ק ז״ל שהי׳ דר אז בעיר טורנא שבגאליציע, וגם הי׳ המסדר קידושין.

11 כן סיפר מרן שליט״א תוך א׳ השיחים כדלהלן: ״...דעם פעטער׳ס חופה, אזוי האב איך געהערט פון מיין מאטן, איז געווען אין הויף. דער קדושת יו״ט איז ארויסגעגאנגען און געזעצן אויף א בענקל, ער איז שוין געווען זייער שוואך אבער ס׳איז אים בעסער געווארן. מ׳האט געמיינט קודם אז מ׳וועט מאכן אין שטוב, מ׳האט גערעדט אז ס׳וועט זיין אין שטוב, אבער ס׳איז אים בעסער געווארן און מ׳איז ארויס אין הויף און ער איז געזעצן אויף א בענקל.

אבער ביים עצי חיים, ס׳איז געווען א געוואלדיגער עולם, ס׳איז געווען געפאקט די גאסן און מ׳האט נישט געקענט ארויסגיין, מ׳האט פראבירט צו שטעלן אפאר חופות דא און דארט עטליכע פלעצער, אבער צום סוף איז עס געווען אין שטוב. ס׳איז געווען א גרויסער עולם און מ׳האט נישט געקענט דעם עולם ארויסשטופן, האט שינאווער רב געזאגט מ׳זאל מאכן אין שטוב. פארדעם איז דעם זיידנ׳ס חופה איז געווען אין שטוב.

12 בהזדמנות אחרת האריך רבינו לספר מזכרונות אודות החתונה הנ״ל: כ׳געדענק רבי איתמר (כ״ק האדמו״ד הרה״צ רבי איתמר זצ״ל בן של הרה״ק רבי מאיר מקרעטשניף בן הרה״ק הרבי ר׳ מרדכי מנאדוורנא זי״ע) ער האט געוואוינט אין וואשינגטאון הייטס, כ׳האב אים געזהן ביי א חתונה, דער עטשעדער רבי (כ״ק הרה״צ רבי נפתלי טייטלבוים זצ״ל) האט חתונה געמאכט זיין זוהן ר׳ יצחק (רב דביהמ״ד עטשעד בבארא פארק), און די כלה איז געווען א נאדבורנער אייניקל, א בישטיינער אייניקל (בת הגה״צ ר׳ מרדכי לייפער ז״ל אדמו״ר מבישטיניצא), און דעם חתן׳ס מאמע איז נישט געווען געזונט, פאר קיין שום איד נישט געזאגט, און די חופה איז געווען בעט נעבן פענסטער, דער פעטער ז״ל (מרן רביה״ק זי״ע) איז געווען ביי די חופה, איך בין נאך געווען א בחור, געדענק איך ס׳איז געווען דער קבלת פנים אין שטוב (בדירתו של האדמו״ד מעטשעד ז״ל).

דער פעטער ז״ל איז געזעצן דארט, נעבן אים איז געזעצן רבי איתמר, און זיינע קינדער דער זוטשקער רבי (האדמו״ר הגה״צ רבי יצחק אייזיק זצ״ל מזוטשקא ז״ל) און דער סטראזשניצער רבי (האדמו״ר הרה״צ רבי ישכר בער ז״ל) זענען געזעצן ביים טיש, און ארום די טיש זענען געשטאנען דעם איניקלעך דער קליוולאנדער רבי (האדמו״ר הרה״צ רבי אשר מרדכי ז״ל) וואס האט געוואוינט אין וויליאמסבורג, מיטן מאשליחער רבין (הרה״צ רבי חיים מאיר ז״ל), זיי זענען געווען יונגעלייט, זיי האבן נאך געהאט רויטע בערד, זיי זענען געשטאנען ארום, ס׳איז געווען א קבלת פנים, זיי האבן געזינגען

האדמו"ר מבאבוב–45: דער סאטמאר רב ז"ל איז געווען זייער שטארק אויף דעם, ער איז געזיצן אמאל מיט רבי חיים'ל טשעהויבער (בן הרה"ק רבי ישעי' מטשעהויב ז"ל שהתגורר באמעריקא), און ער האט געזאגט אז זיין הופה איז געווען אינעוויניג אפשר אפילו אין א ביהמ"ד, האט דער סאטמאר רב געזאגט, אז ניין, האט ער געענטפערט, אה, איך געדענק נישט.

מ'האט גערעדט פון זיין אייגענע חופה...

רבינו: דער זיידע ז"ל דער ייטב לב האט זיך משדך געווען מיטן דברי חיים – זיי האבן זיך אפאר מאל משדך געווען,[13] אבער כ'רעד שוין פון א אייניקל – דער לאפשוער רב איז געווען דעם ייטב לב'ס אייניקל (כ"ק הגה"צ רבי משה דוד טייטלבוים ז"ל בן הגה"ק רבי ישראל יעקב יוקל ז"ל אבד"ק וואלאווע מח"ס היטב איטיב שהיה חתן דודו מרן הגה"ק בעל ייטב לב ז"ל אחיו הגדול של אביו הגה"ק רבי שמואל טייטלבוים ז"ל אבד"ק גארליץ) און ער האט חתונה געהאט אין צאנז.

האדמו"ר מבאבוב–45: יא, מיט קשאנוב (עם בת הגה"ק רבי נפתלי בנו של הגה"ק רבי דוד מקשאנוב ז"ל בן הגה"ק מצאנז ז"ל).

רבינו: יא, די חתונה איז געווען ווינטער תרל"ז, און די חופה איז געווען אין צאנז, דער ייטב לב איז געפארן אלס זיידע פונעם חתן, און דער דברי חיים איז געווען דער זיידע פון די כלה. מורא'דיגע ענינים איז געווען ביי יענע חתונה. דער חתן האט געפרעגט דעם ייטב לב שפעטער, שוין נאך די חופה, צי ער האט מקדש געווען, ער איז געווען אזוי מבוהל ביי די חופה אז ער האט געפרעגט דעם זיידן צי ער האט מקדש געווען,[14] ער האט נישט געדענקט האט אים דער זיידע געזאגט, 'דער מחותן וואלט נישט געגאנגען וויייטער'... אזוי האט ער אים געזאגט, אז דער מחותן (מרן הדברי חיים ז"ל שהי' המסדר קידושין) וואלט נישט געגאנגען וויייטער מיט די חופה אויב וואלט נישט געווען קיין קידושין.

אבער דער חתן האט נאך די חופה געפרעגט דעם זיידן צי ער האט מקדש געווען, פשוט ער וויייסט נישט צי ער האט מקדש געווען... אזא פחד איז געווען...!

ביי רבי משה לייב סטריזשובער איז אויך געווען אזא מעשה, פון גרויס פחד האט ער נישט געדענקט דעם נאמען וואס דער דברי חיים האט געגעבן פאר זיין טאכטער.[15]

עכ"פ דאס ביים לאפשוער רב'ס חתונה איז געווען אסאך מעשיות, נאך די חתונה, דער דברי חיים איז אהים

וואריעמע נאדבורנער ניגונים, און זיך געשאקלט אזוי, דער פעטער ז"ל איז געזעצן און געקוקט אזוי אויף רעכטס און אויף לינקס און זיי באטראכט, ס'איז זייער אינטערסאנט געווען, און נאכדעם וואס מ'האט געענדיגט דעם קבלת פנים האט זיך געעפנט די טיהר און מ'איז אריין געגאנגען אין די צווייטע שטוב, דארט איז געשטאנען ר' יחזקאל שמש (וועצבערגער ז"ל) מיט א חופה נעבן פענסטער, דארט איז געווען א בעט, דעם חתן'ס מאמע איז געווען אין בעט, און דארט איז געווען די חופה.

13 מרן הייטב לב ומרן הדברי חיים השתדכו ביניהם כמה פעמים: א] הרה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ל בן מרן הד"ח הי' חתנו של מרן הייטב לב ז"ל. ב] הרה"ק רבי משה יוסף מאוהעל ז"ל בן מרן הייט"ל הי' חתנו של הרה"ק רבי דוד מקשאנוב ז"ל בן מרן הדברי חיים ז"ל.

14 מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל סיפר כמ"פ ששמע עובדא זו מהגה"צ מלאפוש ז"ל בעצמו בעת זקנותו, והי' אומר שכן הי' דרכו של מרן הגה"ק בעל דברי חיים ז"ל שבעת שעמד אצל חופה עמד שם מתחילה ועד סוף בדביקות גדולה והטיל פחד על כל העומדים שם במשך שעת החופה.

דער זיידע געזאגט, 'דער מחותן וואלט נישט געגאנגען וויייטער'... אזוי האט ער אים געזאגט, אז דער מחותן (מרן הדברי חיים ז"ל שהי' המסדר קידושין) וואלט נישט געגאנגען וויייטער מיט די חופה אויב וואלט נישט געווען קיין קידושין.

אבער דער חתן האט נאך די חופה געפרעגט דעם זיידן צי ער האט מקדש געווען, פשוט ער וויייסט נישט צי ער האט מקדש געווען... אזא פחד איז געווען...!

ביי רבי משה לייב סטריזשובער איז אויך געווען אזא מעשה, פון גרויס פחד האט ער נישט געדענקט דעם נאמען וואס דער דברי חיים האט געגעבן פאר זיין טאכטער.[15]

עכ"פ דאס ביים לאפשוער רב'ס חתונה איז געווען אסאך מעשיות, נאך די חתונה, דער דברי חיים איז אהים

ועי' בס' ויגד משה (על עניני נשואין עמוד י"ח) שהגה"ק מצאנז היה רגיל לומר שבעת החופה הוא מתיירא להגביה ריסי עיניו מאימת השכינה, ואמר באם אתרמי לו חופה ונשואין בימי אלול אז היה לו הכנה על הימים הקדושים עכ"ד.

וברשימות הגה"צ מציעשינוב ז"ל כ' וז"ל: שמעתי מש"ב הרב משה הורוויץ הי"ד ששמע מזקינו הרה"ק ר' אהרן ז"ל אבד"ק בייטש את הדברים שציוה לו אביו הרה"ק בעל אמרי נועם מדזיקוב זצ"ל בעת ברכת פרידתו טרם נסע על התונתו [שנשא בת אא"ז מרן הדברי חיים ז"ל ואביו לא נסע להחתונה] בין הדברים אמר לו "בני, הזהר ואל תשכח בשעת החופה להביט בפניו של מחותני הרב מצאנז, כי הייתי עמו ביחד כמה פעמים על התונות, ובשעת החופה הוא כבר בעולמות עליונים, ופניו מאירים בנהורא עילאי, וטוב להביט בפניו הקדושים ומסוגל ליראת שמים", עכ"ל.

15 מרן רבינו שליט"א סיפר עובדא זו בארוכות בהזדמנות אחרת כדלהלן: "רבי משה לייב סטרייזשובער איז געווען אן אייידעם ביים גארליצער רב, און ס'איז ביי אים איז געבוירן געווארן א מיידל, און דער דברי חיים פלעגט אליין מאכן דעם מי שברך און א נאמען געבן, ער פלעגט נישט פרעגן דעם אבי הבן אויפן נאמען ביי זיינע אייניקלעך, ער האט עולה געווען, און דער דברי חיים האט געמאכט דעם מי שברך ויקרא שמה בישראל... און ער האט נישט דערהערט דעם נאמען, חייטשא אדער לייטשא צי בייטשא... האט ער נישט געוואוסט ווי אזוי זי הייסט.

ער קומט אהיים נאכן דאוונען, און מ'פרעגט אים ווי אזוי הייסט דאס קינד, זאגט ער אז ער וויייסט נישט, וואס הייסט דו וויייסט נישט, זאגט ער אז ער האט נישט געהערט, יעדער איז אים געקומען טשעפען 'ווי אזוי הייסט דיין טאכטער?'. הכלל, ער וועט מוזן גיין פרעגן דעם זיידן דעם דברי חיים, אבער ער טרויעט זיך נישט, אזא פחד איז געווען אין צאנז, ס'גייט אריבער אין שאג און נאך איין שאג, און ער וויייסט נישט ווי אזוי דאס קינד הייסט, וואס טוהט מען, מ'מוז דאך וויסן, האט ער געלאזט שרייבן א קוויטל, און געלאזט ליידיג און נישט געשריבן דעם נאמען, און אזוי איז ער אריין, פרעגט אים דער דברי חיים, פארוואס האסטו נישט אריינגעשריבן דעם נאמען, האט ער געזאגט 'איך וויייס נישט ווי אזוי זי הייסט', האט דער דברי חיים אים דעמאלטס געזאגט דעם נאמען".

געגאנגען באגלייטן חתן כלה מיט א מורא׳דיגע עבודה, אזן דער ייטב לב איז דארט געווען אזן צוגעקוקט די עבודה.[16]

האדמו״ר מבאבוב–45: מיין שווער ז״ל (כ״ק האדמו״ר רבי נפתלי צבי מבאבוב ז״ל) פלעגט פארציילן פון א אנדערע אייניקל, פון רבי משה יוסף׳ס חתונה.

רבינו: ער איז געווען א זוהן פונעם ייטב לב, אזן איז געווען אן איידעם ביים קשאנוב׳ער רב.

האדמו״ר מבאבוב–45: ס׳איז געווען שבת שבע ברכות האט ער געהערט ווי אזוי עלטערע חסידים שמועסן פארשידענע מדריגות פונעם צאנזער רב, אז ווען דער צאנזער רב טוהט אן דעם טלית איז די צורה עפעס מורא׳דיג, אבער מ׳לאזט נישט אריין דעם עולם, האט ער געטראכט, איך בין דאך א חתן אין צאנז וועל איך יא קענען אריין גיין, אזן כך הוה, אים האט מען יא אריין געלאזט, ער איז זייער נתפעל געווארן טאקע פון די צורה, האט ער געטראכט ביי זיך וואם האט שוין געקענט זיין ביי די אבות הקדושים, האט דער צאנזער רב ז״ל זיך תיכף אנגערופן, ׳היינטיגע יונגעלייט ׳אבילער וואם׳ – אזא אויסדרוק – אויף יעדע קלייניקייט איז מען מדמה צו די אבות הק׳.[17]

רבינו: ס׳איז געווען איינער אין צאנז – כ׳געדענק נישט ביי וועמען דאם איז געווען – אזן ער האט געזעהן דעם דברי חיים דאוונענען, ער האט דאך געדאוונט מיט א גרויס פייער, אזן ער האט ביי זיך געטראכט, וואם האט שוין געקענט דער רבי פון לובלין זיין גרעסער, אזוי האט ער צו זיך געטראכט, נאכ׳ן דאוונענען האט דער דברי חיים זיך אנגערופן, מ׳איז אונז מדמה צום רבי׳ן פון לובלין?, איר ווייסט וואם עס איז געווען אין לובלין?, זאגט ער, ווען דער רבי פון לובלין האט געדאוונענט, האבן די וועגט מיטגעטאנצט, טאקע געטאנצט.

האדמו״ר מבאבוב–45: עס איז אויך אמאל געווען א מעשה, ס׳איז געווען צוויי אלטע חסידים פון רוסלאנד, וואם זיי זענען נאך געווען חסידים ביים חיליגן בארדיטשובער, זיי זענען געווען אויף א שבת אין צאנז, אזן זיי האבן געזעהן די גרויסע עבודה,[18] אזן דער צאנזער רב האט זיך אנגערופן, ווי איז מען מדמה א ילוד אשה אינעם היינטיגן דור צום חיליגן בארדיטשובער?.[19]

---

16 תחת אחד השיחים סיפר רבינו שליט״א כדלהלן: "דער ייטב לב איז געווען אין צאנז דעם לעצטן ווינטער (מהדי מרן הדברי חיים), שנת תרל״ו, דער לאפושער רב האט דעמאלסט התונה געהאט, ער איז געווען דעם ייטב לב׳ס א אייניקל, און די כלה איז געווען דעם דברי חיים׳ס א אייניקל, ווען דער ייטב לב איז אהיים געקומען, איז ער געווען זייער צוקאכט, און האט געזאגט 'אמאל זענען מיר אייניג געווען, ער איז מיך אזוי איבער געוואקסן'. ער איז געווען אזוי צוקאכט אז ער האט נישט געוואלט נעמען קיין קוויטלעך, דאס איז געווען ווינטער שנת תרל״ו, און ביזן דברי חיים׳ס הסתלקות - דריי חדשים שפעטער - האט ער נישט געוומען קיין קוויטלעך".

17 בסוף ספרו משנה למלך (תולדות הרה״ק מרייישא - פ״ג עמ׳ ס״ה), מסופר עובדא זו בשם מרן רביה״ק בעל דברי יואל זי״ע, שדודו הרה״ק רבי משה יוסף זי״ע אבד״ק אוהעל, בנו של הרה״ק הייטב לב זי״ע היה חתן הרה״ק רבי דוד׳ל קשאנובער, ואחרי חתונתו אכל קעסט בצאנז [היה סמוך על שולחן חו״א מצאנז], ושמע מזקני החסידים, שבעת שהדברי חיים לובש הטלית בחדרי ביום עש״ק, אנפהא נהירין כלפיד אש. ורבי משה יוסף השתוקק מאוד לראות את המחזה המרומם, ופעם החביא את עצמו בעת עטיפת הטלית גדול, וראה את צורת פני הדברי חיים, והנה אמת נכון הדבר... ועלתה במחשבתו, אם צורתו הק׳ של הדברי חיים נראית ככה, "וואס זענען שוין געווען די אבות הקדושים" [אם כן במה היו האבות הק׳ גדולים מזה]. והנה בליל ש״ק בעת עריכת שולחנו הק׳, התבטא הדברי חיים ואמר, "היינטיגע יונגעלייט, תיכף פארגלייכט מען צו די אבות הקדושים" [אברכים של היום בקלות מדמים להאבות הקדושים]. ורבי משה יוסף הבין שברוח קדשו הרגיש ותפס מחשבותיו.

ועיין בספר י״ג אורות (ח״א עמ׳ לח) מובא שאיש א׳ בראותו גודל עבודתו של מרן הק׳ מצאנז התבטא ואמר במה היה יכול אברהם אבינו להיות יותר, ומרן הק׳ הסביר לו עפ״י משל שהחוטב עצים כל היום לטובת המלך אינו פועל כמו שרו של המלך אף שהוא מדבר עם המלך רק זמן קצר, עיי״ש באריכות.

18 עי׳ בס׳ נפלאים מעשיך (ח״א) שסיפר הגה״צ מפאיע הי״ד שכידוע התפללו בצאנז בהתלהבות רבתי ובפרט בשעת אמירת פסוקי דזמרה, עד שינועו אמות הסיפים, וסיפר ששמע מאביו הגה״צ מבאגאד זצ״ל שהגה״ק ר׳ יהושע טאמאשאווער ז״ל שכידוע היה מסתופף הרבה בצל הגה״ק מצאנז, היה מתלהב בפסוקי דזמרה כיקוד אש עד התפשטות הגשמיות, וכשהיה מתפלל לפני התיבה היה עושה קאויקלעך באמצע הפסוד״ץ [דהיינו שנתגלגל על הרצפה מרוב דביקות].

וסיפר הגה״צ מבאגאד שהסתופף בצאנז שכשהרה״ק מצאנז זי״ע צעק בפסוקי דזמרה בשב״ק הפסוק ׳טעמו וראו כי טוב ה׳׳ היו מרגישין מתיקות נפלאה שאין שום בעל האוה שבעולם יכול להשיגה.

19 עי׳ בספר דברי תורה-מונקאטש (מהדו״ב אות ל״ג) שכתב וז״ל: נודע שצדיקים אמרו על הרה״ק מבארדיטשוב זי״ע שהיה לו נשמת רבי עקיבא שהיה מניחין אותו בתפילתו בזוית זו ומצאוהו בזוית אחרת כדאיתא בגמ׳ ברכות, וכן אמרו על הגה״ק רבינו בעל הדברי חיים זי״ע, עיי״ש.

ואגב לפלא לציין מה שמובא בס׳ ליקוטי מהר״א מקאזניץ שהרה״ק רבי אלעזר מקאזניץ בן הרה״ק רבי משה אליקים בריעה מקאזניץ זי״ע התאונן בסוף ימיו על מה שנסע בתדירות להסתופף בצאנז כתלמיד לרבו, אשר כידוע שהרה״ק מצאנז הוא נשמת רבי עקיבא, ותלמידיו הרי לא האריכו ימים, ואכן הוא נסתלק בדמי ימיו, עיי״ש.

רבינו: רבי אלעזר ריישער איז געווען אן איידעם אין צאנז, אויך דורך קשאנוב, ביי רבי דוד'ל קשאנובער, און ער האט געגעסן קאסט אין צאנז,[20] דער דברי חיים האט דאך געפירט טיש יעדן טאג, און די אייניקלעך האבן מיט געגעסן דארט, און ביים טיש איינמאל איז דער דברי חיים געווען זייער צוקאכט, ער האט אנגעהויבן צו רעדן אזוי צו זיך, כ'האב געהאט היינט א שווערער קוויטל, מיר האבן אויסגעבעטן געלט, אבער וואם טוען מיר מיטן געלט? מיר האבן אייניקלעך וואם זיי זיצן און לערנען, און מיר האלטן אוים די אייניקלעך, אזוי האט דער דברי חיים גערעדט אזוי צו זיך, דער רבי אלעזר ריישער איז אויך געזיצן ביים טיש, און ער האט געטראכט ביי זיך, וואם וועט מיר שוין אויסקומען פון דעם געלט?, אהאלבן גרייצער?!, וויפיל וועט מיר שוין אויסקומען? אזוי האט ער ביי זיך מהרהר געווען, באלד איז דער דברי חיים געווארן צוקאכט, דו שטערסט?, און ער האט געהייסן אריין ברענגען מים אהרונים.

רבי אלעזר ריישער האט באלד געכאפט אז ער האט דא מקלקל געווען, עפעם האט ער דא געטוהן, דער דברי חיים האט געוואלט ממשיך זיין דא מיט די דיבורים, און עפעם האט ער געזהן אז ער האט אים מבלבל געווען, און דער דברי חיים האט אים נישט געוואלט אנקוקן, און ס'איז אדורך א שטיקל צייט, און ער האט געזהן אז ער מוז זיך מיטן זיידן זיך אויסגלייכן.

בקיצור ער האט אויסגעווארט אויף אן עת רצון, און ער איז אריין געגאנגען, און געזאגט, 'זיידע, כ'וועל שוין זיין וואויל', אזוי האט ער געזאגט, אזוי?!, איך זאג אויך אזוי, כ'וועל שוין זיין וואויל, לאמיר ביידע תשובה טוהן.[21]

האדמו"ר מבאבוב–45: ער האט געהאט גרויס התקרבות, ער איז געווארן מגודל אין צאנז אלין יתום.

רבינו: יא, ער איז געווען א יתום שוין אינגערהייט.

האדמו"ר מבאבוב–45: עם איז געווען א זמן וואם קיינער האט נישט געקענט אריין קומען צום צאנזער רב, עפעם ערב יום הקדוש, נאר ער האט געקענט אריין קומען, ער האט געזאגט א וועכטל, אז ער האט זיך עפעם נוקם געווען אינעם גארליצער רב, דער גארליצער רב האט אמאל געדארפן עפעם האבן, און ער האט געבעטן געלט פאר דעם שליחות ער זאל קענען אריינניין, עפעם אזא וועכטל[22]

רבינו: יא, ער איז געווען זייער מקורב ביים צאנזער רב.

וכיבד את רבינו בברכת לחיים

ואיחל רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן מ'בויעט דאך א נייעם ביהמ"ד, דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל האבן הצלחה מיט סייעתא דשמיא.

---

20 הרה"ק רבי אלעזר נולד לאביו הרה"ק רבי אלימלך מרודניק זי"ע בנו של הרה"ק רבי מענדל בער מפשעוואורסק בן הרה"ק רבי אלעזר מליזענסק זי"ע, ורבי אלעזר היה כבן י"א שנים כשנתייתם מאביו, וקיבלו הרה"ק רבי דוד מדינוב לביתו, ובדינוב שהה כשלשה רבעי שנה בערך, ומשם נסע לצאנז אל הרה"ק מצאנז, והוא אספו לביתו נאוה קודש, והחשיבו כאחד מיו"ח, והשגיח עליו בעין פקיחא באהבה חמלה וחנינה, וכעבור זמן מה השיאו אשה את הרבנית הצדיקת בריינדיל בת בנו הרה"ק ר' דוד אבד"ק קשאנוב ז"ל ואכל מזונות על שלחן המלך מרן הד"ח, והי' עוסק בתורה ובחסידות, ובתקופה זו הגיע למעלות השתלמות רבה בגלה ובנסתר ונתפרסם לאיש קדוש ונעלה, ונשאר ממנו ספר הק' משנה למלך עה"ת.

21 בס' י"ג אורות (ח"א עמ' מ"ג) מביא עובדא אחרת, דמדי שנה בשנה היה רגיל לבוא סוהר אתרוגים אחד לצאנז, ותמיד היה ראשית דרכו לבית הרה"ק בעל דברי חיים זי"ע, שיבחור המובחר, ופע"א בעת ששהה הרה"ק רבי אלעזר מריישא בצאנז, בשנה ראשונה לחתונתו עם בת הגה"ק מקשאנוב, קדים עצמו לאכסניא של הסוהר ובחר המובחר לעצמו, ונימוקו עמו כי הרי להרה"ק מצאנז מביאים בין כך אתרוגים מובחרים לרוב, והרה"ק מצאנז הקפיד עליו, ושלח הרה"ק רבי אלעזר מריישא את בני הרה"ק מצאנז להצטדק בשמו לפניו, ולא קיבל, הלך רבי אלעזר בעצמו ובבואו החדרה הפנה הרה"ק מצאנז את פניו ממנו, אמר רבי אלעזר "רבי, כבר אהיה טוב", חיבק אותו הרה"ק מצאנז ואמר "גם אני אהיה כבר טוב", עיי"ש.

22 בסוף ספרו משנה למלך (תולדות הרה"ק מריישא - פ"ג עמ' ס"ד), מסופר עובדא זו בשם הרה"צ ר' אלכסנדר שמואל מקאלבסוב זצ"ל, פעם בא כ"ק אדמו"ר הדברי יואל מסאטמאר זצ"ל לבקרו, וביקשו שיספר מעשה מהרה"ק מריישא. וסיפר, שהרה"ק מריישא נתגדל אצל הדברי חיים, והיה לו רשות להכנס אל הקודש פנימה אפילו בעת שביניו הק' לא הורשו להכנס לאביהם [כמדומה שהיה בין מנחה למעריב], ותקופה זו נמשכה כמעט קרוב לשנה, פעם אירע שהרה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע היה צריך מאביו דבר נחוץ, והיה אז בזמן הנ"ל, וביקש מהרה"ק מריישא שיכנס לאביו בשבילו, והרה"ק מריישא היה אז בגיל קטן, וביקש שישלם לו עבור השליחות "א פינפערל" [סכום כסף], והרה"ק מגארליץ נתן לו שכר בעד טרחתו, ומאז ואילך עשה הרה"ק מריישא "משא ומתן" מזה, דכל פעם שאחד היה צריך דבר נחוץ מהדברי חיים באותו עת, נכנס הרה"ק מריישא, והרויח מזה כסף, שעבור כל שליחות ביקש שכר שליחות.

ובשולי היריעה מוסיף שם בשם הרה"צ רבי משה אדלער זצ"ל מלעלוב-ירושלים: דפעם אחת התרעם הרה"ק מגארליץ על כך בפני אביו, ענה הרה"ק מצאנז, שמע בקולו לכל אשר יצוך, לאחר תקופה שהיה בלבו של הרה"ק מגארליץ על הרה"ק מריישא בשל כך, נודע לו כי את כל הכספים הללו הכניס הרה"ק מריישא לאביו הדברי חיים על מנת שיחלקם לצדקה, והנאתו בכך ביותר, אז ניגש אליו הרה"ק מגארליץ ופייסו על שחשדו במה שאין בו.

ווען דער זיידע ז"ל דער ייטב לב איז געקומען קיין סיגוט, האט ער איינגעפירט תקנות אין שטאט וואס ער האט געפילט אז מ'דארף פארבעסערן, איינם פון די זאכן האט ער איינגעפירט, איז געווען אין די יאטקע, דאהי הייסט עס א בוטשער סטאר, דארט איז דאך אזוי געווען, א קצב האט געקויפט א בהמה און ער האט עס געלאזט שחט'ן, אז ס'איז געווען כשר איז עס געגאנגען פאר אידן, אז ס'איז נישט געווען כשר האט מען עס פארקויפט פאר גוים, אזוי איז געווען, ס'איז נישט געווען אזוי ווי היינט, און טאקע דער קצב אז מ'האט אים געמאכט טריפה די בהמה איז ער געווארן... ער האט דערליידיגט געלט..., למעשה האט מען פארקויפט אינעם זעלבן פלאץ כשר פלייש פאר אידן, אן טריפה פלייש פאר גוים. ער איז געקומען און געמאכט א תקנה אז עס טאר נישט זיין אזוי, אינעם זעלבן פלאץ זאל מען עס אזוי פארקויפן? עס קען זיך דאך ח"ו פארמישן, עס האט געהייסן א יאטקע קלאץ, אזוי האט געהייסן בימים ההם אויף וואס מ'האט געהאקט דאס פלייש, איז געווען דעם זעלבן פלאץ, מ'האט צושניטן דארטן דאס כשר'ס פלייש און אויך די טריפה פלייש.

בקיצור, ער האט געזעהן אז דאס טאר נישט זיין, דארט וואו מ'פארקויפט כשר'ס טאר מען נישט פארקויפן טריפה, האט אויסגעבראכן א מחלוקה מיט די קצבים, זיי זענען נישט געווען קיין גרויסע מר בר רב אשי'ס, זיי האבן פארפירט קענן דעם נייעם רב, אז דער נייער רב האט איינגעפירט אזוי, מ'האט געהאט טענות צו אים, ס'איז דאך געווען פריער אויך רבנים דא און ס'איז גוט געווען, ס'איז דא אפילו א דרשה אין זיין ספר ייטב פנים וואו ער רעדט פון דעם, אז אפילו ס'איז דאך געווען פריער אויך, אבער מ'מעג מאכן נייע תקנות, אפילו פריער איז עם אויך געווען.[23]

עכ"פ די קצבים זענען קצבים, מ'האט אים געווארפן שטיינער, עד כדי כך אז מ'האט אים אויסגעבראכן א פענסטער.[24]

ס'איז געווען אפילו א וועדטל, ווען מ'האט אים געווארפן די שטיינער און אויסגעבראכן דעם פענסטער, און מ'האט געקוקט דעם לאך אינעם פענסטער, אז דער שטיין איז געווען גרעסער ווי דער לאך דארט, עפעס אזוי האט מען געזעהן, ווען מ'האט געקוקט דעם לאך האט מען אזוי געזעהן, מ'האט נישט פארשטאנען ווי אזוי איז דער שטיין אריין געקומען אז ס'איז געווען גרעסער, האט ער געזאגט א וועדטל, וואס פארשטייט עטץ נישט, עס איז געווען אסאך שטיינדלעך, און די שטיינער האבן זיך אנגעהויבן צו קריגן, עלי יניח צדיק את ראשו, איך וויל פליעהן דעם צדיק אין קאפ אריין, און דער אויבערשטער האט געמאכט פון זיי איין שטיין, אזוי האט ער געזאגט א וועדטל.

ער האט צוזאם געקליבן די שטיינער און ער האט דאם אוועק געלייגט, שפעטער האט ער געבויעט א ביהמ"ד,

---

23 עי' **בייטב פנים** (לשבה"ג מאמר דורש טוב, אות יב) שכתב וז"ל: על דרך דכתיב (ויקרא יח, ל) ושמרתם את משמרתי, עשו משמרת למשמרתי (יבמות כא:), וזה נוהג בכל דור ובכל עת אם יש לחוש שלא יכשלו בני ישראל באיסור נבילה וטריפה, אפילו מכה שגגה שמוכרין טריפות וכשרות במקולין אחד, אזי צריך לעשות משמרת וסייג לזה לתקן מקולין מיוחד בכשרות, ואיש נאמן עומד על גביהן להשגיח על זה בעין פקיחא שיהיה הכל כדת גם בעניני ניקור ודומה לזה בענין הדחה תוך ג' ימים, ולא תאמר הלא לא כדורות ראשונים דורות האחרונים, ובימים הראשונים היו טובים ויראים יותר, ומה נשתנה היום לתקן ולחוש על מה שלא חשו הראשונים וסמכו על חזקת כשרות, דזה אינו דתשובתו בצדו בשביל שהדורות הראשונים היו הכל יראים ושלמים וחרדים לדבר ה', "עד שלא היה לחוש על שום אדם אפילו מכשול שוגג". לא כן עתה כי המצא תמצא מבני עמנו אשר לא כן ועניני מלאכת הבשר לכל מסור, מ"פ אפילו מה שאכלו אבותינו הראשונים ראוי לנו שלא לאכול כי אם בעשות משמרת וסייג וגדר שיהיה כשר בודאי בלי שום ספק, עכלה"ק יעוי"ש שהאריך עוד. ודרשה זו אמרה בעת אשר העמיד מקולין בסיגעט אשר ממש מסר נפשו על הדבר כי הקצבים השליכו עליו בלילה לתוך ביתו בדרך החלון אבן גדולה כדי להמית ר"ל וניצל כמעט בדרך נס, גם בעיר הי' לו כמה מתנגדים בזה כי היו הרבה קלי הדעת וכדומה, אבל הוא לא נח ולא שקט בכל ואת עד שעלתה בידו להעמיד משגיח כראוי עד היום הזה...

אגב, תשובה זו כתב רבינו ז"ל לכ"ק הגה"צ מציעשנוב ז"ל הי"ד (חתן אחיו מרן הגה"ק העצי חיים ז"ל) [דודו של מרן רבינו שליט"א וגם דודו זקינו של הגה"צ אבד"ק ציעשנוב שליט"א]

עמינו אשר לא כן, ועניני מלאכת הבשר לכל מסור, על כן אפילו מה שאכלו אבותינו הראשונים ראוי לנו שלא לאכול, כי אם בעשות משמרת וסייג וגדר שיהיה כשר בודאי בלי שום ספק, עכדה"ק [והעתיקו רבינו ז"ל בשו"ת דברי יואל (יו"ד סי' ל"ד)].

24 עי' בשו"ת דברי יואל (סי' ל"ד סעיף ד) וז"ל: וקדושת זקיני בייט"פ בדרשות לשבה"ג אות י"ב כתב באמצע הדרשה וזלה"ק: צריך לעשות משמרת וסייג לתקן מקולין מיוחד בכשרות ואיש נאמן עומד על גביהן להשגיח ע"ז בעינא פקיחא שיהי' הכל כדת גם בעניני ניקור ודומה לזה בענין הדחה תוך ג', ולא תאמר הלא לא כדורות הראשונים דורות האחרונים בימים הראשונים היו טובים ויראים יותר ומה נשתנה היום לתקן וליחוש על מה שלא חשו הראשונים וסמכו על חזקת כשרות, דזה אינו דתשובתו בצדו בשביל שהדורות הראשונים היו הכל יראים ושלמים וחרדים לדבר ה' עד שלא היה ראוי לחוש על שום אדם אפילו מכשול שוגג, לא כן עתה כי המצא תמצא מבני עמנו אשר לא כן ועניני מלאכת הבשר לכל מסור, מ"פ אפילו מה שאכלו אבותינו הראשונים ראוי לנו שלא לאכול כי אם בעשות משמרת וסייג וגדר שיהיה כשר בודאי בלי שום ספק, עכלה"ק יעוי"ש שהאריך עוד. ודרשה זו אמרה בעת אשר העמיד מקולין בסיגעט אשר ממש מסר נפשו על הדבר כי הקצבים השליכו עליו בלילה לתוך ביתו בדרך החלון אבן גדולה כדי להמית ר"ל וניצל כמעט בדרך נס, גם בעיר הי' לו כמה מתנגדים בזה כי היו הרבה קלי הדעת וכדומה, אבל הוא לא נח ולא שקט בכל ואת עד שעלתה בידו להעמיד משגיח כראוי עד היום הזה...

האט ער די שטיינער אריין געלייגט, די שטיינער האט ער אריין געלייגט דארט אלס אבן הפינה פארן בית המדרש.

האדמו"ר מבאבוב–45: כ'האב פונקט געהערט פארציילן, דער שינאווער רב ז"ל, כ'מיין ס'איז געווען ביי זיין ערשטע רבנות.

רבינו: זיין ערשטע רבנות איז געווען סטראפקוב. דער ייטב לב איז געווען קודם רב אין סטראפקוב, און דער שינאווער רב איז שפעטער געווארן רב אין סטראפקוב.

האדמו"ר מבאבוב–45: און דער פאטער איז געווען דארט אויף שבת, און אפשר נאך צדיקים, מ'האט אים מכבד געווען צו זאגן א דרשה, איז ער ארויף געגאנגען אויפן באלעמער, ער האט ארויס גענומען פון די קעשענע דריי ... און ער האט עס אריין געלייגט צווישן די פינגער, ער האט געגעבן א האק און ס'האט זיך צושפאלטן, זאגט ער, זעהט עטץ כ'בין א בעל כח, ווען איך וועל פסק'ענען אויף א בהמה אז ס'איז טריפה און דער קצב וועט מיך נישט וועלן פאלגן וועל איך אים אנכאפן ביים קארג און כ'וועל אים ארויס ווארפן פון די שטאט.

רבינו: דער שינאווער רב איז אמאל געווען אין אוהעל, ער איז געווען אויף א שבת צי אינדערוואכן, האט ער געזאגט, אז ער וויל זאגן א דרשה, האט מען געמאלדן אין שטאט אז דער שינאווער רב גייט זאגן א דרשה, האט ער זיך אויפגעשטעלט און געזאגט אזוי, ווען ער איז געווען א יונגערמאן האט ער געגעסן קאסט אין אוהעל ביים ישמח משה, ער איז דאך געווען א איידעם ביים ארי' דבי עילאי,[25] דער ארי' דבי עילאי איז געווען אן איידעם ביים ישמח משה, האט ער געגעסן קאסט ביים זיידן אין אוהעל,[26] האט אים דער זיידע מכבד געווען צו זאגן א דרשה, האב איך געזאגט א דרשה דעמאלטס, א פלפול, און איך טראכט צוריק אז ס'איז נישט געווען כולו לשם שמים, וויל איך תשובה טוהן באותו מקום, בין איך געקומען דא אהער וויל איך וויל תשובה טוהן דא אויף די דרשה וואס כ'האב דעמאלטס געזאגט, דאס איז געווען די דרשה.

האדמו"ר מבאבוב–45: דעם שינאווער רב'ס פניות וואס האט שוין געקענט זיין?

דער זיידע ז"ל (האדמו"ר בעל דברי שלמה מבאבוב) האט געפלעגט פארציילן אן אינטערסאנטער סיפור, אז דער קאמינקער רב ז"ל (הרה"ק רבי שלום ז"ל) איז אמאל געווען ביים ישועת יעקב, די תלמידים פון בעל שם הקדוש, דעם רבי'ן פון לובלין'ס תלמידים, האבן געהאלטן א נאנטן קשר מיטן ישועת יעקב, כאטש ער איז נישט געווען קיין חסיד, אבער ער האט מעריין געווען די חסידים.

רבינו: ער האט נישט ג'רודפ'ט די חסידים.

האדמו"ר מבאבוב–45: יא, זאגט אים דער ישועת יעקב, כ'האב דא לעצטנס באקומען א פלפול פונעם אוהעלער רב, פונעם ישמח משה, איך קוק אז עס שטימט מיר נישט, עס שטימט נישט מיט עפעס א משנה, צי מיט עפעס א תוס', נו, אפשר קענט איר מיר דאס פארענטפערן. דער קאמינקער רב האט דאך געהייסן דער גרויסער חריף, האט ער מעיין געווען, אבער עס איז אים נישט געגאנגען, נאכדעם זאגט ער, לאמיר אריין קוקן בפנימיות התורה, ער קוקט עס נאכאמאל אריין, זאגט ער, דאס איז נישט פונעם אוהעלער רב, וויל א איד וואס לערנט תורה לשמה האט נישט געזאגט דעם פלפול. האט דער ישועת יעקב זיך צושמייכלט, כ'האב געזאגט א שיינע פלפול, און ס'איז מיר שווער געווארן אז ס'שטימט נישט, כ'האב עס געוואלט אז מ'זאל עס פארענטפערן, כ'האב פארשטאנען אז דו ביזסט א חסיד און איך וועל זאגן אז ס'איז פונעם אוהעלער רב וועסטו עס וועלן צוריק שטעלן... עד כאן הסיפור.

דער זיידע ז"ל פלעגט צו זאגן אז לכאורה איז אים געווען אויף דעם א שטארקע קשיא, וויל ס'איז דא א מימרא פונעם צאנזער רב אז אלע ספרים וואס איז מקובל ביי כלל ישראל ביזן ישועת יעקב, ועד בכלל, איז מיט רוח הקודש, איז ווי שטימט דאס?. האט ער געזאגט אז דער פאטער דער קדושת ציון האט מסביר געווען אז אין לשמה איז דא אסאך מדריגות. דער ישועת יעקב האט אוודאי געלערנט לשמה, נאר אויב האט ער זיך צוגעגרייט א דרשה עם זאל געפעלן פאר די לומדים וויל ער איז דער רב פון שטאט און ער דארף האבן די השפעה, אויף דעם האט דער קאמינקער רב געזאגט אז ביים ישמח משה וואלט דאס נישט געווען...

ונפרד רבינו ממנו בידידות ובברכת הצלחה רבה

---

25 וראוי להעתיק כאן דברי הרה"ק משינאווא בהסכמתו על הס' ארי דבי עילאי וז"ל: ...ואם אמנם היה ראוי לי להיות ירא וחרד לגשת אל הקודש ליתן הסכמה על דברי קודש אשר יצא מפי הקדוש האי גברא רבא, אשר בעודו בחיים חיותו כמעט כל גדולי עולם השכימו לפתחו, ורבים וכן שלימים שאבו ממנו מעיינות החכמה בנגלה ובנסתר...עיי"ש.

26 בדרך אגב עיין בס' מבאר הצדיקים (ח"א עמ' שפ"ו) שכשהרה"ק משינאווא היה עוד סמוך על שולחן חו"ת הרה"ק הישמח משה, היה פע"א בסעודת רעווא דרעווין והנאספים רצו להתחיל את הזמירות בני היכלא דכסיפין, הורה הישמח משה שעדיין לא יתחילו כי עדיין חסר אחד מבני היכלא.

בעזהשי"ת

שנת עבדו **את ה' בשמחה** לפ"ק

עוד ישמע בערי יהודה
ובחוצות ירושלים

למזל טוב

קול ששון וקול שמחה
קול חתן וקול כלה

אודה ה' בכל לבב בסוד עדה וישרים, הללוהו בנבל וכנור בתוף ומחול ושירים, למלך חי וקים קל רם ונש**א** **ש**יר ושבח אתן לפניך אדוני האדונים, בצלצלי שמע ועוגב ומינים, ובבקשה על העתיד כפי לך אפרו**ש** **ר**חש שיח שפתותינו יתקבלו בתפילה ותחנונים, להשפיע עלינו ועל כל המתאספים באמונים, ה' אלינו פניו יא**ר** **א**נא ה' הצליחה נא כי עליך אנחנו נשענים, ותזכינו לראות דורות ישרים נטעי נאמנים, אליך ה' נפשי אש**א** **נ**יב שפתינו הקשב בעת קול מצהלות חתנים, פקוד גפן זאת בחיים מתוקנים, ואני תפלתי לך ה' בעת רצו**ן** **ש**יר למעלות אל ההורי"ם אשא עיני לעורר ברית ראשונים, זכות אבות יזכר לבנים, ויושר יליצו בעדינו חיות א**ש** **י**שמח ישראל בעושיו ויעלזו עליונים ותחתונים, **וישמח משה** בפרי כרמו לרעות בשושנים, ברוך הבא תאמרנה עצמות**י** **ל**התברך **בדברי חיים ורב טוב** בשמחה ומנוחה, בבני ברוכי ומזוני רוויחי וחיי ארוכי, לא ימיש עמוד האש יומם ולי**ל**

פני אבוה"ק נקבל **בייטב לב** ובשיר ובכינור ונבלים, אשר צדקתם במרומים בבית ה' שתולים, ולקבל פניהם נפשי אכסו**ף** **י**גיענו **לקדושת יו"ט** ולמועדים ויפו פעמינו בנעלים, ולגדל פרי **עצי חיים** ולנטוע אהלים, ויקרא בהם שמי ושם אבות**י** **נ**ן **דודי** להשקות יופיע וישפיע **אלינו** להתברך מפי שוכן מעולים, ולברכת **ברך משה** לפרי קודש הילולים, נפשי תערו**ג** **א**מונים אשר נאספו הקטנים עם הגדולים, העלה אור שמשם ונסו הצללים, ולירושלים עירך לקבץ גליותינו נם תש**א**

ובכן אתכבד להזמין בזה את מע"כ קרוביי וידידיי
ואנ"ש קהל עדתינו ליום כלולת נכדי היקר ה"ה

הבחור החתן תמים למעלות חו"ב

הרב **אשר אנשיל** שליט"א

בן חתני הרב הגה"צ שלשלת היוחסין

מוה"ר **חנוך העניך אשכנזי** שליט"א

רב ביהמ"ד אבני צדק, שכונת עצי תמרים פק"ק קרית יואל יע"א

עב"ג הכלה הבתולה המהוללה

מרת **פיגא** תחי'

בת מחו' ש"ב הרב הגה"צ שלשלת היוחסין

מוה"ר **חיים מאיר ערנסטער** שליט"א

רב דביהמ"ד ויזשניץ - מאנטשעסטער יע"א

אשר תהיה בעזהשי"ת למז"ט ובשעה טובה ומוצלחת

ביום ב' לסדר וברך פרי בטנך (עקב)
ח"י מנחם אב תשפ"ב לפ"ק

בבית המדרש הגדול בקרית יואל יע"א
12 גארפיעלד רד.

קבלת פנים בשעה 5:30 וההחופה בשעה 6:30

ובכן אחי וידידיי רבנן ותלמידיהון קרואי שושנים, אליכם אקרא נערים עם זקנים,
אספו היום **ר**עים **נ**אמנים, **בשמחת נכדי מגזע שרפי העליונים, טללי ברכות ישפע ממעונים,**
זכות אבות יזכר לבנים, במהרה נשמע קול מבשר ישועת אמונים, ונעלה לציון ברננים

והנני בזה דו"ש המחכה לקראת פניכם ומעתיר בעד שלומכם וטוב הצלחתכם כה"י

המצפה לישועה ולהרמת קרן ישראל במהרה

הק' אהרן טייטלבוים
אבד"ק סאטמאר יע"א

